

Національна бібліотека України для дітей
Українська асоціація працівників бібліотек для дітей
Щоквартальний науково-практичний журнал

БІБЛІОТЕКА

У ФОРМАТІ

9

D

3/2020

Всеукраїнський
ДЕНЬ
БІБЛІОТЕК
30 ВЕРЕСНЯ

СЛОВО ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА		3
ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ		
АНДРІЙ КОНОНОВ Діджиталізація в дії: бібліотечна складова		6
IBVY		
ОЛЬГА ДУБОВА Експозиція унікальної колекції IBVY «Визначні книжки для молоді з особливостями розвитку 2019» у НБУ для дітей		9
СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО		
ІРИНА ШЕСТОПАЛ, ОЛЬГА НІЖНИЧЕНКО Онлайн-переформатування проєктно-грантової діяльності бібліотек для дітей		13
ОЛЕНА ЛІПЕЙ, НіНА РАСТОРГУЄВА Інвестиції в майбутнє		16
СВІТ ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ		
ОЛЬГА ШЕМОТА Що намріяли українські діти у Всеукраїнському конкурсі дитячого фотомалюнка «Мрійник року». Аналіз дитячих мрій		21
	Вперше в історії бібліотек онлайн-святкування Міжнародного дня захисту дітей	30
ОЛЕНА КИСЛОВА, ЮЛІЯ ЦИМБАЛЮК Здоров'О з бібліотекою навіть і вдома! Літні читання онлайн – здобутки чи втрати?		31
ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД		
ІРИНА БАЗИЛЕНКО Бібліотека – позитивний простір		37
ПАМ'ЯТНІ ДАТИ		
ЮЛІЯ ОСАДЧА «Русичі поле черленими щитами загородили...» (до 35-річчя роману В. Малика «Черлені щити»)		39
	Ключ від Нарнії (до 70-річчя повісті-казки К.С. Льюїса «Лев, Чаклунка та платяна шафа»)	41
	Незвичайні пригоди в казкових країнах (літературна гра за повістями Г. Малик)	45
ТЕТЯНА ПЕРВАК Зачарований силою книги (до 160-річчя від дня народження К.І. Рубинського)		47
З ІСТОРІЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ БІБЛІОТЕК ДЛЯ ДІТЕЙ		
ТЕТЯНА ШАМАРІНА Бібліотеки України для дітей в умовах здобуття незалежності. Нові підходи в обслуговуванні		52
НАШІ ЮВІЛЯРИ		
ІРИНА ТАЦАКОВИЧ Книжковий замок із вежею при боці (до 75-річчя від дня заснування Івано-Франківської ОБД)		56
КНИГИ-НОВИНИ		
ВАЛЕНТИНА КРАСНОЖОН, НАТАЛІЯ ЗАГОРУЙКО Книжкові новинки Національної бібліотеки України для дітей		60

Щоквартальний науково-практичний журнал.
Заснований у 2015 р.

Головний редактор
ГОРДІЄНКО Алла Іванівна, генеральний директор Національної бібліотеки України для дітей, президент Української асоціації працівників бібліотек для дітей, президент Національної секції Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги (IBVY), кандидат культурології, заслужений працівник культури України.

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

БАРДАШЕВСЬКА Анна Іванівна — директор КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки» Херсонської обласної ради, заслужений працівник культури України.

ВАСЬКІВ Микола Степанович — український літературознавець, педагог, доктор філологічних наук, професор.

ГЛУЩЕНКО Світлана Аркадіївна — директор Департаменту моніторингу соціальних прав Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, кандидат юридичних наук.

ГРАНІЧ Наталія Василівна — директор Волинської обласної бібліотеки для дітей, українська письменниця, член Національної спілки письменників України.

ДОБКО Тетяна Василівна — український науковець у галузі бібліографознавства, бібліотекознавства, книгознавства, завідувач відділу науково-бібліографічної інформації НБУ ім. В.І. Вернадського, доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник, член Національної спілки письменників України.

ЗНИЩЕНКО Микола Павлович — генеральний директор КЗ Київської обласної ради «Київська обласна бібліотека для дітей», віцепрезидент Української асоціації працівників бібліотек для дітей, кандидат історичних наук, заслужений працівник культури України.

МАРЧЕНКО Наталія Петрівна — провідний бібліограф науково-бібліографічного відділу Національної бібліотеки України для дітей, старший науковий співробітник Інституту біографічних досліджень НБУ ім. В.І. Вернадського, книгознавець, кандидат історичних наук.

МОРОЗЕНКО Марія Миколаївна — українська поетеса, голова КО Національної спілки письменників України, лауреат Премії Кабінету Міністрів України імені Лесі Українки.

НІКІФОРЕНКО Лариса Степанівна — генеральний директор Директорату державної мовної політики Міністерства культури України.

ПОЛІКАРПОВА Людмила Петрівна — заступник генерального директора з науково-методичної роботи Національної бібліотеки України для дітей, заслужений працівник культури України.

СКОРИК Адріана Ярославівна — доктор мистецтвознавства, професор, член Національної спілки журналістів, автор наукових праць і монографії з питань медіакомунікацій.

ЧЕРНОУС Валентина Юхимівна — директор Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка, заслужений працівник культури України.

Літературні редактори:
КАДЬКАЛЕНКО Олена Анатоліївна,
ЗЕЛЕНСЬКА Віта Вікторівна.

Дизайн та верстка ЯРЧАК Наталія Володимирівна.

Посилання на видання обов'язкові. Редакція залишає за собою право літературного редагування і скорочення статей. Матеріали друкуються мовою оригіналу (українською, російською). Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Алла ГОРДІЄНКО

генеральний директор
Національної бібліотеки України
для дітей,
президент Української асоціації
працівників бібліотек для дітей,
президент Національної секції
Міжнародної ради з дитячої
та юнацької книги (IBBY),
кандидат культурології,
заслужений працівник культури
України

БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ:

на роботу, як на свято, але й у свято — про роботу!

2020 рік, ймовірно, взяв на себе зобов'язання запам'ятатися надовго. Встиг здивувати, вразити, спонукати до швидкої адаптації та перевірити на міцність. Чи очікували ми, розробляючи річні плани наприкінці 2019 року, що доведеться радикально змінювати способи та методи надання бібліотечних послуг користувачам? Чи розуміли ми, що у нас не буде часу на повноцінний період адекватного осмислення змін та проходження всіх стадій — від заперечення до прийняття? Звичайно, ні. Але розуміння того, що виникла необхідність суттєво змінити життя бібліотек, з'явилося дуже швидко.

Новий виклик у вигляді несподіваного за масштабами карантину спровокував активізацію нових форм роботи. Та відсутність можливості традиційного обслуговування користувачів не стала на заваді наданню бібліотечних послуг. Навпаки, з'явилося чимало нових проєктів, які дозволили охопити бібліотечною увагою величезну аудиторію дітей та їхніх батьків. Від Львова до Донецька, від Хмельницького до Одеси — кожна дитяча бібліотека мала свій власний унікальний, а разом із тим універсальний досвід виходу з карантинної кризи: адаптуватися, переформатуватися і знаходити плюси у будь-яких ситуаціях.

Поміж нових обставин, спричинених карантинними обмеженнями, залишаються і традиційні

проблемні питання, серед яких незмінним лідером останніх років є скорочення мережі бібліотек, у тому числі спеціалізованих для дітей. Нині триває процес формування нової редакції Закону України «Про бібліотеки та бібліотечну справу», який, сподіваємося, стане дієвим інструментом захисту бібліотек. У свою чергу прагнемо, аби спеціалізованим бібліотекам було приділено більше уваги на законодавчому рівні. Після спільних Zoom-конференцій робочої групи з обговорення нової редакції закону виникла необхідність розставити деякі акценти щодо нашого бачення місця дитячої бібліотеки у мережі публічних бібліотек для дітей.

Дитинство — це явище, яке потребує особливої уваги. Ігрові майданчики, школи, центри дитячого розвитку мають ряд обмежень щодо доступу сторонніх дорослих осіб на дитячу територію. Такі приклади виділених територій можуть здаватися віддалено суміжними, але всі вони є частиною одного простору, де має бути безпечно та комфортно дитині. Дитяча бібліотека, яка має власну специфіку, що направлена на створення особливої атмосфери довіри, навчання, виховання, теж є частиною цього простору.

На жаль, нерідко зустрічаємо стандартну ситуацію оптимізації, коли з двох бібліотек — «дорослої» та «дитячої» — утворюється одна, причому припиняє своє існування саме дитяча.

Як правило, це відбувається за наступними сценаріями:

1. У дитячої бібліотеки залишається фонд, приміщення, працівники. Скорочується посада завідувача. Бібліотека перетворюється на відділ публічної «дорослої». Економія для громади лише в скороченні однієї ставки. А дитина відвідує вже не дитячу бібліотеку, де був її простір, де вона відчувала власне значення для суспільства, — тепер вона обслуговується у відділі/на кафедрі публічної бібліотеки на загальних засадах. Психологічно в уяві дитини складаються пазли моделі суспільного існування, де її потреби дорослі (громада/держава) оцінили як несуттєві. «Дитяче» не потрібне. Дитина, відвідуючи бібліотеку, «гостює» на «не своїй» території. Змалку втрачається відчуття того, що саме для неї як для дитини щось робиться державою, що дорослі ЗАЦІКАВЛЕНІ у дитячому читанні. Лише на перший погляд ці моменти здаються суто емоційною складовою, але насправді вони є важливим фактором громадянського виховання дитини та виховання її довіри до держави.

2. За іншим, не менш поширеним сценарієм у дитячої бібліотеки забирають приміщення, фонд розпорошується або ж частково стає складовою додаткової кафедри дорослої бібліотеки. Діти знаходяться в одному приміщенні з дорослими. Про дитячий простір мова вже не йде. Бібліотека перетворюється на пункт видачі книжок. Крапка.

Виникає питання — чи завжди раціональним є об'єднання і втрата одиниці мережі? Чи не порушуються права дитини, її безпека? Адже повний і всебічний розвиток особистості дитини, створення необхідних умов для реалізації та захисту її прав і свобод — пріоритетне завдання нашої держави. Законодавством України захист прав дітей, їхній розвиток та благополуччя визнаються загальнодержавними стратегічними пріоритетами. Відображення важливості забезпечення реалізації прав дітей на доступ до інформації та знань знаходимо у наступних законодавчих документах.

• КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО ПРАВА ДИТИНИ:

ст. 17 Держави-учасниці визнають важливу роль засобів масової інформації і забезпечують, щоб дитина мала доступ до інформації і матеріалів із різних національних і міжнародних джерел, особливо до таких інформації і матеріалів, які спрямовані на сприяння соціальному, духовному і моральному благополуччю, а також здоровому фізичному і психічному розвитку дитини;

ст. 29 Держави-учасниці погоджуються щодо того, що освіта дитини має бути спрямована на ...розвиток особи, талантів, розумових і фізичних здібностей дитини в найповнішому обсязі;

ст. 31 Право дитини на відпочинок і дозвілля, право брати участь в іграх і розважальних заходах, що відповідають її віку, та вільно брати участь у культурному житті та займатися мистецтвом; право дитини на всебічну участь у культурному і творчому житті, сприяння та надання дитині відповідних і рівних можливостей для культурної і творчої діяльності, дозвілля і відпочинку.

• ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ПОЗАШКІЛЬНУ ОСВІТУ» ВІД 22.06.2000 Р. № 1841-III

п. 3 ст. 12 Заклади позашкільної освіти можуть функціонувати у формі дитячих бібліотек;

п. 12 Згідно з **Переліком типів позашкільних навчальних закладів**, затвердженим постановою КМУ від 6 травня 2001 р. № 433, дитяча бібліотека визначена як позашкільний навчальний заклад, що створює безпечні умови навчання, виховання та праці;

п. 15 Згідно з **Положенням про позашкільний навчальний заклад**, затвердженим постановою КМУ від 6 травня 2001 р. № 433, навчально-виховний процес у позашкільному навчальному закладі здійснюється диференційовано (**відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців, учнів і слухачів з урахуванням їхнього віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я**) з використанням різних організаційних форм роботи: заняття, гурткова робота, клубна робота, урок, лекція, індивідуальне заняття, конференція, семінар, курси, читання, вікторина, концерт, змагання, а також із використанням інших форм, передбачених статутом позашкільного навчального закладу.

• ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ОХОРОНУ ДИТИНСТВА» (чинний, поточна редакція від 03.07.2020 р.):

ст. 20 **Залучення дитини до національної та світової культури:**

з метою сприяння соціальному, духовному, моральному благополуччю, всебічному здоровому розвитку дитини держава забезпечує їй безкоштовний доступ до національних, духовних та історичних цінностей, досягнень світової культури шляхом надання можливості користування бібліотечними фондами, виставковими залами, музеями тощо. **З цією метою створюється мережа спеціальних дитячих закладів культури, закладів позашкільної освіти, діяльність яких спрямовується на сприяння розвитку індивідуальної та колективної творчості дітей.**

Розробка навчальних програм, що застосовуються у навчальних закладах, повинна базуватися на найкращих здобутках людства у сфері культури, засадах моралі та добра, національних духовних традиціях.

Держава сприяє випуску і забезпеченню доступності кіно- та відеофільмів, теле- і радіопередач, виданню друкованих засобів масової інформації, розрахованих на дитячу та молодіжну аудиторію, а також поширенню іншої корисної для культурного розвитку дітей інформації.

• ДЕРЖАВНА СОЦІАЛЬНА ПРОГРАМА «НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЛАН ДІЙ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ КОНВЕНЦІЇ ООН ПРО ПРАВА ДИТИНИ»

на період до 2021 року, метою якої є забезпечення послідовної імплементації положень Конвенції ООН про права дитини, розбудови ефективної системи захисту прав та інтересів дитини на рівні територіальної громади в умовах децентралізації, створення дружнього до дітей середовища відповідно до міжнародних стандартів та пріоритетів Стратегії Ради Європи з прав дитини (2016-2021 роки), а також досягнення Цілей Сталого Розвитку, затверджених Резолюцією Організації Об'єднаних Націй 70/1 «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року»;

- у частині дотримання прав дітей;
- забезпечення духовного, морального і культурного розвитку дитини.

Мережа спеціалізованих бібліотек для дітей — це не просто статистична таблиця основних показників. Це досвід, довіра, взаємодія, взаємодопомога. Звичайно, обласні бібліотеки для дітей надаватимуть методичну допомогу та підтримку бібліотекам, що втратили статус спеціалізованих для дітей, але координація та зв'язок між дитячими бібліотекарями спеціалізованих та бібліотекарями, що обслуговують дітей у «дорослих» бібліотеках, згодом послаблюється, що, на жаль, є логічним наслідком «викидання з мережі».

У нас є, чим аргументувати доцільність функціонування мережі спеціалізованих бібліотек для дітей, і вона варта того, щоб зберегтися на мапі бібліотек України. Та ми розуміємо значення усіх бібліотек і вболіваємо за кожну закриту бібліотеку, незважаючи на те, доросла вона чи дитяча. Втрата бібліотеки — це певна втрата можливості вибору для конкретних людей. Це наш програв інтернет-зомбуванню, це наша поразка у громадянській та національній самоідентифікації.

Але ми знаємо, заради чого і за ради кого працюємо, і впевнені, що не тільки витримаємо будь-які виклики, але й перетворимо негаразди на плюси, а проблеми — на позитивний досвід. Адже ми — бібліотекарі! Зі святом!

Шановні колеги!

В останній день вересня ми відзначаємо свято усіх, хто присвятив своє життя бібліотеці — дому, де оживає минуле, наповнюється життєдайною силою сучасне, і можна зазирнути одним оком у майбутнє. Сьогодні книгозбірні — це справжні центри інтелектуального та культурного життя з місією зберігання книжкових скарбів людства, просвітництва та виховання підрастаючого покоління.

*Бажаємо вам, дорогі колеги, щоб вас ніколи не залишали любов до книги, віра у свою благородну справу, надія на її майбутнє, а мудрість надавала наснаги для творчості. Завдяки вашому високому професіоналізму, компетентності, людяності, відкритості ваших сердець нехай до цілющого джерела її Величності — Книги долучаться усе нові й нові покоління читачів. Прийміть слова вдячності за віддане служіння бібліотечній справі, щире бажання зберегти та передати інтелектуальне і духовне багатство. Міцного здоров'я вам, щедрої долі, добробуту, життєвої наснаги, нових ідей та творчих здобутків!
Щастя і добра на многії літа!*

Андрій КОНОНОВ

провідний методист відділу науково-методичної роботи і бібліотечного маркетингу Національної бібліотеки України для дітей

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ В ДІІ: бібліотечна складова

Сучасне інформаційне суспільство формується у час швидкого розвитку науки, техніки та високих технологій, бібліотеки не стоять осторонь цих процесів і є комфортними технологічними громадськими просторами з функціями коворкінгу, які орієнтовані на особистість та її потреби.

Поступово бібліотеки стають майданчиками інтелектуального дозвілля, наукових експериментів та активного відпочинку. Як же у бібліотеках світу впроваджуються новітні інформаційні технології та здійснюється інноваційна діяльність?

Баварська державна бібліотека, використовуючи електронний каталог OPA Cplus, надає доступ багатомільйонній армії читачів з усього світу до свого унікального історичного фонду, який складається з багатьох зібрань рукописів та найбільшої колекції інкунабул. У рамках проекту Public Private Partnership весь фонд історичних друкованих видань, на який не поширюється авторське право, конвертується в електронну форму. Цей проект передбачає оцифрування понад мільйон назв і розрахований на кілька років. Ще одним із досягнень бібліотеки є проект «Віртуальна бібліотека Баварії», який завдяки використанню інформаційних технологій збільшує можливості надання традиційних бібліотечних послуг, зокрема створення і підтримки бібліотечних порталів, виконання функції доставки документів тощо. Ядром проекту є орієнтована на користувача інформаційна

система з надання віддаленого доступу до електронних бібліотечних ресурсів. Читач має можливість знаходити як окремо взяті слова тексту, так і фрагменти зображення.

Не менш яскравим прикладом новітньої бібліотеки є міська бібліотека Штутгарда, яка вирізняється оригінальним дизайном приміщення. Відвідувачі з комфортом можуть розміститися на теплій підлозі, лежанках, підвіконнях, у зручних кріслах, одночасно використовувати вільний доступ до інтернету та додаткове технічне обладнання. Після «осучаснення» цієї бібліотеки вже за рік кількість відвідувачів зросла в рази, а видача книг збільшилася на третину. Славиться Штутгартська бібліотека і найдовшими годинами роботи серед публічних бібліотек Німеччини. Двері закладу відкриті з 9.00 до 21.00 шість днів на тиждень. А для нічних читачів тут працює «Бібліотечка для тих, у кого безсоння». Біля дверей у камері схову цілодобово знаходяться книги, які можна за допомогою електронної картки абонента взяти почитати.

Бібліотека Book Mountain and Library Quarter у нідерландському місті Спейкеніссе порушила межі традиційного поняття бібліотек. Це повноцінний комплекс споруд, пов'язаних між собою, в якому розміщені конференц-зали, аудиторії, офіси, освітній центр, заклади харчування, торгові центри, готель і навіть соціальне житло на 42 квартири. У центрі величезного читацького залу розташована гора з книг, розділених на кілька секцій для зручного пошуку. Завдяки прозорій поверхні площею 9300 м² у денний час практично немає необхідності у використанні штучного освітлення.

Бібліотека в корейському місті Седжон була відкрита у 2013 році й вражає своєю масштабністю. Дах має форму аркуша книги, архітектори вирішили у такий спосіб залучити більше відвідувачів і показати, що бібліотека є не тільки місцем

для фахівців і вчених, а має й функції звичайної публічної бібліотеки для місцевих жителів. Книги тут представлені в друкованому і цифровому форматах, що забезпечує швидкий і зручний доступ до потрібної інформації. Також на даху розташований фудкорт, де відвідувачі можуть підкріпитися або помилуватися околицями міста.

Бібліотека в Бірмінгемі — найбільша бібліотека у Великобританії та найвідоміший культурний центр Європи і світу. Велична будівля захоплює сучасним інтер'єром і високотехнологічним обладнанням, бібліотека містить найбільші колекції архівів британської та світової літератури. Тут регулярно відбуваються різноманітні вистави, майстер-класи, фотосесії та інші події. Вражаючі інсталяції приваблюють відвідувачів будь-якого віку та інтересів.

Українські бібліотеки теж прагнуть удосконалюватися й адаптуватися до потреб сучасного світу. І процес переосмислення та переформатування бібліотек України вже запущений – Президент України наголосив, що Україна впроваджує проєкт «Держава у смартфоні», мета якого – побудувати країну з добре розвинутою цифровою економікою. 11 січня 2020 року Міністерство цифрової трансформації України та ВГО «Українська бібліотечна асоціація» оголосили про початок співпраці у сфері розвитку цифрової грамотності. Зокрема, майже 6 тис. бібліотек по всій країні долучаться до національної кампанії з цифрової грамотності «Будь на часі!» та популяризуватимуть інформацію про проєкт «Дія. Цифрова освіта», мета якого — за три роки навчити цифровій грамотності 6 млн українців. Інформаційно-рекламні матеріали, надіслані бібліотекам, що мають доступ до інтернету.

Також ці бібліотеки стануть першими хабами проєкту «Дія. Цифрова освіта» і нададуть усім охочим доступ до безкоштовного навчання на національній онлайн-платформі з цифрової грамотності. Платформа була запущена 21 січня 2020 року. Проєкт втілюється за підтримки швейцарсько-української Програми EGAP, що фінансується Швейцарською агенцією з розвитку та співробітництва та реалізується Фондом «Східна Європа» та Фондом Innovabridge.

ЕЛЕКТРОННІ БІБЛІОТЕКИ НА ОСНОВІ ОЦИФРОВАНІХ МАТЕРІАЛІВ

Європейська електронна бібліотека (The European Library (TEL), www.theeuropeanlibrary.org) – це інтернет-портал, що відкриває доступ до ресурсів національних бібліотек Європи. Портал дає можливість пошуку як бібліографічних записів, так і цифрових об'єктів, доступ до яких (за окремими винятками) безкоштовний. Інтеграція інформаційних ресурсів на пошуковому порталі проєкту TEL реалізована на основі протоколу SRU, який дає змогу створити єдине вікно доступу до інформації незалежно від того, який протокол обміну даними підтримує АБІС конкретної національної бібліотеки (Z39.50 або OAI-PMH).

Вебсайт Всесвітньої цифрової бібліотеки (World Digital Library, <http://www.wdl.org>) створений з метою сприяння дослідженню і вивченню світових історичних цінностей. Основними принципами, прийнятими під час створення WDL, були бібліографічний опис цифрових об'єктів; переклад описів на мови учасників проєкту; високоякісні зображення; цифрові об'єкти, наділені ключовими словами; контроль якості (здійснюється силами співробітників Бібліотеки Конгресу США). Всі об'єкти та їхні описи зберігаються у централізованому сховищі, всією обробкою займається штат проєкту, а від партнерів вимагається тільки передавати матеріали.

В основу проєкту «Золота колекція Євразії» покладено «експозиційний підхід». Колекція представлена реферативно-бібліографічною інформацією про рідкісні та цінні видання, що супроводжується зображеннями обкладинок. Повні тексти творів зберігаються на серверах бібліотек-фондоутримувачів.

Ці три проєкти представляють основні моделі інтеграції цифрових ресурсів: централізоване збирання та опрацювання метаданих та цифрових ресурсів в одному сховищі; організація розподіленого пошуку в електронних колекціях через протоколи збирання даних (метадані та цифрові ресурси зберігаються на серверах учасників проєкту); централізоване збирання та опрацювання метаданих в одному сховищі, цифрові ресурси зберігаються на серверах учасників проєкту.

Бібліотеки України мають йти в ногу з часом, тому цифрове середовище – невідворотна об'єктивна необхідність. Активну участь у цьому процесі беруть спеціалізовані бібліотеки України для дітей. Національна бібліотека України для дітей на своєму сайті започаткувала проєкт «Електронна бібліотека», адже у фондї НБУ для дітей є багато книжок, які збереглися лише в одному примірнику. Деякі з них є справжніми шедеврами книжкової культури періоду XIX–XX ст. Мета проєкту – в межах існуючого законодавства з авторського права ознайомити широкий загал із кращими зразками зібрання бібліотеки, а у подальшому, за домовленістю з авторами та видавництвами, включити й сучасні видання.

Ще одним напрацюванням Національної бібліотеки України для дітей та обласних бібліотек для дітей є створення на сайті НБУ для дітей спільної електронної бібліотеки методичних та бібліографічних матеріалів. Тут представлені різножанрові методико-консультативні та інформаційні видання бібліотеки (методичні поради, консультації, інформаційні та методичні листи, аналітичні огляди, бібліографічні посібники тощо), які висвітлюють особливості методичної діяльності, бібліотечно-бібліографічної роботи та допомагають працівникам бібліотек, що обслуговують дітей, в організації роботи з користувачами-дітьми, підготовці заходів до відзначення ювілеїв відомих письменників та популяризації дитячого читання. Мета проєкту «Електронна бібліотека методичних та бібліографічних матеріалів» – надати можли-

вість широкому загалу бібліотечних та педагогічних працівників ознайомитися з доробком фахівців НБУ для дітей, а з 2016 року – і з виданнями обласних бібліотек для дітей.

Дедалі активніше залучаються бібліотеки для дітей і до процесу впровадження механізмів електронного урядування в Україні. Найбільше в цьому процесі задіяна Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім. В. Лягіна, яка знайомить користувачів із поняттям електронного урядування, його завданнями, електронними послугами та пропонує на своєму сайті низку електронних ресурсів.

Харківська обласна бібліотека для дітей у рамках програми «SOS – небезпека!» дає корисні посилання для користувачів, серед яких «Адміністративні послуги» структурних підрозділів Харківської обласної державної адміністрації; «Гарячі лінії» правоохоронних структур Харківської області; телефонні «Гарячі лінії» центральних органів виконавчої влади; віртуальний консультативний центр, у якому можуть отримати безкоштовну юридичну консультацію вимушено переміщені особи (ВПО) і ветерани АТО; урядовий контактний центр; телефони довіри та гарячі телефонні лінії, доступні мешканцям Харкова. З головної сторінки сайту Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка можна перейти за гіперпосиланнями на сайти Хмельницької обласної ради, Хмельницької облдержадміністрації, Міністерства культури та інформаційної політики України.

Отже, організовуючи доступ громадян до правової офіційної інформації, до інформації органів державної влади, надаючи вільний доступ до інтернету, обласні дитячі бібліотеки України позитивно впливають на процеси електронної інформаційної взаємодії між органами державної влади, місцевого самоврядування усіх рівнів.

Бібліотека в доповнення до друкованих видань надає доступ до електронних інформаційних ресурсів і допомагає орієнтуватися в них. Практичні, теоретичні, технічні питання, які виникають у процесі роботи, вимагають від бібліотекарів нових знань, умінь, новітніх підходів до роботи. Важливо допомогти читачеві й особливо читачеві-дитині зорієнтуватися в різноманітній інформації, часом марної і навіть шкідливої. На допомогу прийде «вебліографія» — організація інтернет-ресурсів із метою полегшення пошукової діяльності користувачів мережі. Термін «вебліографія» вперше був використаний американськими бібліотекарями в 1990 році в газеті «Нью-Йорк Таймс». У європейській пресі цей термін зустрічається трохи пізніше – з середини 90-х років, а в українській – починаючи з 2000 року.

Вже 10 років функціонує корпоративний проєкт «Кращі Інтернет-ресурси від Української асоціації працівників бібліотек для дітей», створений у 2010 році за ініціативи Національної бібліотеки України для дітей та участі обласних та міських бібліотек для дітей. Він актуальний та затребуваний і сьогодні, тому що незмінною залишається його основна мета — забезпечення доступу користувача-дитини до об'єктивної та всебічної інформації про світ у доступ-

ній і безпечній формі, реалізація міжнародних і національних вимог інформаційної безпеки електронних продуктів. Кожна з бібліотек-учасниць, відповідаючи за функціонування 2-3 розділів, має можливість оперативно доповнювати закріплені за нею теми, своєчасно вилучати матеріали, що зникли, редагувати посилання на ресурси, адреси яких змінилися. Сьогодні можна з упевненістю сказати, що вебліографія вже стала одним із важливих напрямів роботи бібліотек. Створення вебліографічних покажчиків – справа цікава й потрібна, тому що навігація в ресурсах інтернету дуже важливий напрям, особливо для читачів дитячих бібліотек. Якщо бібліотека надає своїм читачам доступ до мережі, то вона повинна й допомогти їм розібратися в інформаційному морі. Таким чином, бібліотеки для дітей повинні постійно змінюватися, модернізуватися, надавати свої послуги на якісно новому рівні, спрямовувати свою діяльність на вільний та рівний доступ до інформації, кінцевою метою якого є більш високий та якісний рівень обслуговування користувачів різних вікових категорій.

Центральна міська бібліотека для дітей ім. Ш. Кобера та В. Хоменка м. Миколаєва вперше звернулася до вебліографії, коли були створені електронні журнали-путівники для дітей «Пізнавай і дивуйся» і для підлітків – «Суцільні цікавинки». Створюючи ці покажчики, бібліотека ставила перед собою мету — пробудити у дітей інтерес до періодики. Вони були забезпечені посиланнями на електронні версії рекомендованих періодичних видань. В онлайн-режимі кожна дитина могла вийти на сайти вподобаних журналів і отримати необхідну інформацію.

Пізніше у бібліотеці з'явився досвід створення віртуальних книжкових виставок. Клікнувши на обкладинку тієї чи іншої книги, діти бачили її бібліографічний опис, анотацію. Як відзначають користувачі, виставка цінна наявністю посилань на ресурси інтернету. Тому було зроблено добірки посилань за персоналіями, на біографії авторів книг і на тексти їхніх творів в електронних бібліотеках. Таким чином дитина, яка не мала часу на пошук літератури, могла перегорнути хоча б електронні сторінки тієї чи іншої книги.

Наразі інтернет значно розширив можливості доступу користувачів до інформації, порушивши монополію бібліотек. Це певною мірою знижує відвідуваність традиційних установ, яким у сучасних умовах доводиться конкурувати з мережевими книгарнями, інформаційними агентствами тощо. Дослідження, які регулярно проводять у різних країнах світу, виявили, що значна частка користувачів інтернету розпочинають пошук необхідної інформації на пошукових сайтах і лише 1% – на вебсторінці бібліотеки. Водночас і робота бібліотечного фахівця вимагає вміння визначати стратегію пошуку, ефективно використовувати класифікаційні схеми, спеціальні рубрики, тезауруси тощо. Головним завданням бібліотеки майбутнього є допомога користувачеві впоратися з неймовірним потоком інформації, розпізнати і відібрати найякіснішу.

Ольга ДУБОВА

завідувач відділу документів
іноземними мовами
Національної бібліотеки України
для дітей

ЕКСПОЗИЦІЯ УНІКАЛЬНОЇ КОЛЕКЦІЇ IBVY «ВИЗНАЧНІ КНИЖКИ ДЛЯ МОЛОДІ З ОСОБЛИВОСТЯМИ РОЗВИТКУ 2019» У НБУ ДЛЯ ДІТЕЙ

У цього року з 21 липня до 31 серпня, завдячуючи роботі Національної секції IBVY та підтримці Посольства Швейцарії в Україні, у Національній бібліотеці України для дітей експонувалася унікальна колекція Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги IBVY «Визначні книжки для молоді з особливостями розвитку 2019».

Більшість часу колекція зберігається в Публічній бібліотеці Торонто у вільному доступі для читачів і науковців, але також подорожує світом та бере участь у книжкових виставках.

Колекція не включає кожну опубліковану у світі книжку про інвалідність або медичні спеціалізовані буклети чи технічні прилади. Натомість у колекцію включено книжки-картинки, короткі історії, які захоплюють дитину або підлітка побачити ту реальність, у якій живуть люди з особливими потребами.

Як обирали книжки до колекції 2019 року? У 2017 році офіс IBVY направив лист із пропозицією надіслати кращі зразки книжок для/або про дітей з інвалідністю, опубліковані упродовж останніх п'яти років. Загалом на заклик відгукнулися 26 країн: подали 169 книжок 24 мовами.

Сам процес відбору кращих видань відбувався у Публічній бібліотеці Торонто, залучаючи бібліотекарів, представників спеціалізованих центрів і агенцій, які працюють із дітьми з обмеженими можливостями. У результаті було відібрано 40 книжок 17 мовами з 20 країн. Найбільшою частотою для Національної секції IBVY стало включення повісті українського письменника Марка Лівіна «Рікі та дороги» до колекції 2019 року.

Повна колекція книжок для молоді з особливостями розвитку у Публічній бібліотеці Торонто налічує майже 4 000 книжок 40 мовами, виданих із 1991 до 2019 років. Колекція розділена на різні категорії: спеціалізовані формати, універсальний доступ, зображення інвалідності. Пропонуємо вам дізнатися більше про ці неймовірні, неповторні книжки. Головний акцент ми зробимо на книжках першої категорії, тому що саме вони подарували нам нові знання про формати книжок. У першу категорію спеціалізованих форматів увійшли видання, які використовують різні підходи і дизайн, що можуть допомогти зробити читання доступнішим для кожного. Саме під спеціалізованими форматами мають на увазі книги зі шрифтом Брайля, мову жестів і невербальні комунікаційні системи. Усього 9 книжок із колекції 2019 року було включено до спеціалізованого формату.

Безперечно, нашу увагу завойовують книжки, які використовують нетипові матеріали для створення: наприклад, фетр, помпони, вишивку. Бажання їх торкнутися виникає і у дитячій аудиторії, і у дорослих, адже це не просто книжка, а справжня гра!

Світова інклюзивна література об'єднує

Виставка унікальної колекції книг Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги IBBY «Визначні книжки для молоді з особливостями розвитку 2019» у Національній бібліотеці України для дітей

21 липня – 31 серпня 2020 року

Так, одна з книжок цієї категорії взагалі не містить тексту: книжку «Відкрий рота і жуй» створили у Японії, зшили з цупкої тканини і фетру. Згідно з назвою на сторінках книжки акуратно пришито зображення різних тваринок (жаба, кит, бегемот, пелікан тощо), у яких на ротиках є блискавки. У наборі додаються пошиті з фетру іграшки — їжа для тварин (риба, мухи, банани, картопля, яблука, трава тощо), якими й треба нагодувати тваринок! Книжка-гра створена не для продажу і не може мати масового виробництва – це рукотворний продукт, який за бажанням кожна майстриня може створити вдома.

Іранська тактильна книжка теж повністю пошита з фетру, містить вишитий текст двома мовами (англійською і фарсі) і дублювання шрифтом Брайля. На розворотах книжки дев'ять тривимірних зшитих овочів (редис, горох, салат-ла-тук, морква, баклажани, селера тощо); «земля», у якій ростуть рослини, має вигляд широкої смужки коричневого фетру, який так і хочеться відгорнути, щоб дізнатися, як ростуть овочі із землі. Ця книжка цікава дітям і дорослим, є навчальним матеріалом для сліпих дітей (вони зможуть відчути не лише шрифт Брайля, а й англійський і арабський шрифти), допомагає зрозуміти будову овочів.

Яскрава інтерактивна тактильна книжка «Чотири кутики – це майже нічого» вміщує текст французькою мовою, продубльований шрифтом Брайля, з тривимірним будиночком і квадратом

на липучках. Історія розповідає про коло, яке дружило з квадратом. Усе було добре, але ось квадратові треба зайти до будиночка. Він не зміг цього зробити через малі двері у формі кола. Друзі кола підбадьорювали його, пропонували видовжитися, пройти боком, але квадрат не зміг цього зробити. Вони навіть запропонували йому відрізати кутики. Але, зібравшись спочатку за круглим столом, а згодом за квадратним, зрозуміли, що кутики потрібно зрізати з дверей. І так проблему було вирішено, консенсус було знайдено. Книжка яскрава, інтерактивна, дещо філософська.

Четверта тактильна двомовна книжка (італійською і англійською) вміщує у собі історію про двох друзів «ParueFilo», у ній тексти дубльовані шрифтом Брайля. Два друга (Папу, зроблений із ниток, і Філо, зроблений із помпончиків) зовсім різні, вони дружать і хочуть бути схожими одне на одного, але швидко розуміють, що разом вони цікавіші й сильніші, а несхожість лише допомагає створювати надзвичайні речі (фігури метелика, автомобіля тощо).

А ви знали, що Леонардо да Вінчі написав чотири казки для дітей? Литовське видавництво здійснило переклад італійських історій «Wingedletters» (окрилені листи) литовською і англійською мовами. За задумом видавців, ця книжка відкриває доступ до історій різними шляхами: чітким текстом і виключно красивими ілюстраціями, дублюванням тексту шрифтом

Брайля і додатковим силіконовим покриттям ілюстрацій, щоб їх можна було відчуту на дотик, а також аудіозаписом казок на диску. Ця книжка здобула титул «найкрасивіша книжка» серед 118 книжок у Литві. Хотілося б, щоб українські видавництва звернули свою увагу на цю якісну книжку, яка долає бар'єри.

Німецька книжка про підлітків «Die Bunte Bande: DasgestohleneFahrrad» (яскрава Банда і вкрадений велосипед) долає не лише зоровий бар'єр, використовуючи шрифт Брайля, а й застосовує два рівні тексти: звичайний і «спрощений». Цей адаптований текст містить короткі фрази, уникає складних слів і граматичних конструкцій і пояснює деякі слова додатково. Для кого створена така книжка? Для тих, хто лише починає вивчати німецьку мову (сюжет цікавий підліткам і дорослим) і для тих, хто має труднощі у навчанні й розумінні великих текстів.

Книжка «Щоденник Анни Франк» італійського видавництва містить спрощений текст (над ним довго працювали, щоб залишити зміст і глибокі емоційні переживання, використовуючи лише спрощені слова і конструкції), і вперше він перекладений мовою символів – Widgitsymbols (символи віджит). Отже, книжка вміщує текст і символи-картинки, які допомагають зрозуміти кожне слово. Існує додаток Widgit, який допомагає людям із проблемами розуміння тексту. Він накладає символи-картинки на ділові тексти, електронне листування і навіть на дописи у фейсбуці. Ця тема нас зацікавила, тому маємо бажання більше розповісти бібліотекарям про такий вид символічної мови.

Додаток Widgit було створено у Великій Британії. Спеціальні символи додають візуальну складову, щоб відкрити доступ до інформації людям, які цього потребують. Насправді величезна кількість людей має проблеми з читанням навіть більші, ніж ми думаємо. У Великій Британії півтора мільйона людей мають проблеми у навчанні: 10% з усього населення страждають на дислексію, і ця цифра зростає щороку.

Для кого було створено такий додаток і відповідно книжку? Для дітей і дорослих із проблемами у навчанні або комунікативними проблемами (аутизм, синдром Дауна, дислексія); а також тих, хто вивчає мову; або ж для дітей, які живуть у сім'ях, де спілкуються іншою мовою. Повертаючись до британського дослідження, зазначимо, що майже 16% дітей у молодшій школі не спілкуються вдома англійською (діти емігрантів), і їм складно зрозуміти значення слів у школі. Такі тексти-символи також допомагають у критичних ситуаціях, якщо з людиною трапився нещасний випадок, і вона не може розмовляти.

На сайті додатка є пропозиція відчуту себе людиною, яка має проблеми з розумінням слів. У

таблиці представлено слова шведською мовою, які пропонують відгадати. І це нелегка справа!

Flyvapenmuseum				
flygplan	segelflygplan	mätare	högt	radar
luftballong	bränsle	landningsbana	flygfält	verktyg
vinge	cockpit	kropp	stjärt	aerodynamik
vapen	attack	krig	spaning	skolflygplan
hjälm	fallskärm	väder	moln	luft

Flyvapenmuseum				
				
				
				
				
				

Наступна категорія – це книжки універсального доступу, мейнстримні книжки, доступні та зрозумілі більшості. У цю категорію входять відомі нам «мовчазні книжки», у яких здебільшого немає текстової складової, а зрозуміти історію можна завдяки ілюстраціям, що займають усю площу сторінок.

Ці книжки-картинки можуть порушувати філософські теми (наприклад, французька книжка «Gronouyot» про зайчика без вух) або викликати бажання поспілкуватися (японська книжка «Konoaidaninanigaatta?» (що сталося), де розміщені фотографії до та після різних подій, і лише на наступному розвороті показана фотографія-відповідь, або ж дарувати насолоду гарними ілюстраціями і простими історіями («Natsugakita» (почалося літо).

Дещо випадає зі звичного формату книжка «InnerPeace» з ілюстраціями, створеними з лего.

Це посібник для дітей і дорослих, які мають проблеми з подоланням стресу. У Белфісті, Велика Британія, провели заняття для дітей із проблемами у навчанні, щоб показати, як подолати стрес. Вони обговорювали свої стани і метод дихальної гімнастики, який розслабляє. На основі цього тренінгу створили посібник: інструкції з інтервального дихання, ілюстровані лежкартинками. До третьої категорії книжок потрапили історії і романи, у яких зображується один із видів інвалідності, тобто головний герой має особливі потреби. У цих книжках герої розповідають, як це бути глухим або ж мати синдром Аспергера, страждати на орторексію, церебральний параліч чи панічні атаки. У цій категорії книжок розповідають про людей, які хворі, але долають свою хворобу (історія життя молодого Брайля, історія успішного сліпого німецького футболіста Мальгета Расома); про життя батьків із дитиною з синдромом Дауна; про життя сестри аутиста та її ставлення до брата тощо. Саме до категорії цих книжок увійшла українська книжка Марка Лівіна «Рікі та дороги». Є тут дитячі книжки, які олюд-

нують тваринок і показують, як живеться пташці, яка не вміє співати, або ж зображують життя диво-хлопчика з блакитною плямою на обличчі. Колекція дитячих та підліткових книжок із добірки Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги IBBY «Визначні книжки для молоді з особливостями розвитку 2019» мала бути презентована на X Міжнародному фестивалі «Книжковий Арсенал». Через карантин фестиваль було перенесено на 2021 рік, та книги все ж таки дісталися України. Великою честю для Національної бібліотеки України для дітей було проекспонувати цю колекцію, дослідити її та провести з книгами різноманітні онлайнві активності: представляти їх на заняттях психолога, створити буктрейлери і відеоогляди на бібліотечному YouTube-каналі, розповісти про них бібліотекарям дитячих бібліотек України під час професійної віртуальної зустрічі. Список книжок колекції 2019 року пропонуємо переглянути у віртуальному каталозі: https://www.ibby.org/fileadmin/user_upload/Broschuere_2019_IBBY_internet.pdf

Ірина ШЕСТОПАЛ,
завідувач відділу проектно-грантової
діяльності та зв'язків із громадськістю Національної
бібліотеки України для дітей

Ольга НІЖНИЧЕНКО,
бібліотекар I категорії
відділу документів іноземними мовами Національної
бібліотеки України для дітей

ОНЛАЙН-ПЕРЕФОРМАТУВАННЯ ПРОЄКТНО-ГРАНТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК ДЛЯ ДІТЕЙ

Світова економіка у кризі. Це відчувають усі сфери, особливо культура та креативні індустрії. У сьогоднішніх умовах поширення COVID-19 фонди та організації, які надають грантову підтримку, змінюють свою платформу та мобілізують власні ресурси навколо протидії епідемії коронавірусу. Пандемія, яка охопила світ у 2020 році, вплинула на усі сфери діяльності людського життя. Бібліотеки для дітей не стали винятком.

На грантових платформах з'явилося дуже багато пропозицій. Наразі всі проекти фінансуються, але ще більше коштів виділяється на гуманітарні проекти, щоб впоратися з пандемією та її наслідками в Україні. Така тенденція збе-

рігатиметься протягом наступних трьох років. Постійно працюють декілька типів грантів — на розвиток, щоб вирішувати запити бізнесу, регіону, гуманітарні та соціальні питання, для надзвичайних ситуацій у світі, країні. Нині вже нікого не треба переконувати в необхідності продовжувати фандрейзингову діяльність, шукати грантові можливості, і як результат, залучати ресурси, що сприяє розвитку соціальних, культурних, інформаційних програм. Бібліотека сама обирає донора згідно зі своїми пріоритетами, цілями, навантаженням.

За період карантину бібліотеки для дітей не змінили своїх головних пріоритетів: здоров'я та комфорт дітей залишаються одним із основних завдань. Бібліотеки розширили коло своїх послуг, якими можна тепер скористатися дистанційно, досить швидко змогли пристосувати свою діяльність до нових умов роботи. Проте проектно-грантова діяльність відійшла на інші позиції, а даремно. В цьому питанні також доводиться адаптуватися до нових умов у період карантину, переформатовуючи свою роботу. У сьогоднішніх умовах це один із можливих засобів фінансо-

во, інформаційно підтримати бібліотечні пропозиції та проекти, що стосуються попередження, подолання та пом'якшення наслідків пандемії в Україні.

Пропозиції до грантодавців мають бути спрямовані насамперед на інформаційну підтримку, дистанційну просвіту, розбудову співпраці між організаціями та місцевими громадами, підтримку вразливих груп населення, забезпечення необхідними захисними матеріалами і засобами в період пандемії. Бібліотеки для дітей мають великий потенціал, проте страх поразки, на жаль, діє. Про це свідчать досить стримані результати щодо грантової діяльності. Звичайно, стовідсоткової гарантії отримання грантових коштів не дасть ніхто, але варто спробувати! Участь у грантовому конкурсі – це досвід, це підтримка соціальних потреб бібліотек (фінансових, матеріальних). Якщо ми проаналізуємо, чи стало конкурсів менше? Однозначно ні, змінилися лише їхні пріоритети.

Ми промоніторили різні грантові конкурси, щоб дізнатися, що змінилося? А змінилися умови самої реалізації проектів, змінилася методологія проектних досліджень, перехід із офлайн-платформи на онлайн. Залишаються також основні критерії при розгляді заявок – якість контенту, охоплення аудиторії, відповідність тематиці грантового конкурсу, масштабування або відтермінування, посилення партнерства й волонтерства.

Наразі для підтримки бібліотечних проектів приймаються просвітницькі пропозиції, що популяризують та реалізують соціальні ініціативи; проекти, які сприятимуть поширенню науково обґрунтованих знань про COVID-19 та нові виклики для бібліотек у зв'язку із сьогоdnішніми реаліями. Так, бібліотеки змінюють формат написання проектів, але не змінюють своєї мети – працювати з дітьми, працювати заради дітей. Написання кожного проекту доводиться підлаштовувати одразу у двох варіантах – як офлайн, так і онлайн. У будь-якому випадку ми пишемо проекти для нашого користувача, який уже налаштований до нових реалій, обізнаний і приймає умови впровадження проектів у життя.

Найпоширенішим джерелом додаткових ресурсів неприбуткових, бюджетних організацій та соціально-значущих проектів є організації як державні, так і приватні та благодійні фонди, які надають допомогу у вигляді грантів. І під час пандемії багато хто з них не лише не зупинили надавати допомогу, а й деякі з донорів навіть збільшили кількість грантів, зокрема й у сфері культури. Впоратися з наслідками, що спричинила пандемія, допомагає досить велика кількість донорів, проте зупинимось на декількох.

Переглянемо виклики вже знайомих нам грантодавців (донорів), які переформатували свої онлайн-платформи та прилаштувалися до сьогоdnішніх реалій. Треба відзначити, що вони реалізували проведені в онлайн-режимі вебінари, семінари, хататони та тренінги, на яких спікери дуже детально і скрупульозно розтлумачили умови конкурсів.

Серед комунікаційних платформ, які мають найбільшу кількість європейських грантів та програм для українців, – House of Europe <https://houseofeuropa.org.ua/>. Влітку 2019 року була анонсована нова програма ЄС House of Europe, створена з метою підтримки творчої кооперації між українцями та їхніми колегами з ЄС у галузі культури та креативних індустрій.

Програма фокусується на культурі та креативному секторі, освіті, медицині, соціальному підприємстві, медіа та роботі з молоддю. Фінансує понад 20 програм – стажування, навчальні подорожі, нетворкінг, резиденції та інші форми професійного обміну, сприяє організації молодіжних таборів тощо. Окрему увагу програма приділяє середнім та малим містам України.

Партнери консорціуму: Goethe-Institut в Україні, Британська Рада, Французький інститут та Чеські центри, які є партнерами консорціуму проекту. Партнери мають досвід роботи у сферах культури й громадянського суспільства та створенні програм, що просують міжкультурні комунікації й обмін досвідом.

Ці знання вони привносять до роботи *House of Europe* (інформація із сайту <https://www.houseofeurope.org.ua/our-strategy>).

Фінансується програма *House of Europe* («Дім Європи») Європейським Союзом. Для громадських організацій, культурних та креативних індустрій надаються такі можливості, як гранти міжнародної співпраці, навчальні подорожі для соціальних підприємців, зокрема представників громадських організацій зі сфери соціального підприємництва, гранти мобільності та ін. Але навесні 2020 року вони, як і всі інші грантодавці, змушені були переформатувати свою діяльність під вимоги, в яких сьогодні опинився увесь світ, надавши можливість подання грантових заявок на проекти, що обов'язково будуть розраховані на проведення в режимі онлайн (<https://www.facebook.com/houseofeurope.org.ua/>).

Серед найбільших донорів у культурній індустрії в Україні є УКФ (Український культурний фонд) <https://ucf.in.ua/>. Цьогоріч фонд повністю переформатував свої пропозиції на програми в онлайн-формат. Відкриті такі нові програми: «Культура в часи кризи: інституційна підтримка», «Культура Плюс», «Діти культури», «Культура для змін» та інші, що надають можливість усім організаціям у культурній галузі, в тому числі бібліотекам для дітей, взяти участь у конкурсних програмах задля вирішення кризових питань та отримати грантові кошти на реалізацію свого соціального проекту. Наприклад, програма «Стипендії» покликана підтримати митців та культурних діячів України, студентів культурно-мистецьких та креативних спеціальностей на фінансування поїздок із метою навчання, стажування, участі у резиденціях, виставкових проєктах, конференціях, форумах, проведення досліджень за кордоном та в межах України. Програма покликана стимулювати мережування, включаючи обмін досвідом, знаннями та навичками. Дізнатися про програми УКФ завжди можна на міжнародних ярмарках грантів у сфері культури. У 2020 році Третій міжнародний ярмарок грантів у сфері культури відбувався онлайн.

І ще один потужний донор – Міжнародний фонд «Відродження» <https://www.irf.ua/>. Відповідаючи на глобальні виклики пандемії COVID-19, 19 березня 2020 року Міжнародний фонд «Відродження» оголосив постійно діючий конкурс «Людяність і взаємодопомога». Метою конкурсу стала підтримка громадських ініціатив, спрямованих на посилення солідарності, взаємодопомоги в українському суспільстві під час пандемії COVID-19. Також міжнародний фонд «Відродження» продовжує конкурс ідей для партнерства у краудфандинговій ініціативі «Культура. Спільнота» у 2020 році.

Серед онлайн ресурсів, який ми постійно використовуємо для моніторингу, є Портал ГУРТ. Він регулярно пропонує можливості для своїх користувачів, він є щоденним інструментом інформування та використання для лідерів громад, менеджерів громадських, благодійних організацій, донорських структур, бізнесу, представників органів місцевого самоврядування, органів державної влади та журналістів. Як приклад, вже третій рік поспіль ГУРТ надає можливість брати участь у грантових конкурсах подій *Meet and Code* <https://www.meet-and-code.org/ua/uk/>. Ініціатива *Meet and Code* реалізується SAP, Haus des Stiftens gGmbH та організаціями — членами мережі *TechSoup Europe*. Основна мета *Meet and Code* — показати дітям і молоді віком від 8 до 24 років світ програмування та інформаційних технологій. Усі заходи в рамках ініціативи призначені для того, аби продемонструвати бажаним, як за допомогою програмування можна втілювати свої найсміливіші творчі ідеї. Кожного року проходить тиждень кодування ЄС. Подати заявку можна онлайн на сайті до 01.09.2020. Організації можуть подавати декілька заявок. Але цього року в рамках ініціативи *Meet and Code* будуть підтримані лише віртуальні події! Для *Meet and Code COVID-19* не став на заваді, й організатори програми переформатували свій робочий процес.

Майже всі організації сьогодні надають партнерські гранти: гранти співпраці та краудфандинг. Усі донори змінили свої формати діяльності та акцентували більшість своїх конкурсних програм на протидію та зменшення впливу пандемії COVID-19. Організаціям надали можливість придбання меблів, технічних засобів, програмного забезпечення, а також закупівлі засобів особистого захисту під час карантинних обмежень. Також цього року було оголошено багато конкурсів та курсів, особливо для неприбуткових організацій. Головним питанням цього року у проєктно-грантовій діяльності стало те, що більшість проєктів мають стати віртуальними і за підтримки проведені онлайн.

Мета веб-платформи *EUProstir* — поширення знань, можливостей та інструментів для розвитку організацій громадянського суспільства України.

Ми сподіваємося, що бібліотеки звернуть увагу на потенційних «донорів», про яких ми нагадали, та надихнуться для подавання своїх креативних ідей та реалізації проєктів.

Олена ЛІПЕЙ,
заступник директора
з наукової роботи Кіровоградської обласної
бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка

Ніна РАСТОРГУЄВА,
завідувач науково-методичного
відділу Кіровоградської обласної
бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка

ІНВЕСТИЦІЇ В МАЙБУТНЄ

Проектну діяльність бібліотек можна вважати новим етапом у розвитку бібліотечного обслуговування, що підтверджує і досвід обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка та бібліотек для дітей Кіровоградської області.

Проектно-програмна діяльність дає змогу бібліотекам генерувати свіжі ідеї і втілювати їх у життя, сприяє розширенню кола партнерів, позитивно впливає на підвищення творчої активності та професійного рівня бібліотекарів, а також, що не менш важливо, допомагає отримати додаткові фінансові засоби. Ця діяльність різна за масштабами, змістом, спрямуванням, терміном реалізації. Бібліотеки беруть участь як у глобальних проєктах на здобуття відповідних грантів, так і розробляють та реалізують власні програми і проєкти, що мають позитивний вплив

на осучаснення закладів, докорінне покращення обслуговування дітей, демонструючи свій високий професіоналізм громаді.

І все це зорієнтовано на клієнта (користувача). Так, завдяки участі у програмі «Активні Громадяни» за підтримки Британської Ради в Україні протягом останніх трьох років фахівці Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка успішно реалізували низку бібліотечних ініціатив: проєкти «Book & Art weekend у дитячій бібліотеці», «Екостиль твого міста», «Безпека для малюків». Бібліотекарі обласної бібліотеки для дітей налаштовують і дитячі бібліотеки області на участь у соціокультурних проєктах та запровадження сучасних інноваційних послуг для юних читачів. Так, у результаті реалізації проєкту «**Book & Art weekend у дитячій бібліотеці**», спрямованого на популяризацію книжки та різних видів мистецтва, в обласній бібліотеці організовано творчі локації та простори для проведення змістовного родинного дозвілля, придбано інтерактивні книжки, планшети та мольберти. Про успіх і реалізацію цього проєкту ми розповідали під час обласних

семінарів та Міжрегіонального ярмарку бібліотечних інновацій «Бібліокре@тив – 2019» (м. Запоріжжя). Успіхами втілення іншого навчально-ігрового проєкту «**Екостиль твого міста**» завідувач відділу дитячого та сімейного читання Маріанна Маковій, його координатор, поділилася з учасниками вебпрезентації екологічних проєктів бібліотек міст Львова, Кропивницького, Херсона, організованої Благодійним Фондом «Бібліотечна Країна» та Рухом «Зелені бібліотеки» в Україні, під час якої були представлені найкращі приклади бібліотечних екоініціатив від досвідчених бібліотек. Участь у проєкті «Екостиль твого міста» та активне проведення заходів екологічного спрямування для юних читачів сприяли тому, що Кіровоградську обласну бібліотеку для дітей ім. Т.Г. Шевченка було нанесено на онлайн-карту «Зелені бібліотеки України», створену Благодійним Фондом «Бібліотечна Країна» (<http://livelibrary.com.ua/greenlibrary/green-map/>). З початку 2020 року обласна бібліотека реалізує ще один соціальний проєкт «**Безпека для малюків**». Партнерами в його реалізації стали Патрульна поліція Кіровоградської області, Управління ДСНС України у Кіровоградській області, ГО Агенція сталого розвитку «Хмарочос». За грантові кошти було придбано конструктори для дітей «Рятувальний загін» і «Поліція», настільні ігри «Всесвіт можливостей» і «Пазли правил дорожнього руху»; набір дорожніх знаків, 2 іграшкові світлофори та лепбук для проведення інтерактивних ігрових програм з дітьми; матеріали для творчих майстерень із виготовлення флікерів, дитяча книга «Кращий вибір. Безпека в інтернеті» та набір настільних ігор-ресурсів із безпеки в інтернеті, а також антидискримінаційна настільна гра «Бути жінкою!». Під час ігрових програм «Школа спецагентів з безпеки дорожнього руху», віртуальних уроків та майстерень із виготовлення флікерів «Будь видимим!» юні учасники заходів розширили свої знання про безпечну поведінку на вулиці та правила дорожнього руху. У рамках проєкту бібліотекарі разом із читачами відзначили День безпечного Інтер-

нету. У зв'язку із запровадженням карантину частина заходів проєкту пройшла в онлайн-режимі. Спільно з офіцерами Патрульної поліції м. Кропивницького було створено відеоролики: «10 правил безпеки» (онлайн-урок про безпеку малюків влітку); «Граємо безпечно» (презентація гри Puzzle geant, яка допоможе вивчити елементарні правила дорожнього руху та знаки); «Book Travel» (подорож пізнавальною й досить актуальною книжкою «Галактичний путівник по Коронавірусу для сміливих дітей»), презентація конструкторів LEGO «Рятувальний загін», «Поліція» та знайомство з книгами відповідної тематики; онлайн-майстер-клас «Стань помітним» із виготовлення брелоків-флікерів тощо. Відео доступні для перегляду на бібліотечному сайті, сторінці у Facebook та на каналі YouTube.

Має бібліотека і монопроєкти. Так, проєкт «**Бібліохаб 11+**» реалізується фахівцями відділу підліткового читання за підтримки дирекції бібліотеки. З початку 2020 року під Бібліохаб переобладнано одну з кімнат відділу: закуплено меблі, йде переоформлення дизайну приміщення, розроблено програму діяльності Бібліохабу, яка включає різні напрями: обговорення сучасних книжок для підлітків та цикл зустрічей із цікавими людьми «Моя формула успіху»; цикл творчих майстерень «АРТ-терапія хендмейд»; Game Land (розваги та настільні ігри для підлітків); Cinema town (перегляд кінофільмів) тощо. Сучасний бібліотечний простір та незвичайні заходи привертають увагу підлітків та сприяють залученню їх до бібліотеки.

Молодь цікавиться також тим, як живуть і навчаються їх однолітки в Європі, і тому фахівці відділу підліткового читання стали активними учасниками проєкту «**Інформаційна підтримка ЄС бібліотекам для дітей та юнацтва**». У 2020 році завідувач відділу Юлія Животовська відвідала серію вебінарів «Публічні заходи в бібліотеках на європейську тематику» та взяла участь у Всеукраїнському відеофлешмобі «Україна та Європа: прямуємо разом» від Представництва ЄС в Україні (European Union in Ukraine), розмі-

стивши на бібліотечній сторінці у фейсбук відеоролик #ЄвропаЦеЯ. Крім того, влітку фахівці бібліотеки долучилися до вебзаходів у рамках проєкту «Інформаційна підтримка мереж ЄС» Представництва Європейського Союзу, пройшли три модулі вебінарів з актуальної проблематики від Команди Євроквіз та отримали відповідні сертифікати.

Не менш активно й креативно позиціонують себе і бібліотеки для дітей області. Проєкт «**Бібліотека свободи**» (Library of freedom) КЗ «Бобринецька районна дитяча бібліотека» за підтримки ГО «Мистецька Бобринеччина» переміг у конкурсі проєктів «**Місцеві ініціативи для розвитку громад**» від програми «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE), що виконується міжнародною організацією Глобал Ком'юнітіз (Global Communities) та фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID). Мета даного проєкту — забезпечення креативного інформаційно-дозвілленого простору для родин. За надані кошти районна дитяча бібліотека придбала медіапроєктор з екраном, маркерні дошки, дитячі розвиваючі пазли, настільні та дидактичні ігри для логічного мислення: «Монополія», «Бізнес», «Хто я?», «Навколо світу», «Україна», які користуються особливою популярністю у відвідувачів. Заклад став простором для проведення масштабних заходів: інформаційної ігротеки «Живемо – навчаємось – працюємо – розвиваємось – відпочиваємо», учасники якої створювали власні бізнес-проєкти, граючи у настільну гру-симулятор «Світ Громад»; під час тренінгу «Як стати фрілансером: від бізнес-ідеї до коворкінгу», де присутні поспілкувалися з успішними фрілансерами міста, стали учасниками майстер-класів, набули навичок з ІТ-технологій тощо. Також КЗ «Бобринецька районна дитяча бібліотека» є учасницею краєзнавчого проєкту районного масштабу «**Мандруємо земним раєм, степовим Бобринецьким краєм!**». З 2018 року працівники РДБ та сільських бібліотек здійснюють збір інформації

та упорядкування буклетів про кожну із територій Бобринецького району (історію, традиції, визначні місця й видатних особистостей). Фінансують видання культурно-туристичних буклетів сільські ради, а бібліотекарі проводять їх презентації для представників райради та райдержадміністрації, голів сільських рад, жителів відповідних громад, що дає змогу популяризувати культуру краю, сприяє розвитку туризму на території району.

КЗ «Районна бібліотека для дітей Долинської районної ради» взяла участь у конкурсному відборі й отримала перемогу в проєкті «Молодіжний розвиток» від Корпусу миру в Україні за право приймати волонтера у бібліотеці. З жовтня 2018 р. волонтерка Корпусу миру в Україні Морхед Келлі Джо зі штату Айова (США) розпочала свою діяльність у бібліотечному закладі. Для дошкільників та учнів 1-6-х класів відкрив двері англomовний клуб «Let's Talk» («Давай поговоримо»); для читачів-учнів 7-11-х класів з'явилися комітети за інтересами: «Мистецтво та культура», «Охорона здоров'я», «Спільнота волонтерів». У 2019 році за ініціативи та за участю волонтерки діяв зимовий оздоровчий табір, а влітку – мовний табір «Danse LAB». У 2019 році колектив бібліотеки та волонтерка розробили новий проєкт «Долинська бібліотека – креативний центр», який підтримав благодійний фонд USAI Корпусу миру та надав грант у сумі 3 тис. доларів на його реалізацію (вересень 2019 – травень 2020). Було створено новий формат бібліотеки у відремонтованому приміщенні, з сучасними меблями, оновленим дизайном шляхом зонування бібліотечного простору, де діти поєднують читання з дозвіллям, розвивають творчі здібності, навчаються та спілкуються.

Петрівська районна бібліотека для дітей здобула перемогу у конкурсі на кращий проєкт у рамках районної програми «Майбутнє – спільна справа», напрям «Культура», представивши проєкт «**Сучасна бібліотека – сучасним дітям**» (2018 р.) кошторисом 60 тис. грн. Донорами проєкту виступили ПАТ «Центральний

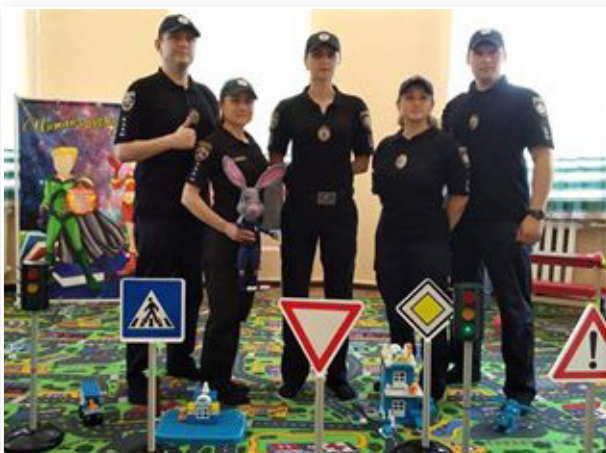
гірничо-збагачувальний комбінат» Групи МЕТІН-ВЕСТ, Петрівська селищна рада, селянські фермерські господарства. За отримані кошти було здійснено ремонт та модернізацію читальної зали бібліотеки, придбано нові меблі і сучасний LED-телевізор, що сприяло підвищенню якості обслуговування користувачів-дітей.

Активно до проектної діяльності звертаються бібліотеки-філії **Олександрійської міської ЦБС**. Зокрема проекти «Добродій» (2018) та «Платформа 3D: добра, довіри, досвіду» (2019) отримали підтримку від Міжнародної організації з міграції за фінансування Євросоюзу. Завдяки участі в них **ЦМБД ім. Ю. Гагаріна** сьогодні має робототехніку та сучасне 3D обладнання (принтер, сканер, ручки), комп'ютер Acer, планшет, базовий набір LEGO, роботи: Abtech Alpha, Roboblod, Ubtech Jimu; а також тактильне панно, комплект для лялькового театру, конструктори тощо. Усе це дало можливість створити на базі бібліотеки Code Club, де діти навчаються розробці комп'ютерних програм; Робоклуб, де ігри та навчання побудовані на використанні всесвітньо відомого конструктора LEGO; та гурток з моделювання «Диво 3D». Було відкрито «Школу Робототехніки та 3D-моделювання», де діти з 7 років можуть безкоштовно дізнатися про світ нових технологій, спробувати себе в ролі робототехніка, інженера, програміста. Завдяки перемозі у конкурсі проектів соціальної дії в рамках програми «Активні громадяни», підтриманої Британською Радою в Україні, ЦМБД ім. Ю. Гагаріна реалізувала ще один проект: **«Корекційно-розвиваюча студія «Сонячні зайчики»** (2019). Студія «Сонячні зайчики» покликана допомогти дітям із особливими потребами (синдромом Дауна, розладами аутистичного спектру, дитячим церебральним паралічем та іншими фізичними і психічними вадами), а також дітям, які потребують соціального захисту, адаптуватися та інтегруватися у суспільство шляхом залучення їх до творчих майстер-класів, голосних читань, лялькових вистав, пізнавально-розважальних заходів з інтерактивними та рухливими

іграми, занять із психологом тощо, а їх одноліткам – навчитися толерантності та повноцінній взаємодії з такими дітьми. Протягом 2019 року для дітей з особливими потребами проведено 32 заходи, які відвідали 1456 осіб, у т.ч. 228 стали користувачами дитячої бібліотеки.

Олександрівська РБД у 2018 році започаткувала власний проєкт **«Читацька Республіка»**, розрахований на 5 років. Проєкт розроблений фахівцями РБД для сільських бібліотекарів на районний конкурс інноваційних проєктів «Творчий злет». Ідея була настільки вдалою, що працівники РБД вирішили її втілити в життя. «Республіка» має 5 міністерств, а головний обов'язок кожного «громадянина республіки» – залучити до бібліотеки якнайбільше користувачів. Оформлено стенд «Читацька Республіка діє» з інформацією від кожного «Міністерства» про заходи у бібліотеці. Так, «Міністерство Читання» організувало конкурс на кращого читача літа «Чарівна квітка», проводилась акція «Читацькими стають щодня». «Міністерство Коло-book» піклується про забезпечення цікавого дозвілля дітей і сім'ї навколо книги і гри. Щосередини та щоп'ятниці з 14.00 до 17.00 надає послуги дітям 3-6 років «Бєбі-гувернер»: читає книги вголос, проводить ігри, майстер-класи, організовує перегляди улюблених мультфільмів тощо.

Власні проєкти, програми, спрямовані на залучення нових читачів, партнерів, мають **бібліотеки для дітей ЦБС м. Кропивницького**. Так, ЦДБ у рамках проєкту **«БІБЛІОТЕКА+ВОЛОНТЕР – простір нових можливостей»** розширила коло партнерів – українських та іноземних добровільців, які здійснюють благодійну діяльність. У бібліотеці з'явилися мовний гурток «Англійська з Beth Bowman» та клуб з програмування Code Club UA, презентація якого відбулася в березні 2019 року у рамках всесвітньої волонтерської програми зі створення мережі безкоштовних факультативних клубів кодування для дітей віком від 9 до 13 років. Діти навчалися програмувати, створювати комп'ютерні ігри, анімацію та вебсайти, а допомагала їм у

цьому волонтер Школи програмування Ш++ та координатор проекту в м. Кропивницькому Ірина Іванова. Після завершення навчання діти отримали сертифікати та стали активними читачами бібліотеки. Щотижневі заняття мовного гуртка «Англійська з Beth Bowman» для дітей 10-13 років проводила волонтерка Корпусу Миру США в Україні Елізабет Боуман. Гуртківці навчалися англійської мови, знайомилися з американськими традиціями, культурою та життям однолітків, залучалися до проведення програми літніх читань «Бібліотека. Літо. Творчість», дублер-шоу «Я – бібліотекар», акцій «Україна – це Я» та «Подарунок воїну».

Бібліотека-філія № 19 для дітей ЦБС м. Кропивницького реалізує проект «**Дитяча бібліотека в Інтернет-просторі: нові маршрути, новий погляд, нова якість**», у рамках якого бібліотекарі оновили та додали нові сторінки та розділи з популяризації читання на бібліотечний сайт, створили фотоальбом «Дитячі письменники в бібліотеці», запровадили фото- та відео-проект «Зіркові автори радять» на бібліотечній сторінці у фейсбук. Щоб зібрати унікальні фото, звернулися особисто до дитячих письменників, які охоче підтримали ідею. Протягом року було опубліковано рекомендації книг від 10 сучасних авторів.

Участь у всеукраїнських конкурсах є поштовхом для різних ініціатив бібліотек. Так, у 2019 році 20 бібліотек для дітей області взяли до запровадження проекти, які перемогли у дитячому Всеукраїнському конкурсі «Мої права – моє життя». А **Новомиргородська РБД** втілювала на практиці проект «**Мої права – моє життя!**», створений її користувачами – ученицею 9-го класу ЗШ № 3 Шишковою Єлизаветою та її друзями. Партнерами проекту стали Новомиргородське бюро безоплатної правової допомоги, шкільні та позашкільні заклади, волонтери. У бібліотеці було

створено правознавчий куточок та скриньку довіри «Що тебе хвилює, дитино!». Юрист відповідав на запитання, радив, куди можна звернутися, коли порушуються права дитини. Ліза та її друзі в своїй школі провели акцію протесту «Ми проти наркотиків». У бібліотеці діяла виставка малюнків «Ні – шкідливим звичкам», проводилися година запитань «Я – людина, і це мене до чогось зобов'язує», ігрові заняття «Правовий лабіринт», правознавчий всеобуч «Аз і буки правової науки», клоуз-тест «Життя навчить» тощо. Доповненням до заходів стала друкована продукція: «Пам'ятай: наркотики і СНІД – поруч», «Будь здоровий!» тощо. Бібліотекарі прагнули зробити заходи корисними та максимально наближити до ситуацій, з якими діти стикаються у повсякденному житті.

Бібліотеки для дітей області активно працюють із малими проектами, організовують дозвілля юних користувачів у літній період, створюють і реалізують програми літніх читань. Так, **Добровеличківська селищна бібліотека для дітей** місцевої ОТГ працювала за програмою «**Ми хочемо, щоб літо було книгами зігрите**». За цей період понад 300 користувачів-дітей відвідали масові заходи: літературно-розважальну галювину «Літо + книги = вірні друзі», екскурс «Таємниці книжкових лабіринтів», відеознайомство «Чисте повітря – дивовижно захоплююча Австрія», казковий килимок «Таємниці горщика з золотими казками» та ін.

Тож, реалізація власних програм і проектів сприяє модернізації та перетворенню бібліотек для дітей області в осучаснені бібліотечно-культурні центри; збільшує кількість публічних просторів, наповнених інноваційними послугами, і дає можливість дитячим бібліотекам забезпечувати інформаційні, освітні, дозвілєві потреби юних громадян; робити заклади бажаними для відвідування.

Ольга ШЕМОТА

завідувач відділу
соціокультурної діяльності
Національної бібліотеки України
для дітей

ЩО НАМРІЯЛИ УКРАЇНСЬКІ ДІТИ У ВСЕУКРАЇНСЬКОМУ КОНКУРСІ ДИТЯЧОГО ФОТОМАЛЮНКА «МРІЙНИК РОКУ» АНАЛІЗ ДИТЯЧИХ МРІЙ☺

*М*рію про мир в Україні, про космос, про Париж та подорож на море. Мрію про будиночок для ляльки LOL, про пухнастого друга, щоб закінчився карантин, стати лікарем та бібліотекарем. Хочу літати, як птах...

У 2019 році вперше в історії Землі понад 100 000 малюнків-мрій українських дітей, зашифрувавши в сигнал, відправили у відкритий Космос. [1] Ця акція, безліч конкурсів та проєктів, безумовно, спонукають дітей помріяти, хоча усі діти на світі мріють і без конкурсів. Вони пишуть листи Діду Морозу та Святому Миколаю, де не стримують своїх бажань. Проте психологи стверджують, що мрії та бажання – це різні поняття, а здатність дітей мріяти з кожним роком згасає, адже сучасне суспільство не розрізняє ці два поняття, тим самим не розвиваючи у дітей вміння мріяти. Соціологічні дослідження, проведені у 2018 році, показали, що 95% опитаних дітей мають переважно матеріальні бажання і лише 5% мріють. Приголомшливими стали результати досліджень щодо батьків – 38% з яких не знали, про що фантазують їхні діти. [2] Ось чому найголовнішим меседжем Всеукраїнського конкурсу дитячого фотомалюнка «Мрійник року» стало бажання показати дорослим, про що мріють діти.

Напередодні Всесвітнього дня захисту дітей Національна бібліотека України для дітей за підтримки Української асоціації працівників бібліотек для дітей та Національної секції Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги (IBBY) оголосили конкурс, який неочікувано став потужною віртуальною акцією. Менше ніж за два тижні надійшло понад 2000 дитячих малюнків-мрій, але за умовами конкурсу один учасник міг надати лише одну роботу, тому до головного альбому потрапило 1887 фотографій малюнків. Переможців обирали за результатами онлайн-голосування, тобто, за кількістю онлайн-уподобань. Відверто кажучи, обрати 15 кращих було дуже складно. Голосування тривало цілодобово, цифри змінювалися щогодини, а приймальна комісія у складі 5 бібліотекарів (вона ж і лічильна), яка додавала фото до альбому, активно спілкувалася у месенджері бібліотечної сторінки майже цілодобово – з 6.00 до 24.00, а іноді й до 2-ї години ночі. З 15 робіт, що перемогли за рейтингом, художники визначили 5 найкращих. Додатково було вирішено обрати із загального альбому ще 5 малюнків до новоствореної номінації «Бібліотечні симпатії». Результати конкурсу 1 червня у прямому ефірі оголосила генеральний директор Національної бібліотеки України для дітей Алла Іванівна Гордієнко у рамках 12-годинного марафону онлайн-святкування Міжнародного дня захисту дітей. До конкурсу долучилися діти з усіх областей України.

- Найбільшу кількість малюнків надіслали діти Дніпропетровщини – 231 робота.
  - Наймолодшому учаснику конкурсу виповнилося 2,5 роки, найстаршому – 18.
  - Найактивнішими виявилися юні художники з великих міст – майже $\frac{3}{4}$ кількості малюнків надіслали саме вони. Діти з маленьких міст і сіл надіслали 764 роботи – це приблизно 35% .
- Тож, про що мріють українські діти?

НАЙПОПУЛЯРНІШІ ДИТЯЧІ МРІЇ – ПРО ПОДОРОЖІ ТА ВІДПОЧИНОК, ВИБІР МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЇ, ПРО МИР В УКРАЇНІ ТА В УСЬОМУ СВІТІ, А ТАКОЖ – ПРО ДОМАШНЬОГО УЛЮБЛЕНЦЯ.

20% мріють подорожувати – полетіти в Париж, відвідати Діснейленд, відпочити сім'єю на морі, потрапити на безлюдний острів, помилуватися цвітінням сакури в Японії та безліч схожих бажань. І це зовсім не дивно, якщо згадати, що конкурс було оголошено під час карантину. Стати балериною, великим піаністом, лікарем, космонавтом, прикордонником, дизайнером, фотографом, поліцейським, фермером, бібліотекарем – про майбутню професію мріють 15% учасників конкурсу, 10% учасників мріють про домашнього улюбленця. Кого тільки не малювали діти: мрію, щоб дома жив півень; мрію про кошеня; мрію про великого папугу; про чарівну пташку, яка здійснює бажання. Ще 10% мрій – особливі. Вони про мир в Україні і світі, щоб припинилася війна. Про це мріють діти як зі сходу, так і з заходу. Це водночас тішить і засмучує, адже це ми, дорослі, не змогли зберегти мир для наших дітей, не захистили їхнє дитинство від війни.

ДІТИ МРІЮТЬ ПРО НЕМАТЕРІАЛЬНЕ, ПРО РЕЧІ, ВАЖЛИВІ ДЛЯ УСІЄЇ ПЛАНЕТИ, ПРО ЧИСТОТУ НА НІЙ, ДЛЯ КРАЇНИ – ПРОЦВІТАННЯ, ДЛЯ РОДИНИ – ЩАСТЯ. БІЛЬШІСТЬ МРІЙ ЦІЛКОМ РЕАЛЬНІ, АЛЕ ТРАПЛЯЮТЬСЯ Й ЧАРІВНІ.

9% дітей, що надіслали малюнки на конкурс, мріють про щасливу родину, ще 9% фантазують: «Мрію стати чарівницею», «Мрію створити власне шоу», «Мрію вирости справжнім українським козаком», «Мрію дарувати радість і добро», «Моя мрія, щоб життя стало казкою». Якщо говорити про матеріальні мрії, чи то бажання, а таких 7%, то найчастіше діти хочуть отримати іграшку. Дівчатка малювали ляльку LOL і будиночок для неї, пегаса; хлопчики – машинки та кораблі своєї мрії.

«Моя мрія – щаслива держава», «Мрію про квітучу та щасливу Україну», «За єдину Україну!» – 6% мрійників бажать жити у процвітаючій країні і знають, що для цього потрібно. Мріють, щоб всі дітки були зігріті материнським теплом, стати звичайною людиною, захищати Україну та дочекатися тата. 5% мріють про чисту та безпечну планету – фотомалюнки Земної кулі в долонях з написами: «Мрію про здоров'я та мир на нашій планеті», «ЕКО-ЗЕМЛЯ», «Мрію про чисту планету», «Доля планети в наших руках». Вони дарують надію, що майбутнє покоління змінить ставлення до природи та навколишнього середовища. 4% – продовжують традиції своїх татусів, які у дитинстві мріяли про космос, 3% – перейнялися теперішньою ситуацією та мріють, щоб карантин швидше закінчився та «Планета перемогла COVID 19». А 2% юних художників мріють про кохання та дружні стосунки.

Серед найнеочікуваніших мрій – вміти літати, як птах, стати котом, винайти машину часу. Найкумеднішим бажанням стала мрія кота: «Барсик мріє про ковбасу», яка отримала найбільшу кількість бібліотечних симпатій.

Дитячі мрії досить масштабні, величні і подекуди дуже зрілі. Сподіваємося, що усі, хто голосував за роботи або уважно й прискіпливо стежив за рейтингом, побачили та відчули усю потужність та щирість дитячих мрій. Адже саме у наших дорослих руках усі можливості для того, щоб дитячі мрії – великі та маленькі – здійснилися.

На останок трохи про реалії і складнощі віртуальних конкурсів із відкритим народним голосуванням. Зазвичай перемога в таких конкурсах часто залежить саме від групи підтримки кожного учасника. І тут не варто нарікати на справедливість оцінювання. За таким принципом визначають переможців багатьох національних, європейських та світових конкурсів. Це дає змогу проявити себе усім, незалежно від віку та рівня обдарованості й талановитості, вирівнює можливості для дітей, які не займаються, наприклад, у художніх студіях, але люблять малювати. Такі конкурси об'єднують родину, друзів та знайомих, які вболівають за свого учасника. Є ще один побічний маркетинговий чинник: завдяки віртуальним конкурсам збільшується кількість підписників сторінок бібліотеки, шириться цільова аудиторія групи, зростає імідж. Так, фейсбук-спільнота Національної бібліотеки України для дітей істотно розширилася, збільшилася кількість учасників із різних куточків України. Завдяки цьому у програмі літніх читань «Здоров'О з бібліотекою!», яка реалізується цьогоріч в онлайн-режимі у соціальних мережах, беруть участь не лише наші читачі, а й діти з різних областей.

Інколи виникали напружені моменти за результатами голосування, деякі роботи надсилалися вже по завершенню конкурсу, але вони також були включені до альбому, адже головною ме-

тою була не перемога, а дитячі мрії. І конкурс досяг цієї мети.

Переглянути альбом малюнків «Мрійник року» на сторінці Національної бібліотеки України для дітей у Facebook (<https://www.facebook.com/>

nbukids/) можна будь-коли. Зробіть це обов'язково, щоб на власні очі побачити та відчути дитячу щирість, а інколи недитячу глибину прагнень маленьких українців!

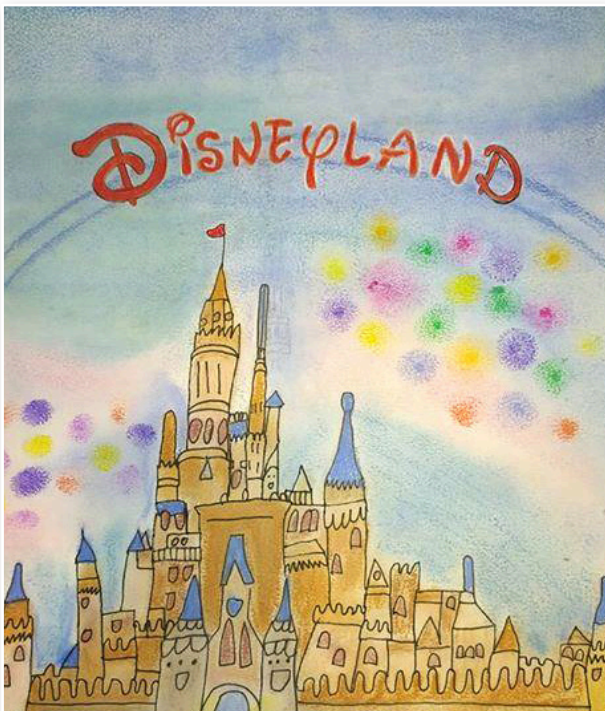
Мріємо самі та надихаємо мріяти наших дітей ☺

[1] Проект «Здійсни мрію» виконав історичну місію — запустив у космос 100 тисяч дитячих мрій [Електронний ресурс] // БІЗНЕС: [веб-сайт]. — Електрон. дані. — Режим доступу: https://business.ua/freetime/6772-proekt-zdijsni-mriyu-vikonav-istorichnu-misiyu-zapustiv-u-kosmos-100-tisyach-dityachikh-mrij?fbclid=IwAR3MBdk94rx15sFjz-J2PFRNVNQRsZR77q_-kb0HOV37N_Ji5kc_j0QZWI

[2] Рух «Здійсни мрію» презентує унікальне дослідження мрій українських дітей [Електронний ресурс] // ПРОЧЕРК: [веб-сайт]. — Електрон. дані. — Режим доступу: <https://procherk.info/news/6-info/64267-ruh-zdijsni-mriju-prezentue-unikalne-doslidzhennja-mrij-ukrayinskih-ditej?fbclid=IwAR2uBRGOQbt2-1Kw0qCbT979yBnAhrmaTx43tYPuTZEmbILGiYA5Wv8m9j4>

ЛІДЕРИ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КОНКУРСУ ФОТОМАЛЮНКА «МРІЙНИК РОКУ»

ПЕРЕМОЖЦІ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОНЛАЙН-ГОЛОСУВАННЯ

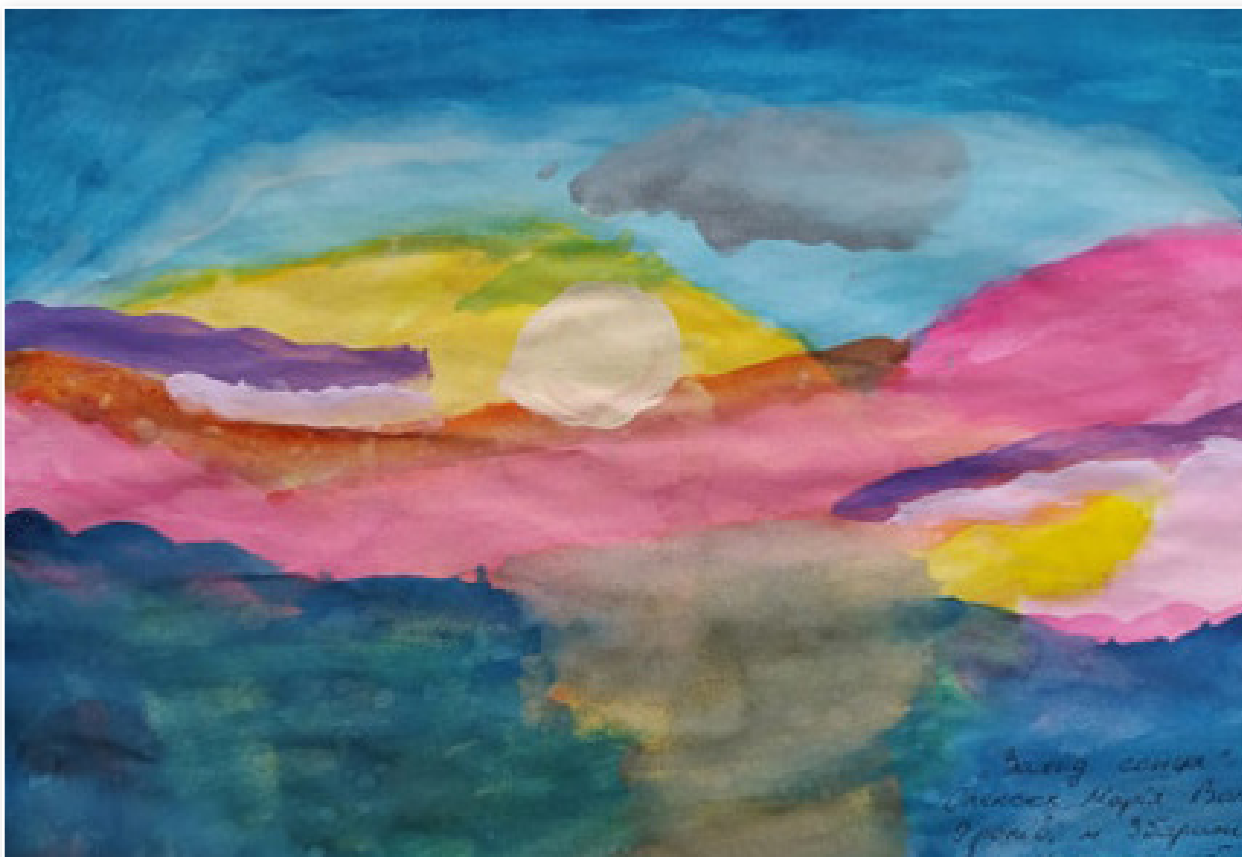
«Моя мрія – Діснейленд»,
Ковтонюк Анна, 10 років, м. Бердичів

«Венеція», Оселедченко Вікторія, 13 років,
м. Новий Буг, Миколаївська обл.

«Мрію, щоб моя мама завжди була щаслива!», Кузьміна Ангеліна, 7 років, м. Кілія, Одеська обл.

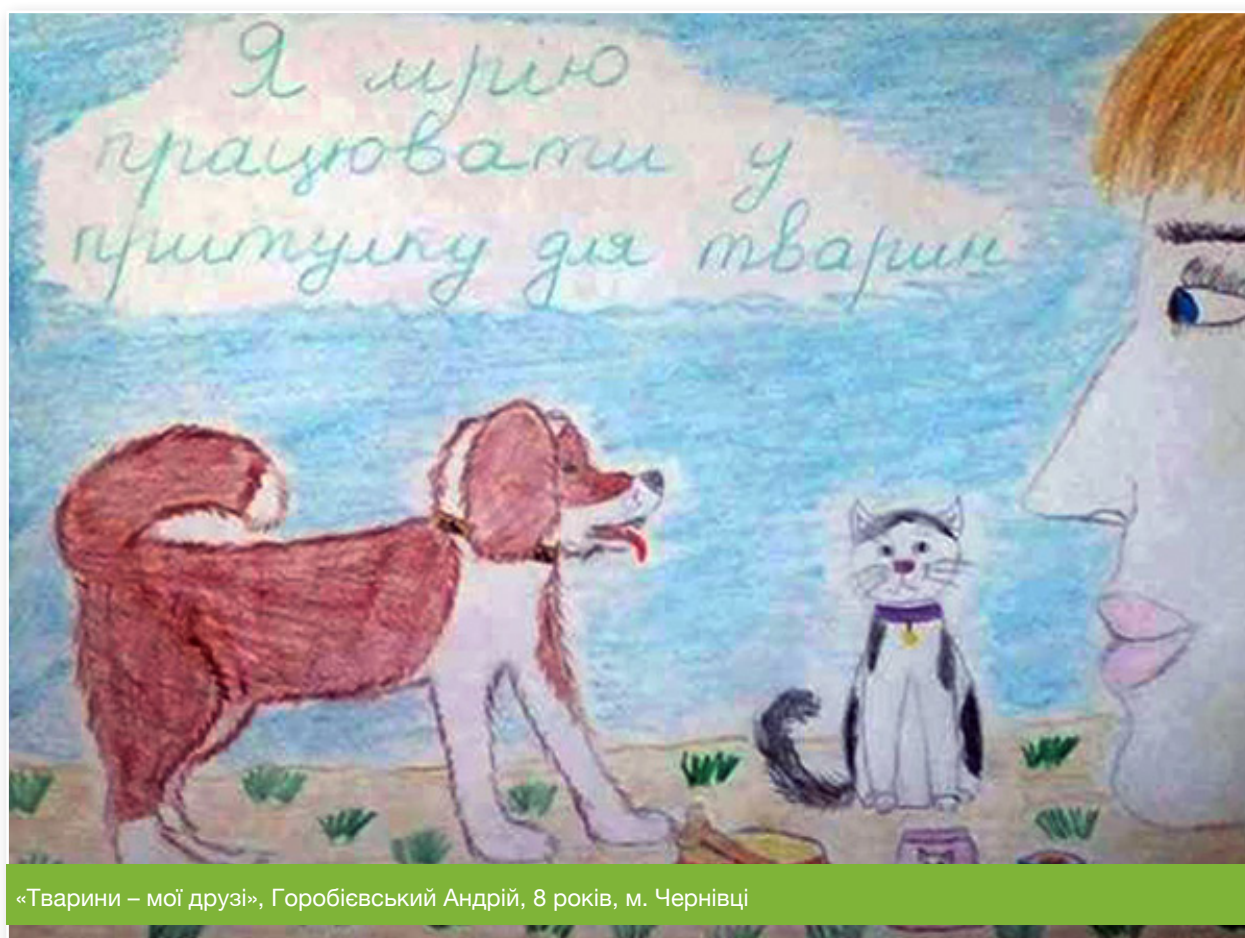

«Захід сонця», Олексюк Марія, 9 років, м. Збараж, Тернопільська обл.

«Моя мрія», Левчук Дарія, 9 років, с. Городище, Рівненська обл.

«Тварини – мої друзі», Горобієвський Андрій, 8 років, м. Чернівці

«Квітне мамина любов»,
Сайкевич Діана, 17 років, м. Львів

«Мрію про великого папугу»,
Фурман Максим, 10 років, м. Новий Буг, Миколаївська обл.

«Мрія – відпочинок на морі»,
Васильєва Катерина, 10 років, м. Херсон

«Мрія про рибку»,
Ангелов Рома, 3 роки, м. Зіньків, Полтавська обл.

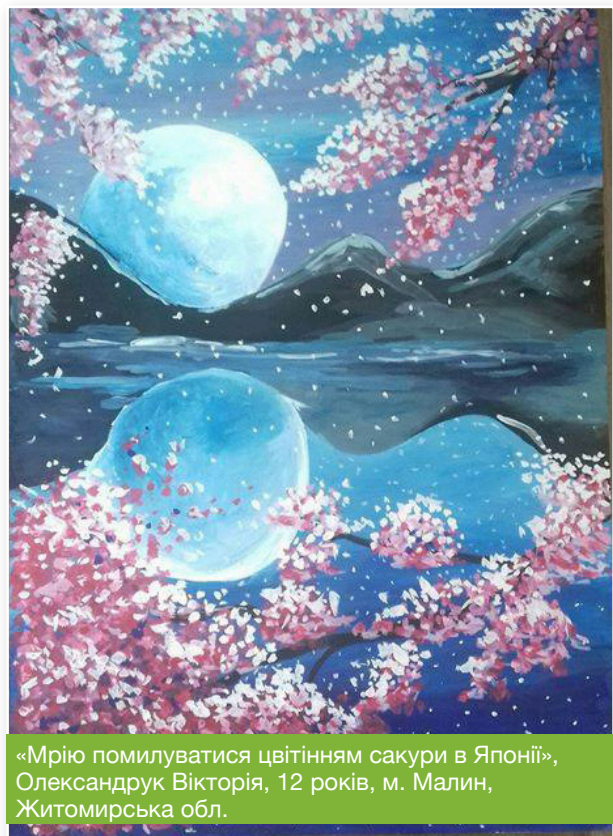
5 КРАЩИХ РОБІТ ЗА ВЕРСІЄЮ ЧЛЕНІВ ЖУРІ КОНКУРСУ – ПРОФЕСІЙНИХ ХУДОЖНИКІВ

«Мрію стрибнути з парашутом», Станіслав Некула, 14 років, с. Привокзальне, Сумська обл.

«Я мрію побувати в космосі»
Федорюк Давид, 8 років, смт Драбів, Черкаська обл.

«Мрію помилуватися цвітінням сакури в Японії»,
Олександрук Вікторія, 12 років, м. Малин,
Житомирська обл.

«Мрію робити гарні, емоційні та вражаючі знімки, які будуть утворювати дивовижну картину життя і повертатимуть у минуле», Лісаконова Вікторія, 12 років, смт Ріпки, Чернігівська обл.

«Мрія поїхати кудись далеко в старенькому трамвайчику і насолоджуватись краєвидами з вікна», Ковальчук Галина, 13 років, м. Броди

НОМІНАНТИ НА «ПРИЗ БІБЛІОТЕЧНИХ СИМПАТІЙ»

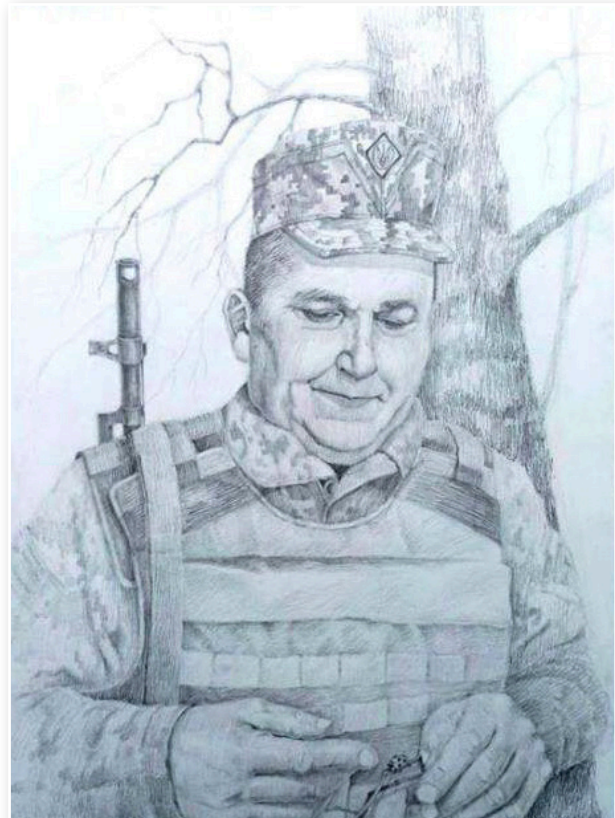
«Моя щаслива сім'я на морі», Марія Калмикова, 6 років, м. Запоріжжя

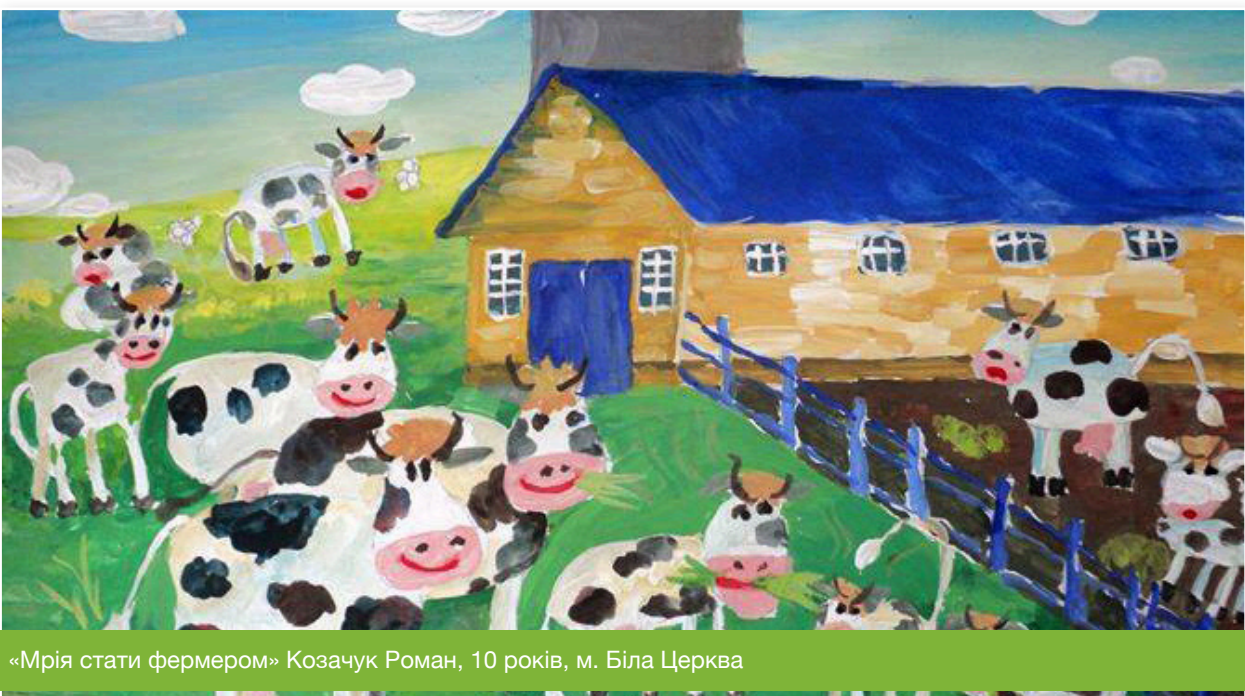
«Все буде добре»,
Вікторія Коробова, 8 років, м. Кривий Ріг

«Барсик мріє про ковбасу»,
Самойленко Остап, 6 років, м. Запоріжжя

«Чекаю на тата»,
Унгурян Ангеліна, 15 років, м. Сторожинець,
Чернівецька обл.

«Мрія стати фермером» Козачук Роман, 10 років, м. Біла Церква

ВПЕРШЕ В ІСТОРІЇ БІБЛІОТЕК ОНЛАЙН-СВЯТКУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДНЯ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ 12-ГОДИННИЙ СВЯТКОВИЙ ОНЛАЙН-МАРАФОН «ЗАХИСТИМО ДІТЕЙ – ЗБЕРЕЖЕМО ПЛАНЕТУ»

Останні події у світі відкоригували та змінили всі сфери людської життєдіяльності. Не залишилося вибору і дитячим бібліотекарям, окрім пошуків нових підходів, можливостей і форм популяризації книги та читання. З огляду на це вперше в історії бібліотек відбулося святкування Міжнародного дня захисту дітей в онлайн-форматі шляхом проведення 12-годинного святкового онлайн-марафону «Захистимо дітей – збережемо планету».

Віртуальне святкування розпочалося на головній сторінці бібліотеки у Facebook о 9.00 та завершилося о 21.00. Публікації на сторінці виставлялися кожні 30 хв.

Програма святкування була продумана максимально яскраво та сповнена приємних сюрпризів: у прямому ефірі, який переглянуло майже 1000 шанувальників бібліотеки, пролунало святкове привітання генерального директора Національної бібліотеки України для дітей Алли Іванівни Гордієнко. Також вона оголосила результати Всеукраїнського конкурсу дитячого фотомалюнка «Мрійник року». Родзинкою 12-годинного марафону стала «Година привітань від найкращих друзів бібліотеки»: державних діячів, дипломатів, письменників, видавців, митців, ведучих провідних телеканалів, народних і заслужених артистів України та молодих виконавців. Усього в ефірі пролунало 28 small-відеопривітань, зокрема від народного депутата України, першого заступника голови Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики Ірини Констанкевич; уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Людмили Денісової; виконувачки обов'язків Міністра культури та інформаційної політики Світлани Фоменко; Надзвичайного і Повноважного Посла Норвегії в Україні Уле Тер'є Хорпестада; ке-

рівника відділу «Інформація та бібліотека» Гете-Інституту в Україні Беттіни Венцель; представника Африканської Ради в Україні Теодоріни Каміс-Ваврик; начальника Київського військового ліцею імені Івана Богуна, Героя України Ігоря Гордійчука; головного редактора видавництва АРТБУКС Маші Курочкіної; письменників Івана Андрусяка, Катерини Єгорушкіної, Єви Сольської, Олександра Есаулова, В'ячеслава Купрієнка, Валентини Захабури, Зірки Мензатюк, Андрія Кокотюхи та Лесі Ворониної; народного артиста України Євгена Нищука; заслуженого артиста України Олега Шака; ведучих телеканалу 1+1 Соломії Вітвіцької та Нелі Шовкопляс; музичних гуртів «Зорептах», «ТамДеМи»; співачки Вікторії Падалко та інших.

Тематичні відеоролики-інтерв'ю «Я і мої права», «Тато й мама також були неслухнясиками...» відзняли заздалегідь читачі та їхні батьки.

Корисною та дієвою стала «Юридична година» у прямому ефірі з офісу омбудсмена України, під час якої порушувалися питання державного захисту прав дитини та надавалися вичерпні відповіді на запитання учасників онлайн-трансляції.

Було ще безліч інших цікавинок: трейлер кліпу «Дітям Землі», знятий нашими читачами разом із працівником бібліотеки Євгеном Грабовським на власну авторську пісню, тематичний майстер-клас із виготовлення власного оберега – сонечка; звернення психолога бібліотеки до батьків «Всі ми родом із дитинства»; привітання від родини, що знає рецепт виховання Лідера читання та нагадування батькам від бібліотекарів центру «Вікно в Америку для майбутніх лідерів» про необхідність медіавиховання дітей.

Насамкінець читачам презентували програму літнього читання «Здоров'О з бібліотекою!», лялькову онлайн-виставу «Груффало» та казку Галини Вдовиченко «Засинай. Прокидайся» з нового проекту бібліотеки «Казки на ніч».

Тож Міжнародний день захисту дітей подарував нам не лише емоційну напругу, натхнення, сотні вітань від читачів, батьків та друзів, насолоду від професійно виконаної роботи, насичене спілкування, а й збагатив позитивним досвідом адаптації традиційних форматів до сучасних (сподіваємося, тимчасових) обмежувальних реалій.

Олена КИСЛОВА,
завідувач сектору бібліотечної реклами відділу
соціокультурної діяльності
Національної бібліотеки України для дітей

Юлія ЦИМБАЛЮК,
завідувач сектору масової роботи відділу
соціокультурної діяльності Національної бібліотеки
України для дітей

Здоров'О з БІБЛІОТЕКОЮ НАВІТЬ І ВДОМА!

ЛІТНІ ЧИТАННЯ ОНЛАЙН – ЗДОБУТКИ ЧИ ВТРАТИ?

Травень 2020 року: карантин у розпалі, перспективи не радують, Програма літніх читань – одна з найулюбленіших, найцікавіших та найпопулярніших серед читачів Національної бібліотеки України для дітей – не відбудеться. Тобто, у звичному форматі особливого літнього живого спілкування їй бути не судилося. Бібліотекарі усвідомлюють, що зміна формату заходів Програми літніх читань із реального спілкування з читачами на тотально-дистанційне є неминучою. Зворотній зв'язок із батьками читачів не надихає: «Діти втомилися за час карантину від дистанційного навчання, а слова «віртуальний», «онлайн», «zoom», «прямий ефір» викликають у них відразу...».

А невже дитячого бібліотекаря може щось злякати?! За час суворого карантину набуто певний досвід, перші кроки дистанційної роботи були успішними, тож колектив бібліотеки розробляє альтернативну програму,

яку оптимістично називає
«Здоров'О з бібліотекою
навіть і вдома!».

Як не втратити зв'язок із читачами? Які програми стануть для них цікавими? Що краще – прямий ефір чи відеозапис, презентація чи просто картинка? Які інтерактиви будуть до смаку юним читачам, малечі, їхнім родинам? Чи засто-

совувати елемент змагальності? Як визначити лідера читання?

Головними робочими майданчиками для нас та місцем зустрічі з читачем стали сторінки бібліотеки у соцмережах. Було обрано медіаплатформи з великою кількістю підписників та значним числом цільової аудиторії: фейсбук — 4,5 тис. підписників на початок літа (9,5 — вже в липні), інстаграм — 450 у травні (в липні — майже 600). Формат контенту: «Робити все! А далі видно буде».

Кожен із постів вирішено «інтерактивувати», мотивуючи на реакції в коментарях прямого ефіру, ставлячи запитання у відео або завдання до презентацій. А якщо вже є завдання — можливо, потрібна система оцінювання як елемент мотивації? Адже щоліта читачі шкільного віку брали участь у читацьких змаганнях на звання лідера читання. Тому активності для цієї аудиторії оцінювалися балами, а рейтинг учасників визначався щотижня та щомісяця.

Наймолодшу цільову аудиторію рейтинги не хвилюють. Головне — участь, тому найбільш прийнятним форматом для дошкільнят віком від 1,5 до 6 років визначено прямий ефір. Маленьких казкариків двічі на тиждень запрошували на зустрічі у програмі «ЛІТЕРАТУРНА РУХАНКА». Заняття у прямому ефірі цілком органічно вписалися у режим життя маленьких читачів та їхніх сімей. Для покоління, яке часто спілкується з бабусями і дідусями «по скайпу», немає нічого дивного, що психологи — їхні улюблені «тютя Таня» чи «тютя Катя» — тепер також будуть по той бік екрану.

Зрозуміло, що діти цього віку переглядають відео та беруть участь у прямих ефірах лише за допомогою батьків, але це не завадило ви-

конувати усі завдання «Літературної руханки», коментувати від імені дітей прямий ефір та створювати поробки за темою книжки, що читали у випуску, малювати разом із ведучими. А це — вчити віршички-потішки, лічилочки та робити веселу зарядку — власне літературну руханку. Для зворотнього зв'язку була створена вайбер-група «КАЗКОТЕРАПІЯ», у яку батьки надсилали результати дитячої творчості, обмінювалися враженнями, отримували завдання для підготовки майстер-класів до наступного заняття тощо.

На цю ж аудиторію розраховані такі програми: дрімливі історії «Казка на ніч», музичні казки «Візок добрих казок», випуски «Казка від бібліотечного мишеняти» та частково клуб книжкових подорожей на дивані «Мандруємо з кицями-мандрівницями», тематичні буктрейлери програми ЦВіК, «Циркові уроки від клоунеси Ромашки», пізнавально-ігрові читання у стилі MINT «На гостини до бабусі Люсі» (серпень). Рейтинг програм для наймолодшої аудиторії читачів за рівнем взаємодії:

- ЦВіК — 100 (2 випуски)
- Циркові уроки від клоунеси Ромашки — 90 (4 випуски)
- Казка на ніч — 87 (4 випуски)
- Літературна руханка — 72 (22 випуски)
- Візок добрих казок — 53 (13 випусків)
- Мандруємо з кицями-мандрівницями — 56 (4 випуски)
- На гостини до бабусі Люсі (32) (1 випуск)

Якщо проаналізувати ефективність програм для малюків, то видно, що найвищий показник взаємодії* мають буктрейлери ЦВіК — анімація у стилі stop motion, тобто мультфільми — улюблений жанр малечі. Наступним йде не менш по-

Здоров'О з бібліотекою!

ЛІТНІЙ ПРОСТІР ЧИТАННЯ ТА ТВОРЧОСТІ запрошує на віртуальні читання та креативне спілкування

У червні буде «Здоров'О з бібліотекою навіть і вдома!». У нас для вас купа цікавих пропозицій на будь-який смак!

Виходимо на зустріч У БУДНІ двічі на день — об 11.00 та о 15.00:

ПОНЕДІЛОК 11.00 – АРТ-майстерня 15.00 – Не вір – перевіри! Перевір бібліотекарів – знайди помилку. Майстерня критичного мислення для дошкільних дітей	ВІТРОК 11.00 – Літературна руханка для мамочок. Літні дорослі очима! 15.00 – Замарши очей і ніг. Шинкуємо шкільно
СЕРЕДА 11.00 – Book-кавіна про новинку 15.00 – ФАН-куб читача. «Загавали смайли»-зустріч з творчими книж.	ЧЕТВЕР 11.00 – Літературна руханка для мамочок. 15.00 – Циркові уроки від Ромашки. Літературні завдання смайлики
П'ЯТНИЦЯ 11.00 – Смійсямо смайлики. Поговоримо смайлики або Не вір – перевіри! Майстерня критичного мислення для дошкільних дітей 15.00 – Рейтинг нових. Висловимо користувачів читача	

 @nbu_for_kids @nbukids

Здоров'О з бібліотекою!

ГРАЄМО БЕЗ ВИХІДНИХ у ЛІПНІ

Зустрічаємося на сторінках бібліотеки у соцмережах

ШОДНЯ об 11.00 та 15.00 в П'ЯТНИЦЮ ще й о 14.00

ПОНЕДІЛОК 11.00 – АРТ-майстерня 15.00 – Не вір – перевіри! Перевір бібліотекарів – знайди помилку. Майстерня критичного мислення для дошкільних дітей	ВІТРОК 11.00 – Літературна руханка для мамочок. 15.00 – ФАН-куб читача. «Загавали смайли»-зустріч з творчими книж.
СЕРЕДА 11.00 – Book-кавіна про новинку 15.00 – ФАН-куб читача. «Загавали смайли»-зустріч з творчими книж.	ЧЕТВЕР 11.00 – Літературна руханка для мамочок. Літературні дорослі очима! 15.00 – Циркові уроки від Ромашки. Креативні ілюстрації, або презентацій-буктрейлери серії ЦВіК (1 раз на 2 тижні)
П'ЯТНИЦЯ 11.00 – Літературна РУХАНКА харчова. Ужас, логічний або Не вір – перевіри! Майстерня критичного мислення для дошкільних дітей 14.00 – Teenager Life від бібліотечного психолога. Тренінг для навігаторів 15.00 – Рейтинг нових. Висловимо користувачів читача	Субота 11.00 – Секрети Коломико, або Як стати Лявровою Численю. Поговоримо книжковою Кляксичею! Наталія Морніченко (раз 10 разів протягом літньої)

 @nbu_for_kids @nbukids

Здоров'О з бібліотЕКОю!

ЕКО-КРОКИ, КНИЖКОВІ УРОКИ у СЕРПНІ

Зустрічаємося на сторінках бібліотеки у соцмережах

ШОДНЯ об 11.00 та 15.00 в П'ЯТНИЦЮ ще й о 14.00

ПОНЕДІЛОК 11.00 – Арт-Еко, або Роби з нами 15.00 – ЕКО-новини	ВІТРОК 11.00 – Читач в ефірі! Книжковий атолет 15.00 – Мандрівка з книжкою-мандрівницею. Клуб книжкових подорожей на дивані
СЕРЕДА 11.00 – Освітньо Book-кавіна! Казка! 1891-2019 15.00 – ФАН-куб читача. Актор і читач у прямому ефірі	П'ЯТНИЦЯ 11.00 – Читач в ефірі! Книжкова мандрівка від українських дорослі 15.00 – Екологічний інформ-БУМ! Поговоримо про екологію разом 14.00 – Teenager Life від бібліотечного психолога 15.00 – Рейтинг нових. Висловимо користувачів читача
ЧЕТВЕР 11.00 – Літературна руханка для мамочок 15.00 – Екологічний інформ-БУМ! Поговоримо про екологію разом	Неділя 11.00 – МуЗОН. Музична літературна зустріч з інструментальністю 15.00 – Читай-Смайли. Книжкова мандрівка від українських дорослі

Субота
11.00 – Зелена поляна

 @nbu_for_kids @nbukids

* Середній показник взаємодії = сума загальної кількості вподобань, коментарів, поширень, поділена на кількість випусків рубрики. Цей середній показник обрано як вимір ефективності кожної з тематичних програм, що виходили влітку (від 2.06 до 15.08) на сторінці у Фейсбуці. До програм, що реалізують на інстаграм-профіль, вказується середня кількість переглядів і коментарів, а також учасників прямого ефіру.

пулярний жанр — цирковий. Сподобалися батькам та дітям і дрімливі казочки, і віршики на ніч. Літературна руханка не є лідером рейтингу, але, як не дивно, тут «винен» саме формат прямого ефіру, який збирає рекордну кількість реакцій одразу, а також частота виходу програми — двічі на тиждень: навіщо переглядати старий запис, якщо за пару днів буде новий випуск?

Більшість літніх програм і проєктів орієнтована на школярів. Це найактивніша та найдопитливіша аудиторія. Саме на цю допитливість розраховували бібліотекарі, вигадуючи активності, які будуть привабливими і учням початкових класів, і дітям середнього віку, і старшій аудиторії. Були в нас кулінарні програми і шпигунська школа, чорна скринька і музОН, майстерня критичного мислення і традиційні майстер-класи.

Очолує рейтинг шпигунська школа **«Закодуй своє ім'я»**. Нічого дивного, подія з такою назвою приречена на перемогу. І, хоч як це дивно, одразу за нею йдуть улюблені всіма майстер-класи, вірогідно тому, що ця активність без обмежень, хоча й віднесена нами до категорії для читачів шкільного віку. Одразу за майстерками розташувалася літературна кухня, і лише четвертою у рейтингу йде популярна серед бібліотекарів програма «Не вір — перевір!», до створення якої долучилися майже усі відділи бібліотеки. Як бачимо, оцінки та вподобання споживачів інформації та її виробників не завжди збігаються.

РЕЙТИНГ ПРОГРАМ ДЛЯ ШКОЛЯРІВ:

- **Закодуй своє ім'я. Шпигунська школа. Книги іноземною** — 156,7 (4 випуски)
- **АРТ-майстерка, або Роби з нами** — 124 (7 випусків)
- **Смакуємо онлайн. Літературна кухня** — 102 (2 випуски)
- **Не вір — перевір, або Майстерня критичного мислення для справжніх читачів** — 95,21 (14 випусків)
- **Літературна ЧОРНА скринька** — 73,3 (3 випуски)
- **Бути або здаватися. Книги іноземною** — 59,3 (4 випуски)
- **МузОН. Музичний мініlive journal з інструментознавства** — 52,5 (4 випуски)

Кожна рубрика (або випуск прямого ефіру) — це унікальний авторський продукт бібліотекаря чи відділу. Саме тому в усіх випусках повною мірою проявилися фантазія, винахідливість, приховані таланти та акторські здібності бібліотекарів. До речі, читачі, які беруть участь у програмі, також відзначають небайдужість та креатив бібліотекарів. До особливо вдалих випусків у коментарях трапляються не лише відповіді на завдання, а й емоційні оцінки: «дуже атмосферне відео!», «ви такі класні!», «супер, цікавий випуск!» та ін. Про важливе! Наша програма не даремно но-

сить робочу назву Літні ЧИТАННЯ. Хоч би що ми вигадували, хоч би що творили, але усі події — хоч шпигунські, хоч кулінарні — пов'язані з книгою безпосередньо чи опосередковано. А дитячі бібліотекарі вміють майстерно замаскувати книжкову тему під епатажною назвою (див. вище), щоб раптом НЕчитачі не занудьгували від прямих закликів до читання.

Але в нашому бібліотечному літі були й відверто книжкові рубрики: рекламні ролики про нові книжки **«Book-хвилинка про новинку»**, відгуки-рекомендації від читачів **«Книжковий ранок»** і ще один серйозний і потужний проєкт **«Секрети Книжника, або Як стати Лідером читання»**, який заслуговує на більш детальний опис.

Цикл навчально-пізнавальних відео **«Секрети Книжника»** створено спільно з Наталею Марченко — книгознавцем, науковцем, літературним критиком. Серія з п'яти випусків була запроваджена одночасно з оголошенням про старт Всеукраїнського конкурсу **«Лідер читання — 2020»** та мала надати читачам, які змагатимуться за титул **«Лідера читання»**, необхідні бібліотечно-бібліографічні навички, спонукати їх до написання відгуків на книги, до читання певного кола книжок, яке визначалося у кожному відео окремо, виконувати інші завдання книгознавиці Наталії Марченко.

На перший погляд звучить трохи заскладно, навіть і занудно. А коментарі, спілкування під дописами, рівень виконання завдань читачами, їхня небайдужість у свою чергу викликали захоплення у бібліотекарів — авторів серії. Згадаємо тут кілька пошукових завдань до випусків: розкажи про не дуже цікаву книгу зі шкільної програми так, щоб іншим захотілося її прочитати; розпитай старші покоління своєї родини про книгу, яка їх вразила чи запам'яталася з дитинства, запиши їхні спогади та рекомендації на диктофон і опублікуй у коментарях.

УСІ ВИПУСКИ РУБРИКИ

«СЕКРЕТИ КНИЖНИКА, АБО ЯК СТАТИ ЛІДЕРОМ ЧИТАННЯ» ДОСТУПНІ

В ОДНОЙМЕННОМУ ПЛЕЙЛИСТІ НА YOUTUBE-КАНАЛІ

«НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ». ВОНИ МОЖУТЬ СТАТИ В ПРИГОДІ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ЗАНЯТЬ

З ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ ТА ББЗ.

Слід зазначити, що **КОМУНІКАЦІЯ з учасниками програми онлайн-читань** під публікаціями у соціальних мережах — одна з важливих складових успіху програми. Вона має бути й була опе-

ративною, майже миттєвою, приязною, розгорнутою — максимально наближеною до живого спілкування. До діалогу, окрім учасників, вболівальників та просто спостерігачів, у обов'язковому порядку долучалися модератори сторінки — від імені бібліотеки, а також автори програм. Такі діалоги створювали атмосферу спілкування в реалі, коли думку кожного чують і дають відповідь. Жоден коментар не був проігнорованим.

Щодо питання харизми та персони ведучої/ведучого. Ще у червні стартувала серія прямих ефірів у Instagram — **ФАН-клуб читача**, на які бібліотекарі запрошували відомих дитячих письменників. Перший місяць ведучим програми був бібліотекар Євген Грабовський. У липні онлайн-проект змінив ведучого на ведучу — 13-річну читачку бібліотеки, Лідера читання — 2019, книжкового блогера Анну Полегенько. Рейтинги програми пішли вгору, збільшилася кількість підписників бібліотечного профілю. Причин цьому кілька. Перша — цільова аудиторія програми більше довіряє своїм одноліткам, аніж дорослим. Друга — Аня Полегенько, вже досвідчений книжковий інста-блогер, має велику кількість підписників і фанів, а чималий читачий багаж робить її діалоги з авторами змістовними, предметними, емоційними і цікавими. Тож нині анонси випусків ФАН-клубу підписники сторінки зустрічають і такими коментарями: «@books_oclock: Урааааа! Нарешті! Кожна серія для мене це щастя!».

Сюрпризом для читачів стала новина про те, що у фіналі бібліотечного літа гостями ФАН-клубу читача будуть не письменники... А читачі! Так, саме вони — найактивніші учасники бібліотечного літа та постійні лідери рейтингів літніх читань.

Ефективність книжкових програм:

- Книжковий ранок — 193, 5 (18 випусків)
- ФАН-клуб читача — 158 (12 випусків)

- Секрети Книжника — 107 (5 випусків)

- Book-хвилинка про новинку — 71,9 (12 випусків)

У липні до наших програм додалася суто іміджева рубрика **#Читай+співай**. Це серія мотиваційних відеозвернень від українських зірок. У рубриці своїми історіями успіху, ставленням до книжок і читання ділилися українська співачка **Гайтана Эссами**; лідер гурту «Без обмежень» **Сергій Танчинець**; українська співачка **Jerry Neil**; співачка, учасниця гумористичного проєкту «Жіночий квартал» Студія «Квартал 95» **Віра Кекелія**; українська реперка **Alyona Alyona**; співачка, заслужена артистка України **Наталка Карпа**; фронтвумен гурту THE HARDKISS **Юлія Саніна**; український співак, композитор та музикант **Павло Табаков** та його «Творча школа Павла Табакова».

І хоча ця рубрика не приносила бонусів учасникам літніх читань, але була дуже схвально сприйнята читачами-дітьми: «Супер! Обожаю цю рубрику та її зірок!», «Круто!!! Дуже цікава рубрика! Дякуємо!!!» (показник взаємодії — 90,5).

Зірковий проєкт **#Читай+співай** значною мірою орієнтований на старшу підліткову аудиторію. Ця частина цільової аудиторії не настільки активно проявляється в інтерактивних подіях, здебільшого обмежується вподобайками під публікаціями. Тому на сторінці @nbu_for_kids було створено спеціальний проєкт **«TeenagerLife»** від бібліотечного психолога. Це серія тренінгів для підлітків, яка має на меті допомогти підліткам пізнати себе, налагодити гармонійні стосунки з однолітками, вчитися розуміти себе та свої емоції, володіти ними та ін. Певна мережева анонімність — це позитивний фактор, який дав можливість підліткам бути відвертими, ефективно співпрацювати з психологом (показник взаємодії — 71,2).

Серпень. Розчарування — карантин подовжено, та... нові ідеї! Набутий досвід онлайн-роботи дозволив напрацювати силу-силенну ідей!

Одна з цих ідей народилася з постійної комунікації з найактивнішими учасниками літніх читань: надати їм слово в ефірі зі сторінки бібліотеки. Рубрику так і назвали «**Читач в ефірі!**», а розповідають читачі про улюблені книжки. До речі, ця програма дарує бонуси до рейтингу лідерів читання і враховує коефіцієнт включеності під публікацією. Тож автори відеопорад зацікавлені у поширенні публікації, і завдяки читачам активізувалася книжкова реклама на сторінці бібліотеки. Зрозуміло, що рейтинг цієї програми доволі високий — 128,7. Серед нових серпневих подій хочеться відмітити екологічні:

- **ЕКО-life.**

Практичні поради із сортування сміття та екологічного способу життя (включеність аудиторії — 70).

- **Інформ-бум.**

Про те, як захистити тварин (вкл. аудиторії — 51).

- **ЕКО-news.**

Новини з усього світу і з дитячих бібліотек України (вкл. аудиторії — 48).

- **Зелена полиця.**

Огляди-презентації нових книжок з екологічних питань (вкл. аудиторії — 47).

Дві програми розказували читачам про унікальні книжки із колекції IBBY «Визначні книжки для молоді з особливостями розвитку — 2019», яка прибула зі швейцарського міста Базель та експонувалася у бібліотеці протягом липня-серпня за сприяння Посольства Швейцарії в Україні. У випусках «**Особлива Вook-хвилинка**» (53) і «**Читання, доступне кожному!**» (64) бібліотекарі у різний спосіб (відеорозпаковка, слайдшоу) розповідали про книжки різних категорій цього незвичайного книжкового зібрання.

Бібліотека онлайн у пошуку **оптимальних рішень** мала певні переваги, але й виявила мінуси дистанційних програм:

1. ВІДСУТНІСТЬ ОЧНОГО СПІЛКУВАННЯ — безумовний мінус, адже повністю втрачається індивідуальний підхід. Ми не бачимо реакції читача (а у більшості випадків — глядача), не зовсім розуміємо, чи цікава йому інформація, яку надаємо, чи зрозуміла вона?

2. Створюючи нові онлайн-послуги, бібліотекарі мають пам'ятати, що навіть найбільш цікава інформація має бути **емоційно забарвленою**. Без особистого контакту це вкрай важливий фактор. В іншому випадку читацькі програми, а це здебільшого відеоконтент, мають ризик перетворитися на рутину.

3. ВІДСУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ. Наші літні читацькі програми завжди збирали дітей у літературному дворіку. Навколо книжкових розваг гуртувалися маленькі поціновувачі спілкування вживу, активних ігор та розмов за інтересами. Вони приходили туди, щоб проводити там вільний час, і навіть не обов'язково читати книжки. А таким соціально включеним активним дітям, безсумнівно, бракує контактів із суспільством. Сьогодні ми з читачами спілкуємося через месенджери та коментарі, відеозвернення та листування. Проте це інший вид спілкування, який частково віддаляє нас від користувача, зменшуючи цей зв'язок. До речі, проігнорували літні читання онлайн саме найактивніші та найвідданіші учасники попередніх дозвілєвих програм, які брали в них участь не один рік. Вони спробували і порівняли «на смак» з тим, що було раніше, і сказали, що будуть очікувати на відкриття бібліотеки і літнього дворику.

4. ВІДСУТНІСТЬ МОТИВАЦІЇ В РЕЖИМІ ТУТ І ЗАРАЗ. Практично всі завдання програми «Здоров'О з бібліотекою навіть і вдома!» дитина має виконувати самостійно в доволі жвавому темпі. Це вимагає від наших читачів наявності таких особистісних якостей, як посидючість, відповідальність, зібраність, дисциплінованість, сила волі. Мотивація — лідерство у щотижневому рейтингу або ж за підсумками місяця — доволі віддалений результат. Підтримувати необхідний для перемоги читацький рейтинг без постійного контролю з боку батьків вдається не всім. Деякі учасники нашої читацької програми після надзвичайно активного старту раптово зникли з онлайн-майданчика.

5. ГЕОГРАФІЯ І ТЕХНІЧНЕ ОБЛАДНАННЯ. З одного боку, дистанційна робота з читачами дозволила нам працювати не тільки з дітьми нашого району і міста. До літньої читацької програми приєдналися діти з різних областей країни, при цьому здебільшого не з обласних центрів. Це значно розширює коло користувачів. З іншого боку, наші програми проходять повз дітей із соціально незахищених сімей, які часто не мають адекватного доступу до інтернету або навіть комп'ютера.

6. ВКЛЮЧЕНІСТЬ. Спілкування з читачами відбувається через батьківські акаунти у соцмережах, а тому немає ніякої гарантії самостійного виконання дітьми завдань. Але, знову ж, є інший бік медалі: виконуючи завдання бібліотеки, діти та батьки поєднують спільним інтересом та однією метою.

7. ІНТЕРНЕТ- ТА ГАДЖЕТОЗАЛЕЖНІСТЬ. Більшість батьків нарікали на той факт, що вони намагаються зменшити час перебування дітей перед екраном, а бібліотечні програми спонукають збільшити його. З іншого боку, частина батьків, діти яких беруть участь у літніх читаннях онлайн, задоволені тим, що корисні бібліотечні ресурси та заняття відволікають від іншого інтернет-контенту, не такого корисного.

БЕЗПЕРЕЧНІ ПЕРЕВАГИ ОНЛАЙН-ПРОГРАМИ ЛІТНІХ ЧИТАНЬ:

1. Відстані та міста. Поняття відстані повністю зникає. Будь-яка дитина з будь-якого міста/містечка/селища може долучитися до участі у програмі. Що й сталося у нашому випадку: найактивнішими учасниками є діти з Кіровоградської, Львівської, Сумської, Рівненської, Волинської, Івано-Франківської, Хмельницької, Київської областей.

2. Гнучкість. До дистанційних заходів (якщо це не прямий ефір) — можна долучитися будь-коли. Дитина сама обирає для себе комфортний темп та час, який вона присвятить виконанню завдань.

3. Свобода вибору. Відвідуючи бібліотечні події класом, дитина не має права обирати заходи на свій розсуд. А дистанційне обслуговування користувачів дає змогу обирати інтерактиви на свій смак.

4. Нові компетенції та навички бібліотекарів. Майже кожен другий бібліотекар відділів обслуговування у нашій бібліотеці сьогодні вміє відзняти відео і записати (при потребі) дикторський текст на телефон, кожен п'ятий монтує відеоролики у різноманітних програмах різного ступеню складності, у кожному відділі є бібліотекарі, які можуть провести прямий ефір! Хоча трудозатратність значно зросла — приблизно втричі збільшився час, що витрачається на підготовку та «проведення» заходу онлайн: до написання сценарію або плану події додалися зйомки, постпродакшн відео, інформаційний супровід у соцмережах — відповіді на коментарі, оцінювання, спілкування з читачами у месенджері та ін.

Наостанок ще кілька вражень емоційного характеру. Не зовсім очікуваний результат мало для бібліотекарів спостереження динаміки стосунків між читачами-суперниками. Це приязне та навіть дружнє спілкування, яке прогресувало під час дистанційних подій на сторінці бібліотеки. Такий ефект зазвичай мали літні читання саме у традиційному форматі... Отже, було надзвичайно приємно бачити, як спілкуючись у коментарях, учасники вболівають один за одного, коментують відео суперників, розуміючи, що тим самим підвищують їхній рейтинг та шанси на отримання титулу «Лідер читання»; віддають книжку, яку щойно виграли у прямому ефірі ФАН-клубу, іншому учаснику. І от — уже товаришують, спілкуються у приватних повідомленнях, адже «несподівано» дізнаються, що мають чимало спільних інтересів. Можливо, це і є один із найважливіших результатів літніх читань?

Мабуть, цим і варто завершити наш аналітично-емоційний звіт про бібліотечне літо-2020.

А що далі? Далі буде...

У нашій статті ми не наводили детальний опис програм. Вони є у вільному доступі у соціальних медіа НБУ для дітей, а також на youtube-каналі у плейлистах «Здоров'О з бібліотекою!», «Секрети Книжника», «Літературна руханка».

Ірина Базиленко

завідувач відділу бібліотечного маркетингу
Центральної бібліотеки для дітей
ім. Ш. Кобера і В. Хоменка
м. Миколаєва

Бібліотека – ПОЗИТИВНИЙ простір

У даний час проблема жорстокого поводження з дітьми, що включає в себе фізичне, психологічне, сексуальне насильство, а також нехтування потребами дитини, отримала широке поширення в усьому світі.

Все частіше на сторінках газет, екранах телевізорів і в повсякденному житті ми зустрічаємося з фактами насильства і жорстокого поводження з дітьми. Це відбувається в сім'ях з боку батьків або інших родичів, в установах інтернатного типу, в школах та інших місцях спілкування дітей – з боку однолітків.

До недавнього часу жорстоке поводження з дітьми не зустрічало належної протидії в суспільстві і сприймалося значною частиною населення як явище, що не варте уваги.

Регулярне і цілеспрямоване нанесення фізичної і душевної травми стало об'єктом уваги вчених і педагогів, починаючи з 70-х років минулого століття, і отримало спеціальну назву – *булінг*.

Це поширена проблема в сучасному суспільстві (за даними досліджень у різних країнах, навіть таких високорозвинутих, як Японія, США, Великобританія), і гостро вона постає в освітньому середовищі, де дитина проводить більшу частину свого повсякденного життя.

У країнах Євросоюзу не раз проводилися наради на рівні міністрів освіти, і вироблялися зако-

нодавчі заходи з профілактики булінгу. Цій темі присвячено кілька великих національних і міжнародних серверів:

<https://www.stopbullying.gov/>,

<https://www.antibullying.net/>,

<https://nobully.org/>,

<https://www.stopbullying.com.ua/>,

www.bullying.org тощо.

Найбільш досліджена та розповсюджена програма превенції булінгу у світі – це програма Olweus Bullying Prevention Program. Її розробив норвезький професор психології Дан Ольвеус. Ефективність цієї програми підтверджена багатьма авторитетними дослідженнями, наразі її використовують у школах Бельгії, Німеччині, Ірландії, Малайзії, Швеції, Литві, Великій Британії. Увага у цій програмі приділяється попередженню гострих ситуацій. Важлива частина роботи з дітьми – створення довірливої атмосфери, виховання у них взаємоповаги, співчуття, підтримки. Безумовно важлива частина програми – інформування щодо булінгу та його наслідків. Це тісна взаємодія школи, батьків та учнів, – коли ніхто нікого не звинувачує, не перекладає відповідальність, а просто день за днем усі працюють разом, щоб подолати труднощі.

Як бачимо, цій проблемі приділяється багато уваги у сучасному світі. А що ж в Україні? За результатами дослідження, проведеного UNICEF (міжнародна організація, що діє під егідою Організації Об'єднаних Націй), 49% дітей в Україні у віці від 11 до 17 років стикалися з проблемою булінгу: 52% – через зовнішність, 5% – через сексуальну орієнтацію, 5% – через етнічну приналежність. При цьому 36% з них нікому не розповідали про

це, 44% – були спостерігачами (боялися, що з ними буде те ж саме, тому не втручалися).

В Україні діє Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 року № 2657-VIII, де позначені типи булінгу і система стягнень за такі порушення.

У 2018 році всесвітньо відомий мотиваційний спікер Нік Вуйчич відвідав Україну. Під час цього візиту він зустрівся з українськими політиками, школярами, викладачами, батьками та дав старт проєкту «Безпечна школа», ініційованого Міністерством освіти і науки. Проєкт тривав протягом року за підтримки телеканалу 1+1.

2 квітня 2019 року в Україні стартував безкоштовний онлайн-курс «Протидія та попередження булінгу в навчальних закладах», створений за ініціативи Міністерства освіти і науки. Мета курсу – навчити педагогів розпізнавати булінг і вчасно та правильно реагувати на його прояви в освітньому середовищі.

Також створено портал <https://www.stopbullying.com.ua/> за сприяння ЮНІСЕФ та Міністерства освіти і науки України.

Центральна міська бібліотека для дітей ім. Ш. Кобера і В. Хоменка м. Миколаєва також долучилася до цієї проблеми і створила мініпроєкт з профілактики та протидії булінгу «Бібліотека – позитивний простір».

Дитяча бібліотека – це апіорі позитивна установа. Сучасна бібліотека надає величезні можливості для дозвілля та розвитку дитини. Бібліотекарі можуть попереджати прояви булінгу по-своєму: дати тепле, затишне, комфортне місце, де кожен може розкрити свої здібності, у тому числі і творчі, отримати нові можливості, удосконалити свої комунікативні навички та отримати творчу свободу.

Проєкт спрямований на профілактику булінгу і формування досвіду ненасильницької поведінки та гуманістичних цінностей у дітей на основі кращих зразків літератури і кінематографа, зустрічей із творчими успішними людьми. Бібліотека сьогодні є тією установою, яка може об'єднати зусилля різних соціальних інститутів (сім'ї, школи, громадських організацій) у даному питанні.

Під час реалізації проєкту бібліотека проводить тижні доброти, бібліодесанти добра до дитячих лікарень міста, артпідтримки «PozitiF» (зустрічі з представниками творчої еліти міста), вуличні акції «Синя стрічка квітня» та багато іншого.

У Центральній бібліотеці відбулася презентація проєкту, де були присутні фахівці Головного територіального управління юстиції в Миколаївській області, Управління патрульної поліції в Миколаївській області, Центру комплексної реабілітації для дітей з інвалідністю «Мрія», ЗОШ № 53, журналісти, бібліотечні працівники.

Розглядалися доволі актуальні питання:

- яким чином школа застосовує превентивні міри

щодо недопущення цькування в школі, розповіла завуч школи № 53, **заступник директора з виховної роботи Ольга Бурматова;**

- про правову допомогу городянам, які стали жертвами булінгу, механізм захисту від булерів, можливі тяжкі наслідки булінгу розповіла **заступник начальника головного управління юстиції Тетяна Брюханова;**
- як реагує поліція на булінг, як часто звертаються педагоги, батьки у таких випадках, які реальні заходи вживаються поліцією проти булерів, як працює сьогодні закон про булінг, розповіли **старший інспектор відділу зв'язків з громадськістю Управління патрульної поліції в Миколаївській області Анна Хитько, Олена Зінькова і Юлія Яковенко;**
- дитина з особливими потребами може опинитися в зоні ризику подвійно. Поява в класі такої дитини може привести до виникнення нових соціально-психологічних проблем, у тому числі проблеми насильства і жорстокості. Чи є актуальною проблема булінга для цих дітей сьогодні, розповіла **психолог реабілітаційного центру «Мрія» Наталія Остапенко;**
- для бібліотекарів книга є важливою складовою у профілактиці булінгу. Огляд книг підготувала **провідний методист центральної бібліотеки Тамара Паньовіна;**
- питання булінгу піднімаються у більшості підліткових фільмів. Допомогла присутнім розібратися у фільмах про шкільне цькування **провідний методист Центральної бібліотеки Катерина Толокнова;**
- присутні мали змогу переглянути виставку «**STOP, булінг**», де представлено літературу з профілактики булінгу та художню літературу щодо цієї теми. Допомогла у цьому **провідний методист центральної бібліотеки Діна Щербина.**

Учасникам заходу подарували стилізовані браслети. Це свого роду зобов'язання ніколи не здійснювати актів насилля проти дітей, не миритися з цим, не мовчати, не шукати виправдання для тих, хто їх скоює.

Юні читачі і гості заходу взяли участь у флешмобі «**Діти проти булінгу**». Вони вийшли на ганок бібліотеки і випустили повітряні кульки в небо.

На блозі відділу бібліотечного маркетингу ЦБ «Шафа методиста» створено сторінку «STOP булінг» із добіркою актуальних матеріалів для батьків і педагогів: матеріали про види булінгу, його причини, поради для школярів, батьків і вчителів, онлайн-тести та навчальні відео. Є списки художньої літератури, яка допомагає долати насильство, і відеотека фільмів, у яких ця тема дуже добре розкрита.

Сподіваємося, що під час реалізації проєкту у дітей і підлітків підвищиться рівень правової грамотності, відповідальності за свої дії, покращаться навички позитивного спілкування з однолітками, сформується творчі пріоритети та негативне ставлення до проявів насильства в житті.

Юлія ОСАДЧА

провідний методист відділу науково-методичної роботи і бібліотечного маркетингу Національної бібліотеки України для дітей

«Русичі поле черленими щитами загородили...»

(до 35-річчя роману В. Малика «Черлені щити»)

«*А* чи не почати нам, браття, повість про похід князя Ігоря Святославовича?»

— Та знаємо ми, усе знаємо! — вигукне якийсь дев'ятикласник. — І про Бояна, який «розтікався мислю до древу», і про сонячне затемнення, і про битву на річці Каялі, і про плач Ярославни... Вчили, вчили, — і згадають напівзнайомі слов'янські слова, мову своїх далеких предків. Знаємо навіть те, про що не знаємо... Таємниця авторства «Слова о полку Ігоревім» в останні двісті двадцять років (саме стільки часу збігло, коли знайшли безцінний рукопис) є майже риторичним питанням.

Дивно, що при багатих традиціях української історичної прози жоден автор ні позаминулого, ні минулого століття навіть не підступався до теми невдалого походу новгород-сіверського князя. Певно, небезпідставно вважали: все одно краще невідомого автора про знану сьогодні кожному старшокласнику подію ніхто і не розкаже, не варто й братися за перо. А про авторство нехай сперечаються вчені, філологи та історики, не відбирати ж у них хліб! Але ж таємниці на те й існують, щоб їх розгадувати. І не гіршим шляхом буде відтворити за допомогою художнього слова давно минулі часи, наблизити до сучасників їх далеких предків, зробити їх зрозумілими і рідними! Хай хоч на мить уявлять себе дружинни-

ком-русичем із черленим щитом або наполоханою дівчиною, яка ховається від половців, нехай зрозуміють, які муки совісті відчував у полоні гордий князь Ігор, як страждала його любляча Ярославна...

«Роман «Князь Ігор» (це новий варіант роману «Черлені щити») я «знайшов», піднімаючись уявною хронологічною драбиною, шукаючи тему, ще ніким до ладу не розроблену. Дійшов до 1185 року і ахнув — це ж похід Ігоря Сіверського на половців та славнозвісне «Слово о полку Ігоревім»! А що ми знаємо про ці події, про «Слово»? Дуже мало. Загадок тут більше, ніж відповідей. Чому Ігор вирішив сам піти в похід?.. Хто був автором «Слова», і чому він до обох — до Ігоря та Святослава київського — ставився приязно, хоч ці князі нерідко ворогували між собою? Чи був насправді Боян, і чому про нього немає жодного слова в літописах? І багато інших «чому» пояснюються в новому варіанті мого роману»¹.

Недарма Володимир Малик так впевнено крокував хронологічною драбиною у минуле — за його плечима були десятки років літературної праці та ряд історичних романів, якими зачитувалися геть усі — від хлопчаків до пенсіонерів. Тетралогія «Таємний посол», романи «Князь Кий», «Горить свіча», «Чумацький шлях»... Його з повним правом називали козацьким Дюма,

¹ На буйних вітрах історії: останнє інтерв'ю Володимира Малика / бесіду вела Л. Буценя // Макарівські вісті. — 2018. — серп, 31. — Режим доступу: <http://makvisti.com/2018/08/31/na-buynih-vitrah-istoriyi-ostannye-interv-yu-volodimira-malika/>

українським Сенкевичем або Вальтером Скоттом. Секрет незрадливої читацької любові до творів письменника відкрив Борис Чайківський: «Він заворожує чудовими й чарівними мандрами з країни в країну, з епохи в епоху, примушує радіти й ридати, любити й ненавидіти, переживати як власні знегоди й перемоги героїв»²... Усе сказане в повній мірі стосується і роману «Черлені щити» та його другої переробленої редакції під назвою «Князь Ігор»...

*Загородили русичі
Поле щитами черленими,
Шукаючи собі честі,
А князеві слави...*

...Стоять із черленими щитами воїни на межі тисячоліть... За їхніми спинами — Київська Русь. Держава, яка колись була багатою, але з-за чвар володарів («постав брат на брата») розпалася на беззахисні перед ворожим Диким Полем клаптики-князівства... Час, коли простому люду було й не знати, звідки чекати удару — чи від степовиків, чи від сусідських князів, бо ж вони, князі, сьогодні бенкетують за одним столом, завтра стають одне проти одного на прю, а післязавтра дивись і об'єднують свої сили проти половців, щоб наступного ранку все почати спочатку, ще й закликати кочівників собі на допомогу... А села тим часом палають у пожежах, а дивом вцілілі люди ховаються у лісових хащах... Це було так давно, але... Невже і правда історія роду людського йде по спіралі, повторюючи саму себе на різних етапах? А людина — чи змінилася вона з тої тисячолітньої пори? І якщо змінилася, в який бік — кращою стала її натура чи гіршою, людянішою чи жорстокішою? Відповіді на ці питання шукав автор «Черлених щитів» та й героя запрошував до цього, особливо коли князь Ігор на щире слово свояка Володимира: «Добрий ти!», — мимохіть замислюється сам: «Чи ж могла залишитися в його серці доброта? А якщо і залишилася, то звідки взялося її коріння?». Сміливий воїн, гордий до нестями, нестримний у гніві, славолюбець (не заперечити!), але — людина честі, але — захисник рідної землі, але — люблячий чоловік, а після багатьох випробувань, поразки і особливо полону — людина із совістю, наче відкритою раною...

Так чи інакше, але тема полону наявна в усіх історичних творах Володимира Малика, і така особливість його творчості обумовлена не тільки історично й біографічно: два страшних роки у концтаборах Німеччини звісно не могли затертися у пам'яті. Та якщо у Арсена Звенигори або, наприклад, Добрині визволення із полону — це просто шлях на волю, то у князя Ігоря сам полон

обертається внутрішнім визволенням, навіть виденням, остаточною перемогою людяності над власною гординою. І чи не найуразливішим епізодом роману є той, коли Ігор як може втішає вбитого горем смерда Ждана на згарищі рідної хати: «Тут його обняла чиясь важка тверда рука. Оглянувся — князь. Брови його заломилися, в очах — сльози. А над вухом затремтів приглушений князів голос:

— Поплач, хлопче, поплач... Стане легше... Але не впадай у відчай... Допоки ми живемо, допоки є сила тримати меча, доти не повинні втрачати надії! Ми ще піднімемося! Піднімемося — і відплатимо за всі ці жахи! Як тільки прибуду додому, зразу ж відправлюся до князів у Чернігів, у Київ, у Білгород — просити допомоги, щоб захистити нашу Сіверщину від нових нещасть... Я наступлю ногами на свою гординю, я впаду на коліна перед князівським сномом, аби лиш випросити згоду князів на викуплення моїх воїв з неволі! Поплач, поплач!

Сльози бриніли в Ігоревих очах і в Ігоревій мові. Він уже зараз наступив на свою гординю, він уже зараз плакав. І це було так несподівано й страшно, що Ждан на якийсь час забув про своє горе. Адже князь ніколи не плакав. Навіть уявити було важко, щоб він плакав коли-небудь. А тут — сльози. Очі наповнилися слізьми, що коливалися, бриніли і ось-ось мали покотитися по змарнілих щоках. І Ждан з подивом почав усвідомлювати, що князь — така ж людина, як і всі, зі своїми людськими слабкостями і болями, із надіями і сумнівами»³.

Поруч із князем Ігорем — такі ж самі люди, реальні або вигадані, кожен зі своєю долею і вдачею. Князь Святослав і хан Кончак, Володимир Галицький і брат Всеволод, половчанин Овлур, рядовий дружинник Ждан і його кохана Любава, син Володимир і жінка Ярослава-Єфросинія, а головне — вчитель і вихователь, по суті другий батько Славута, якому у «Черлених щитах», звівши до одного знаменника усі версії, Володимир Малик віддав авторство «Слова о полку Ігоревім». «Назвемо співця так. Назвемо цим прекрасним прадавнім словом, поки щасливий випадок не відкриє нам його справжнього наймення»⁴. Але сам він не став чекати щасливого випадку — версія з наукової подачі Леоніда Махновця була озвучена у другій редакції «Черлених щитів» (роман «Князь Ігор»): таємничий Боян перетворився на цілком реального Яна Вишатича, Славута ж, хоча й не зник зі сторінок твору, поступився місцем Володимирі Галицькому — своєрідній білій вороні серед тогочасних князів... У романі «Князь Ігор» знамените «Слово о полку...» вперше у вигляді політичної

² Там же

³ В. Малик. Черлені щити. Режим доступу: <http://flibustahezeous3.onion/b/283022/read>

⁴ Там же

промови гучно звучить з його уст на князівському сеймі, де обговорюють невдачу князя Ігоря. І такий вчинок вмотивований як історично, так і психологічно: князь-ізгой, вигнанець із рідного князівства, знайшов єдиний притулок у рідної сестри Ярославни та її чоловіка і був їм щиро за це вдячний. Він, певно, був свідком того, як побивалася за чоловіком Ярославна, він захищав її з дітьми від половців у Путивлі, він чув невеселу розповідь Ігоря про битву, полон і поразку. А у важку хвилину підтримав свого шурина: «Слово...» прозвучало не так на осуд, як на захист буйного Святославовича із такою силою, що ні в кого не вистачило духу дорікнути князю Ігорю за його нерозсудливий вчинок.

*«Сонце світиться на небесах —
Ігор-князь в Руській землі», —
дівчата піють на Дунаї,
в'ються голоси через море до Києва.
Ігор іде по Боричевім
до Святої Богородиці Пирогощії.*

*Землі раді, городи веселі.
Відспівавши пісню старим князям,
тепер молодим співати:
«Слава Ігорю Святославичу,
буй-туру Всеволоду,
Володимиру Ігоревичу!»
Здоров'я князям і дружині,
що встають за християн
на поганські полки!
Амінь.*

Так завершується «Слово о полку Ігоревім». «У грізну годину лихоліття, коли хоробрий, але необачний князь Ігор відчинив ворогам ворота на рідну землю, весняним громом, вічовим дзвоном пролунав його могутній голос, звернутий до всіх руських князів: досить чвар і міжусобиць, опустіте вже стяги свої, вкладіть у піхви мечі свої, пощерблені у братовбивчих війнах, черленими щитами загородіте Полю ворота на Русь! Мовкне під зорями Київ. Скрипить перо. Гуде у жилах кров. Горить свіча...».

Ключ від Нарнії

(до 70-річчя повісті-казки К.С. Льюїса «Лев, Чаклунка та платяна шафа»)

*М*оя любя Люсі, я вигадав цю історію для Тебе, та коли починав її писати, не уявляв, що дівчатка ростуть швидше, ніж книжки. І тепер Ти занадто велика для казок, а доки цю книжку буде видрукувано й опрацьовано в палітурку, геть подорослішаєш. Але якогось дня Ти станеш дорослою настільки, щоб знову читати книжки...»¹.

...Професор Клайв Стейв Льюїс (для друзів і для себе — Джек) відклав перо і трохи сумно всміхнувся. «Перед ким Ви хитруєте, пане професоре?». Але чи міг він навіть собі пояснити, що змусило його написати історію про чотирьох дітей, таємницю старої шафи, загадкову країну Нарнію та лева Аслана? (Звідки йому було знати, що це — тільки початок...). Казку? Притчу? Фантастику, яку згодом назвуть «фентезі»? Чому цілком дорослий письменник, викладач Оксфордського університету та ще й вчений-богослов раптом звернувся до такої несолідної, на перший погляд, справи? Коли б, скажімо, у нього був син... як, скажімо, Крістофор із кумедним ведмежам у Алана Мілна... або він дружив, наприклад, із дівчинкою Алісою, як його колега і майже тезка Керрол у давні часи, або... Але в останній раз він спілкувався лише з тими дітьми, які жили у нього під час бомбардування Лондона у роки Другої світової... Тоді його вразила їхня надзвичайно бід-

на фантазія. Чи війна наклала такий відбиток, чи просто діти із покоління сорокових років двадцятого століття були більш прагматичними, але ж він добре пам'ятав себе у їхньому віці...

«Отже, Джеку, не виправдовуйся... Ти створив Нарнію для самого себе... Бо ніхто до тебе навіть не здогадався це зробити, а ти не міг без неї жити... Або, якщо перефразувати, ніхто не написав ту книжку, яку тобі хотілось би прочитати. Отже, треба самому...».

Чи йому здалося, що стара шафа співчутливо рипнула?

Він підійшов до неї... Ніби вагаючись, вставив у щілину ключ...

«Що ви робите, пане професоре? Це зовсім не та шафа!».

Аякже, не та... Вона, звісно, не могла пам'ятати двох братів, Джека та Уорена, але ж вони, принаймні Джек, не могли її забути. І не лише шафу, а й власний старовинний будинок, найкраще місце на землі, найліпшу територію для ігор, найширший простір для фантазії! Довгі (аж до завтрашнього дня) коридори, порожні, залиті сонячним світлом кімнати, таємничі горища, де серед мотлоху і старих речей можна було відшукати будь-яку таємницю... А книги! Він вистав серед книг, як селянські діти ростуть серед поля, де кожна травинка є для них знайомою...

І що могло бути ліпшим за заняття: начитавшись оповідей Конан Дойля або «Пригод Гулівера», або «Янки при дворі короля Артура», разом із казками Беатрікс Поттер чи Едіт Несбіт, заховатися із братом від усього світу серед важкого зимового одягу у старій шафі та творити власну країну, де жили тварини. В тому числі і його песик Джексі: саме так назвав себе малий Клайв після того, як втратив відданого друга... Отак він і став Джеком...

«У кожного є своя потайна країна... Я неймовірно багатий – у мене було їх аж дві. У дитинстві – Боксеен і ось зараз – Нарнія... «Чи був ти колись щасливий у житті, Джеку? – якщо б почув від Творця таке питання, відповів би: – Так, Господи! До десяти років я був повністю щасливий».

А згодом... згодом було так багато усього... Так багато, що варто позначити лише пунктиром найголовніше. Смерть матері, навчання у різних закритих школах (першу він зненавидів від усього серця), уроки у професора Керкпатріка (того самого професора Керка із книги «Лев, чаклунка і платяна шафа») в Оксфорді, неабияке захоплення грецькою та скандинавською міфологією... Перша світова війна з її жахами, де йому, можна сказати, пощастило (відбувся лише пораненням), викладацька діяльність в оксфордському коледжі, дружба з Джоном Толкієном... і звичайно власні книги...

І постійний, часом страдницький пошук того, що за бідністю людської мови він називав Радістю... Не тим прекрасним почуттям задоволення у зрозумілому нам сенсі, а пориванням до чогось невизначеного, високого і прекрасного. Те, від якого перехоплює дух, те, що спонукає до самовдосконалення і творчості. Те, що він відчував ще з дитячих років, і те, що врешті і після багаторічних філософських пошуків привело до християнства.

«Толкієн хотів мене бачити католиком, але я прийшов до англіканської церкви... Проте це аж ніяк не заважало нашій дружбі... Друже Джон, скільки разів ми з тобою нарікали на сучасну фантастику?». Нарікали не дарма, бо за словами Льюїса, фантасти його часу тільки і займалися тим, що примушували рухатися механічні іграшки та будувати міста під скляними дахами на інших планетах. І лише небагато з них чули звуки рогу із Країни Ельфів... Він його чув – усі роки він міг затихати або звучати гучно, але не зникав ніколи. Недарма ж з шістнадцяти років на усе життя запам'яталася власна фантазія – фавн під засніженою парасолькою... Картина, з якої розпочалася Нарнія... А згодом з'явилася королева у санях, запряжених білими оленями, а вже потім, зовсім не за волею автора, лев Аслан. З'явився – і повів книгу за собою...

Так, він повернув ключ і відкрив двері старої шафи. Інакше не лежав би тепер на столі ключ

від Нарнії – рукопис казкової повісті «Лев, чаклунка і стара шафа».

«Аслане, я повернувся... Тобі це, звісно, відомо, так? Адже це ти створив Нарнію... Я лише відкрив її...».

...Чарівна країна на те й чарівна, що в неї можна потрапити будь-яким чином. І шлях через стару шафу, коли продершись через купи зимового одягу, опиняєшся у незвичайному світі, де мешкають фавни, гноми та й інші казкові створіння (усіх не перерахувати), де розмовляють (та ні, живуть свідомим життям) птахи і звірі, де одна лише згадка про таємничого всемогутнього лева Аслана викликає у кожного найрізноманітніші почуття – від нестерпного страху до невимовного щастя, де панує вічна зима, але жителі спрагло чекають Різдва і весни – такий шлях, незважаючи на усю буденність, не гірший... Проте не слід чекати легких перемог та вирішення складних проблем за легким помахом чарівної палички: Нарнія вимоглива до своїх майбутніх володарів. І щоб здобути право на корону, доведеться багато чого пережити і Люсі з Пітером, і Сьюзен, і особливо Едмунду. Бо навіть її всемогутній Творець, Лев Аслан, чекає на вибір дочок та синів Адама та Єви. А зробити такий вибір не так вже й легко, особливо якщо тебе спокушає смачний рахат-лукум, якщо правильний вибір може принести тому, хто обирає, біль і страждання, а то й смерть!

Скептик може посміхнутися: теж мені, відкрили Америку... тобто Нарнію! Біла Чаклунка? Щось вона підозріло нагадує Снігову Королеву! Тварини, які розмовляють? Ой, не смішіть, такими казками ми перенасичені ще з пелюшок? Фавни, гноми та інші... Знайдемо і їх – у давньогрецьких або скандинавських міфах... То що нового у вашій Нарнії, га? Боротьба добра зі злом? Назвіть мені хоча б одну казку без такого конфлікту!.. І нібито на перший погляд він має рацію. Але чим далі гортаєш сторінки, тим гучніше звучить: пригадай, пригадай!

«...Хоча Чаклунка і знає Древнє Передання, та моє знання древніше. Вона цього не знала. Їй відомо лише, що було від початку часів. Та якби їй було дано зазирнути бодай трішки глибше, у німоту й темін перед початком часів, тоді вона відчитала б іще давніші пророцтва. Вона б знала: коли замість зрадника на Камінний Стіл із власної волі підніметься невинний і віддасть себе у жертву, Стіл розпадеться і сама Смерть буде подолана»².

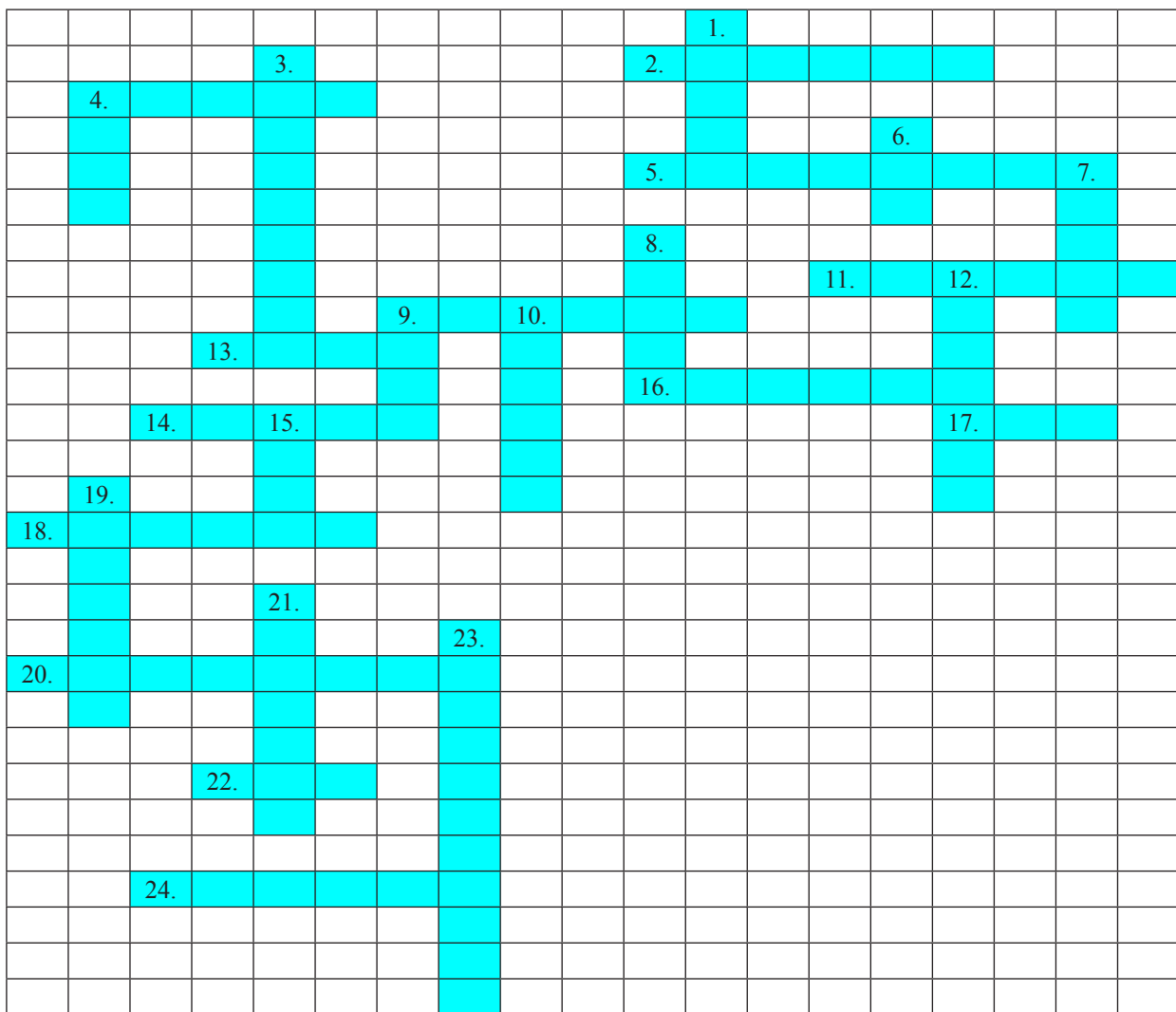
Історія Аслана у першій книзі про Нарнію має такі паралелі із Євангелієм, що вони впадуть у око кожному, який хоча б поверхнево знайомий із Новим Завітом. Згодом, уже у наступних шести книгах, читачі зустрінуться з такими ж біблійними асоціаціями, і постане цілком закономірне питання: чи бажав автор таким незвичайним

чином ознайомити дітей з історією Старого та Нового Завітів, зважаючи на те, що досвід місіонерства він уже мав (в роки Другої світової війни на лондонському радіо йшли його передачі про віру)? Можна сказати і «так», і «ні»... Зважаючи на творчу манеру автора (він бачив або картину, або окремі образи і відштовхувався від них, заповнюючи білі плями), він навряд чи ставив собі таку мету, але... «Чим серце наповнене, те говорять уста. Добра людина з доброго скарбу

добре виносить...» (Мф.12:34).

...Один критик (мабуть із тих самих скептиків) якось помітив, що казки Льюїса не готують дітей до практичного життя: прочитавши їх, не навчишся будувати човен. «Не навчишся, — погодився Льюїс, — але будеш знати, як поводити себе тоді, якщо коли-небудь опинишся на борту корабля, що тоне»³. Перевірити це ми зможемо тоді, коли подорослішаємо так, щоб знову читати казки...

Кросворд за повістю-казкою К.С. Льюїса «Лев, Чаклунка та платяна шафа»¹

ПИТАННЯ.

По горизонталі. 2. Місто, з якого приїхали під час Другої світової війни четверо дітей – герої повісті. 4. Старша сестра із чотирьох дітей – героїв повісті. 5. Впізнати за портретом: «Він

був дуже старий чоловік. Біле волосся рясно куйовдилося на його голові, а нижню частину обличчя ховала буйна борода». 9. Музичний інструмент, на якому грав фавн. 11. Ім'я фавна — друга Люсі. 13. Меблі — портал у чарівну країну.

¹ При розробці кросворда був використаний переклад О. Манько.

14. «Король лісу і син Великого Володаря-Що-Живе-За-Морем». 16. Свято, яке ніколи не наставало, незважаючи на вічну зиму. 17. Подарунок святого Миколая. 18. Чарівна країна Клайва Льюїса. 20. Слово із назви повісті-казки. 22. Подарунок Святого Миколая. 24. Місце, де ховалися герої повісті від Білої Чаклунки.

По вертикалі. 1. Тварина, з якою зустрілися діти, коли потрапили до Нарнії. 3. Пташка, яка привела дітей до родини Бобрів. 4. Місце загибелі та воскресіння Аслана (друге слово). 6. Подарунок Святого Миколая. 7. Ласощі Білої Чаклунки (перше слово). 8. Найстарший із дітей. 9. Впізнати за описом: «Горішня частина його тулуба нагадувала людину, але ноги були як у цапа — з чорним і блискучим волоссям, та ще

замість стіп виднілися цапині копита». (Фавн). 10. Хлопець, із-за якого загинув Аслан. 12. Той, якого ніколи не бачили, але одразу впізнали. 15. Дівчинка, яка першою потрапила до Нарнії. 19. Подарунок Святого Миколая. 21. Вовк Білої Чаклунки. 23. Велетень — друг дітей.

ВІДПОВІДІ.

По горизонталі. 2. Лондон. 4. Сюзан. 5. Професор. 9. Флейта. 11. Тамнас. 13. Шафа. 14. Аслан. 16. Різдво. 17. Лук. 18. Нарнія. 20. Чаклунка. 22. Ріг. 24. Печера.

По вертикалі. 1. Бобер. 3. Малинівка. 4. Стіл. 6. Меч. 7. Рахат. 8. Пітер. 9. Фавн. 10. Едмунд. 12. Миколай. 15. Люсі. 19. Бальзам. 21. Маугрім. 23. Гатилофабін.

												1.Б							
				3. М								2.Л	О	Н	Д	О	Н		
	4.С	Ю	З	А	Н							Б							
	Т			Л								Е				6. М			
	І			И						5.П	Р	О	Ф	Е	С	О	7.Р		
	Л			Н												Ч			А
				І						8.П									Х
				В						І			11.Т	А	12.М	Н	А	С	
				К		9.Ф	Л	10.Е	Й	Т	А					И		Т	
			13.Ш	А	Ф	А		Д		Е						К			
						В		М		16.Р	І	З	Д	В	О				
		14.А	С	15. Л	А	Н		У							17.Л	У	К		
				Ю				Н							А				
	19. Б			С				Д							Й				
18.Н	А	Р	Н	І	Я														
	Л																		
	Ь			21. М															
	З			А				23. Г											
20. Ч	А	К	Л	У	Н	К	А												
	М			Г				Т											
				Р				И											
			22.Р	І	Г			Л											
				М				О											
								Б											
		24.П	Е	Ч	Е	Р	А												
								Ф											
								І											
								Н											

Незвичайні пригоди в казкових країнах

Літературна гра «Розумники і розумниці» за казковими повістями Галини МАЛИК

Малик Галина (народилася 12 серпня 1951 року) – українська письменниця, перекладач, редактор, громадський діяч, укладач антологій закарпатської літератури ХХ століття, у т. ч. поезії та прози для дітей, зачинатель українського новітнього коміксу для дітей (у співавторстві з художником А. Гойдою), українського «фентезі для найменших» та підліткового соціального фентезі, автор першої української інтерактивної дитячої книги для iPad. Писати літературні твори почала ще зі шкільного віку. Першим адресатом текстів для дітей стала донька письменниці. Згодом Галина Малик почала писати казкові повісті для дітей, головні герої яких діти та підлітки: «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії», «Подорож Алі до Країни Сяк-Таків», «Третя подорож Алі», «Злочинці з паралельного світу», «Вуйко Йой і Лишиня», «Мандри і подвиги лицаря Горчика». За повісті «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії» у 1988 році Галині Малик було присуджено премію імені О. Копиленка. З незвичайними пригодами Алі – головної героїні цих повістей – уже познайомилися читачі Іспанії, Італії, Франції, Німеччини та інших країн. За повість «Злочинці з паралельного світу» Галині Малик було присуджено звання лауреата літературної премії імені Лесі Українки 2003 року.

Мета. Популяризація творів Галини Малик.

Умови гри. У грі беруть участь 3 команди по 3 гравця, яким надається на вибір три різні доріжки: зелена, жовта і червона. Зелена доріжка складається із чотирьох етапів, на ній двічі можна відповісти неправильно, жовта – із трьох, але неправильно відповісти можна тільки один раз, червона – із двох, але помилятися не можна. В усіх питаннях, окрім фіналу, даються три варіанти відповідей. За правильну відповідь на запитання учасникові вручається орден. Гравець, який помилився, має право відповісти на одне бліцпитання. У наступний тур виходять ті, хто має найбільшу кількість орденів. За підсумками фіналу підраховується загальна кількість орденів.

ПЕРША ТРІЙКА

(«Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії»)

Зелена доріжка.

Як насправді звали дівчинку Алю? (Гая; Аліна; Алла).

Хто прагнув стати володарем Недоладії?

(Перший Недорадник; Аля; Недоштанько).

О котрій годині можна втекти із Недоладії? (Без п'яти дванадцять; рівно о дванадцятій; пів на першу).

Що отримала Аля в подарунок після перемоги над Недорадником? (Рушник; вишиванку для бабусі; книгу без кінця).

Жовта доріжка.

Скільки було потрібно не доробити справ, щоб потрапити у Недоладію? (10; 100; 50).

Яка казкова героїня потрапила у Недоладію? (Червона Шапочка; Попелюшка; Спляча Красуня).

Яку справу мала завершити Аля, щоб вибратися із Недоладії? (Довишивати рушник; доплести косу; дочитати книжку).

Червона доріжка.

Кого переносив Недочеревик у Недоладію? (Дітей, які не завершували своїх справ; дорослих; недороблені справи).

Впізнай героя за описом: «З густого листя висунулась голова. Її прикрашав шкіряний капелюшок з півнячою пір'їною збоку.

Капелюшок сидів криво, бо лівого вуха, якого мало б його підтримувати, на голові не було... Добре, хоч очі на місці. Зате одне більше, а друге менше. Ніс набік скривлений, губи

перекошені». (Недоладько; Недочеревик; Недорадник).

ДРУГА ТРІЙКА

(«Подорож до Країни Сяк-Таків»)

Зелена доріжка.

Чим захоплювався Сашко із 3 «В»? (Малюванням; спортом; моделюванням).

Що писали жителі Країни Сяк-Таків? (Вірші; казки; ябеди).

Чого не було в країні Сяк-Таків? (Квітів; дерев; трави).

Що знайшли Сашко і Аля, коли повернулися із Країни Сяк-Таків? (Книжку без кінця; модель літака; мобільний телефон)

Жовта доріжка.

Впізнати за описом: «Цей «хтось» перелякано обмацував і оглядав себе з усіх боків, незграбно нагинаючись, бо був схожий на футляр до окулярів, до якого причепили тоненькі ручки та ніжки». (Сяк-Так; граф О'Ман; Бібл).

Ким був за покликанням голова сільради Дирмидонт Пирмидонович? (Вчителем; лекарем; лікарем).

Як королева Сяк-Такева прагнула завоювати країну людей? (Забирала у людей таланти; заражала людей вірусом страху; винайшла чарівну непереможну зброю «Сяктак»).

Червона доріжка.

З якого місця розпочалася подорож Сашка та Алі до країни Сяк-Таків? (Ліс; бібліотека; школа).

Хто винайшов прилад, за допомогою якого папір перетворюється на дерева? (*Конструктор; Сашко; Гравик*).

ТРЕТЯ ТРІЙКА («Третя подорож Алі»)

Зелена доріжка.

Хто такий Феррі? (Кіт; собака; папуга).
Що поцупив Сяк-Так із Аліної кімнати? (Мобільний телефон; малюнок із Недорадником; рюкзак).

Яким транспортом Аля і Сашко дісталися до Недоладії? (*Поїзд-сороконіжка; килим-літак; літаюча тарілка*).

Хто жив у Недоладії у часи правління королеви Ябільшенебуди? (*Обіцянки-цяцянки; якоськи; абияки*).

Жовта доріжка.

Кого зустріли Аля, Сашко і Феррі по дорозі до Недоладії? (*Сякуся і Такуся; Якоська і Абияка; Недоштанька і Недосайта*).

Що запропонували Алі Сякусь і Такусь для того, щоб звільнити її від Першого Недорадника? (*Зробити у в'язниці підкоп; обдурити Першого Недорадника; одружитися із Сякусем або Такусем*).

Чим Сашко придумав нагодувати Кібера? (*Пиріжками; використаними батарейками; хімічними речовинами*).

Червона доріжка.

Що треба було зробити Алі після того, як вона домалювала Недорадника? (*Знищити малюнок*).

Що сталося із чарівними черевиками Недочеревика? (Втратили свою чарівну силу; загубилися; зменшилися у розмірі так, що їх неможливо було вдягнути).

ФІНАЛ (питання до усіх трьох)

Зелена доріжка.

Який вигляд мали черевики Недочеревика? (*Зелені із червоними шнурками*).

Як у Недоладії зверталися до короля? (*Ваша недоречносте*).

Де у країні Сяк-Таків жили таланти? (*На острові*).

Хто жив у Країнах Абияків і Якоськів? (*Зламани іграшки*).

Жовта доріжка.

Що носив Перший Недорадник замість голови? (*Шолом*).

Хто розповів Алі і Сашкові історію Країни Сяк-Таків? (*Королівський пацюк*).

Чому на кордоні Країн Абияків та Якоськів росли соняшники? (*Вони оберігали країну, стріляючи насінням*).

Червона доріжка.

Де знаходилася країна Сяк-Таків відносно Недоладії? (*На півдні і сході*).

Який код знайшов Недосайт для перемоги? (*Обіццю обіцяти*).

БЛІЦТУРНІР

Назвати героя, якому належать наступні слова.

1. Недо-роби!
Недо-пиши!
Недо-почни!
Недо-лиши!
І недо-їж!
І в Недо-Ладію
Мерщій!
(Недочеревик).

2. А як ти сюди втрапила,
отож, тобі теж чогось не
вистачає, і ти мусиш тут жити!
(Недоштанько).

3. А як у грудях серце
Не мертве, а живе,
То вирівняти можна
Усе, що криве.
(Недоладько).

4. Бути без душі — це навіть
гірше, ніж бути без голови!
(Недокороль).

5. Порожня голова — не диво,
Бо з нею можна жити
щасливо...

На плечах дуже легко
Щодня її носить,
А головне — вона ніколи
Ні від чого
Не болить!
(Перший Недорадник).

6. Бо кожна година — неначе
людина,
Вона циферблатом крокує
невпинно.
І дехто годині іти помагає,
А дехто годину безжально
вбиває!
(Годинник).

7. Бувають чудеса
Не в казці,
А реальні.
Тож знай, що ти і я
За все відповідальні!
(Аля).

8. Хтось миритьсяся,
Хтось б'ється,

Хтось плаче,
Хтось сміється.
А я тихенько скраю
На все це споглядаю.
(Байдужа і байдики).

9. На того ябеда, на сього
ябеда. Адже талантів своїх у
нас нема. А всі, хто не мають
таланту, що вони можуть
написати? Тільки ябеда.
(Такусь).

10. Є речі, які папірцем не
заміниш, хай на ньому буде хоч
сто печаток. (Аля).

11. Невже ти думаєш, що
таланти будуть закопувати
одне одного? (Гравик).

12. Все помінялося і в цих
країнах, тільки ці два бовдури
так бовдурами і залишилися!
(Сашко).

Тетяна ПЕРВАК

провідний бібліотекар сектору професійних документів та ділового спілкування Національної бібліотеки України для дітей

ЗАЧАРОВАНИЙ СИЛОЮ КНИГИ

(до 160-річчя від дня народження Рубинського Костянтина Івановича)
(13.05.1860 – 01.12.1930)

«Завдяки бібліотекам, усе, що виходить нового в галузі науки, техніки, торгівлі, промисловості, господарства, — все тут стає відомим всім і кожному. Двері бібліотек повинні бути відчинені для всього народу, і що ширше їхня діяльність, то більше відповідають вони своєму призначенню...».

К.І. Рубинський

Відомий український бібліотекознавець, перший директор бібліотеки Харківського університету, член Товариства бібліотекознавства, засновник Харківської бібліотечної школи, який збагатив теорію і практику формування фондів наукових бібліотек. Йому належать праці щодо розвитку ідей депозитарного зберігання та міжнародного книгообміну, раціонального обліку та ефективного розміщення великих за обсягом сховищ.

Народився Костянтин Іванович **13 травня 1860 року** у місті Балта Подільської губернії (нині – Одеська область). Його батько – Рубинський Іван Демидович був військовим, служив у 12 Пензенському піхотному полку. Згодом сім'я відставного підполковника переїхала у містечко Короча на Белгородщині. Початкову освіту Костянтин здобув у Корочанській і Ніжинській гімназіях. У 1878 році 18-річним юнаком вступив до Ніжинського історико-філологічного інституту (нині – Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя). На IV курсі перевівся в харківський Імператорський університет і навчався там до 1885 року. Для таких небагатих студентів, як Костянтин Рубинський, можливістю покращити свій фінансовий стан були стипендії – і хлопець отримав таку

від Міністерства освіти за свої знання і бажання вчитися, натомість він зобов'язувався після закінчення університету зайнятися педагогічною практикою. Але навіть цих стипендіальних грошей не вистачало – Костянтин намагався допомагати рідним, адже в сім'ї були ще дві сестри на виданні. Він розривається між заняттями і репетиторством, але нарешті, захистивши роботу на тему «Княжение Ярослава в Новгороді и его значение в новгородской истории», закінчує інститут з дипломом I ступеня та званням кандидата.

Після закінчення інституту Костянтин недовго викладав у жіночій гімназії «Філіпс» у Харкові. У 1886-1893 рр. живе і працює в Пензі, викладає історію і географію в училищі, проводить додаткові вечірні заняття для тих, хто пагано вчиться. Ця ініціатива була підтримана, і в місті організували безкоштовні вечірні курси для невстигаючих дітей міста. По суті, це була своєрідна «група продовженого дня».

З 16 лютого 1894 року Рубинський обіймає посаду помічника бібліотекаря Харківського університету. З того часу майже все його подальше життя було пов'язане з Харковом і бібліотекою. На той час ця бібліотека, що налічувала більше 150 тисяч одиниць вітчизняної та іноземної літе-

ратури, переживала не найкращі часи. Керована професорами, необізнаними з бібліотечною справою, вона не мала каталогів, приміщень та читачів, а майже 40 тисяч одиниць нерозібраних книг не давали можливості користування ними. Бібліотека перетворилася на склад, де нічого знайти не міг, а значить, користуватися нею в повному обсязі було практично неможливо. Про своє життя у ті роки Костянтин Іванович у рапорті на ім'я ректора писав: «Протягом 5 років я несу труд, який посилює 14 працівникам. З 6-ї години ранку до 10-ї вечора я займаюся тільки бібліотечною роботою. Я позбавлений можливості знайомитися не тільки з поточною літературою, але й навіть з бібліографією...». Рубинський зарекомендував себе як сумлінний працівник із професійним підходом до роботи, і вже 31 січня 1900 року Рада університету його призначила на посаду бібліотекаря, якому доручалося управління університетською бібліотекою. Це було серйозне підвищення для сорокарічного чоловіка – ця посада в імператорських університетах вважалася державною службою з мундирами, чинами і орденами. З першого ж року керівництва Костянтина Івановича активно почалася робота зі складання алфавітного і систематичного каталогів, були оброблені та відображені в каталогах «нерозібрані фонди», встановлені книгообмінні зв'язки з вітчизняними та закордонними організаціями. Він складає каталоги дарчих бібліотек. Уперше можливість користуватися фондами фундаментальної бібліотеки отримали студенти. Маючи наполегливий і рішучий характер, Рубинський домігся, що Рада університету прийняла рішення про будівництво нового приміщення бібліотеки. За проектом архітектора В. Величка

було розпочато будівництво (однієї з перших в Україні) спеціалізованої бібліотечної споруди з великим читальним залом на 250 місць, службовим приміщенням і книгосховищем, обладнаним металевими конструкціями; встановлено перший механічний книгопідійомник. Будівництво тривало 2 роки, а після цього керівництво університету відрядило Костянтина Івановича для вивчення досвіду до Москви, Петербурга, Юр'єва, Варшави та Києва. Ознайомившись із діяльністю понад 25 бібліотек, він повернувся у Харків і подав розроблений ним проект перенесення, розміщення фонду й організації роботи університетської бібліотеки в нових умовах. У жовтні 1904 року переміщення книг в нову бібліотеку було завершено. Університет отримав нарешті зібрання книг, що відповідало усім тогочасним вимогам.

За поданням Рубинського Рада університету розглянула питання про зміну штатного розкладу бібліотеки. Але Міністерство освіти не дало на це дозволу, тому було прийнято рішення про залучення до бібліотеки працівників за рахунок спецкоштів. Уже на початку 1905 року в бібліотеці працювало 17 осіб та ще й 4 помічники бібліотекаря, що дало змогу забезпечити функціонування головних напрямів роботи.

Костянтин Іванович домігся збільшення зарплати штатним співробітникам на 20 % і довів, що до роботи в штаті потрібно залучати жінок (згідно з височайшим повелінням «Про службу осіб жіночої статі» від 1871 року вони в штат не допускалися). Він проаналізував роботу позаштатних співробітників-жінок і дійшов висновку, що вони педантичніше, ретельніше і чіткіше виконували свої обов'язки. Час показав, що Рубинський мав рацію, бо коли в бібліотеці стало більше жінок-служителів, це відразу позначилося на якості роботи. Для вивчення досвіду роботи закордонних бібліотек та з метою удосконалення роботи Харківської бібліотеки Костянтин Рубинський був направлений з 1 червня до 15 вересня 1905 року у закордонне відрядження. Він відвідав провідні бібліотеки Парижа, Берліна, Мюнхена, Відня, Берна і прийшов до висновку, що вітчизняні бібліотеки недостатньо фінансуються і розвиваються, що професійна підготовка має бути обов'язковою для бібліотечного персоналу, а розвиток бібліотечної справи повинен стати державною проблемою. Щоб залучити до співпраці з бібліотекою «кращі сили», стверджував Рубинський, потрібно поліпшити матеріальний стан службовців бібліотек, а персонал поповнити спеціалістами, які одержали професійну підготовку. Доповідь Костянтина Івановича у Петербурзі 22 листопада 1908 року «Положение вопроса о библиотечном персонале в Западной Европе и у нас» привернула увагу не тільки університетської громадськості, а й Товариства бібліотекознавства, на запрошення якого він виступав. Ще з початку

створення цього Товариства Рубинський був одним із перших найактивніших його членів, брав участь у розробці актуальних питань, пов'язаних із реформою академічних бібліотек. Також Костянтин Іванович допомагав у підготовці до першого Всеросійського з'їзду з бібліотечної справи, розробляв «Записки по вопросу о мерах, необходимых для улучшения постановки библиотечного дела в академических библиотеках», що ґрунтувалися на самостійній бібліотечній професії, необхідності спеціальної підготовки бібліотечного персоналу. З метою забезпечення теоретичної підготовки бібліотекарів академічних бібліотек передбачалося створення двох кафедр бібліотекознавства і бібліографії при двох університетах (у Санкт-Петербурзі та Харкові). Рубинський підтримав ініціативу Товариства бібліотекознавства про видання першого в Росії професійного журналу «Библиотекарь». І в перших номерах цього журналу він опублікував статтю «Причины неустройства наших академических библиотек», у якій знову порушив пи-

тання про необхідність професійної підготовки бібліотекаря.

Костянтин Іванович стверджував, що «існує наука, яка займається вивченням капіталу як чинника людської культури, в якій вкладено усі знання людства. Вона називається «бібліотекознавство». Про це він говорив на публічній лекції під назвою «Культурная роль библиотеки и задачи библиотекосведения» 22 листопада 1909 року в актовому залі Харківського університету. Ця лекція викликала широкий резонанс та сприяла зростанню авторитету Костянтина Рубинського як теоретика і фахівця. Діяльність керованої ним бібліотеки, яка з часом стала однією з найкращих наукових книгозбірень, постійно удосконалювалася.

Доповіддю Костянтина Рубинського «Положение библиотечного дела в России и других государствах» відкривався перший Всеросійський з'їзд із бібліотечної справи, який проходив у Петербурзі з 1 по 7 червня 1911 року. Діапазон поставлених питань свідчив про визнання організаторами з'їзду авторитету Костянтина Івановича, а у виступі прозвучав глибокий аналіз стану академічних, державних, громадських, народних міських та сільських бібліотек.

На сторінках унікального видання «Труды Первого Всероссийского съезда по библиотечному делу», що вийшло у 1912 році, збереглася вся інформація про дискусії, численні пропозиції, підсумкові резолюції за участю Рубинського. Історичне значення з'їзду полягало в тому, що вперше в історії вітчизняного бібліотекознавства було чітко окреслено статус бібліотеки як особливі «наукової», співробітники якої потребують спеціальної освіти. За період директорства Костянтина Івановича нагородили орденами Св. Станіслава III ступеня (1898), Св. Анни III (1902) та II ступенів (1912).

Першою і єдиною працею історика та бібліотекознавця Рубинського, що залишила нам докладний опис діяльності найстарішої університетської книгозбірні України, є історичний нарис «Библиотека Харьковского университета за 100 лет ее существования (1808 – 1905)».

Тяжко на долі бібліотеки і самого Рубинського позначилися події 1917–1919 років. Маючи можливість емігрувати за кордон, він не скористався нею, щоб не залишати бібліотеку і розпочату ним справу. Співробітники розбіглися, а Костянтин Іванович був єдиним штатним працівником, навіть деякий час жив у бібліотеці в умовах холоду і голоду, стеріг, аби не розікрали книги. Щоб заробити хоч мізерні кошти на прожиття, купував задешево папір, клеїв з нього кульки і ніс на харківський Благовіщенський базар торговцям, які платили за них копійки. Трохи допомагали вижити гонорари за переклади – він блискуче знав кілька європейських мов.

Нова радянська влада Рубинському не довіряла – бо був «з колишніх», тому йому доводилося приховувати своє дворянське походження і нагороди. Та все ж таки Костянтин Іванович знову призначили на посаду директора, і в його обов'язки входило відновити роботу бібліотеки, надати можливість користуватися фондами широкому колу читачів.

У Харкові була створена комісія з порятунку бібліотек. Костянтину Івановичу доручили завідувати складом книг усіх бібліотек, складати списки книг, розподіляти їх між бібліотеками. Найцінніші екземпляри були передані університетській бібліотеці, її фонд збагатився майже на 200 тис. книг. Це була дуже відповідальна і трудомістка робота, що відбирала багато сил і часу та потягнула за собою багато серйозних політичних звинувачень на адресу Рубинського.

У зв'язку з реорганізацією вищої освіти нова влада почала «знищувати» університети як архаїчні, а натомість створювати галузеві навчальні заклади. 5 липня 1920 року Харківський університет припинив своє існування. Нарком освіти перевів бібліотеку у своє підпорядкування і оголосив її загальнодоступною, публічною, давши нову назву «Центральна науково-навчальна бібліотека» (ЦНУБ).

У 20-ті роки головним завданням наукових бібліотек було: бути активними учасниками соціально-економічного життя країни та надавати політичну освіту трудящим масам. Відбувалися чистки фондів під гаслом партійності та звільнення «неблагонадійних» колег. Усе це Рубинський переживав дуже важко. Не в його характері було погоджуватися з новими вимогами, але й відкрито протистояти подіям та владі він не міг, тому мовчки протидіяв їм та залишався осторонь ідеологічної боротьби з багатьох питань тогочасного суспільного життя.

Але від керівників бібліотек вимагали чітких дій та ідейних позицій, а Рубинський жодного разу не висловив їх публічно. Зрештою, його перестали запрошувати для участі у спецнарадах, конференціях, припинили друкувати статті. Знання та досвід вченого виявилися непотрібними, і він опинився в зоні замовчування на довгі роки. Ім'я Рубинського зникло зі сторінок спеціальної літератури.

У 1922 році Костянтин Іванович було зміщено з посади директора та переведено на посаду старшого бібліотекаря, трохи згодом – старшого помічника, що принижувало його як людину з майже 30-річним досвідом роботи в книгозбірні. За свідченням архівних документів, К. Рубинський потрапив у сумнозвісну смугу переслідувань безпартійної інтелігенції, чистки соціального складу наукових установ.

У 1925 році на Першій конференції наукових бібліотек прозвучала ідея представника Укрголовнауки В. Дубровського щодо об'єднання наукових та публічних бібліотек в Україні. Висувалися навіть проекти об'єднання бібліотеки колишнього Харківського університету з бібліотекою ім. В. Г. Короленка. Єдиним, хто підняв голос на захист наукової бібліотеки, був Рубинський. Він публікував статтю за статтею, в яких доводив неефективність таких дій, зокрема писав: «Створивши таку об'єднану бібліотеку, доведеться відмовитися або від розвитку науки, або від політосвітньої мети. Центральна наукова бібліотека уже є у Харкові: не треба її нівечити.» Після цього Костянтин Іванович частково звільняють від виконання адміністративних обов'язків. Щоб зайняти себе корисною справою, він присвятив цей час творчій роботі. До цього періоду належать неопубліковані статті, які й дотепер зберігаються у відділі рідкісної книги його рідної бібліотеки. На жаль, залишилася незавершеною

монографія «История русской библиотеки в дореволюционное время. Очерки» (майже 200 сторінок). Багато Рубинський писав статей-рефератів із педагогічних питань, друкувався в часописах «Шлях освіти» та «Друг детей». Учений намагався здійснити свою давню мрію і розпочав роботу над перекладом творів французьких письменників на українську мову. Високо оцінили критики його переклади романів Е. Золя «Щастя Ругонів», «Радість життя», «Істина», і також роману П. Ампа «Шампанське».

У 1926 році Рубинський організував у бібліотеці університету семінар із бібліотекознавства. Науковець професійно та ерудовано підійшов до цієї справи, а різнобічна програма семінару свідчить про широту його інтересів й умінь. Серед тем семінару були «Истории книги в России», «Революция в библиотечном деле в Германии», «Рационализация работы в научных библиотеках и консерватизм библиотечных работников», «О своевременном возвращении книг», «Об оплате труда в научных библиотеках».

Не давала тогочасна влада спокійно розвиватися українській науці, і у 1929 році з'явилася постанова ЦКВКП (б) «Об улучшении библиотечной работы», де вказувалося на незадовільний стан бібліотечної справи і відзначалося, що до бібліотек проникли «класово-ворожі елементи». Костянтин Рубинського незаслужено звинуватили у необ'єктивному підході до роботи ЦНУБ (Центральної наукової бібліотеки), тим самим перекреслюючи усе те важливе і цінне, що він зробив для науки. 17 березня 1930 року новостворена бригада з перевірки роботи бібліотеки прийняла резолюцію, в якій констатувала, що нібито бібліотека не виконувала поставлених перед нею завдань радянської науки та була «засмічена» ворожими елементами, тому підлягала повній реорганізації. Через це в. о. директора бібліотеки О. Альховська та працівник К. Рубинський підлягали звільненню і звинувачувалися у приховуванні незареєстрованих цінних документів і незареєстрованих бібліотек університетської професури.

Вирок комісії політосвіти Харківської міської ради був сильним ударом для бібліотеки і особисто для Костянтина Івановича. Ці страшні звинувачення вимагали від нього безкінечних відписок, довідок, роз'яснень, апеляцій у вищі інстанції та слідчі органи. Ці події разом із багаторічною працею без відпусток і вихідних днів підірвали здоров'я Костянтина Рубинського. Він важко переживав знищення університету, принизливе відсторонення від керівництва бібліотекою, санкціоноване Наркомосвіти, розтягування фондів бібліотеки і передачу їх новоствореним інституціям та відсутність підтримки з боку наукової громадськості і фахівців у боротьбі за збереження бібліотеки. Але найтрагічнішим для Рубинського було усвідомлення своєї професійної самотності, відсторонення від подій бібліотечного

життя, особиста ізоляція. Досвідчений спеціаліст, учений, він багато міг би дати бібліотекознавству та організації бібліотечної професійної освіти, яка знаходилася ще на стадії становлення, але залишився непотрібним. Зазначимо, що Укрголовнаука не дала згоди на звільнення Рубинського, і він продовжував працювати у «своїй» бібліотеці на ще нижчій посаді.

Це була неділя... Він міг не їхати до бібліотеки, але для нього ніколи не існувало вихідних... Турманного ранку 1 грудня 1930 року по дорозі на роботу Костянтин Івановича збив потяг. Поховали його у Харкові, але могила його, на жаль, не збереглася. Про смерть бібліотекаря повідомила газета «Харьковский пролетарий», а спеціальні періодичні видання на смерть видатного бібліотекознавця не зреагували.

Життя і доля Костянтина Івановича Рубинського – одна із сумних сторінок історії вітчизняного бібліотекознавства. Був незаслужено забутий на довгі роки талановитий український науковець. На сьогодні бібліотека Харківського університету з її унікальним більш ніж трьохмільйонним фондом – гідний пам'ятник Костянтину Івановичу Рубинському. На вшанування його пам'яті Вчена рада ВНЗ започаткувала премію імені Костянтина Івановича Рубинського. Один із читальних залів університетської книгозбірні носить ім'я видатного бібліотекаря, а до 150-річчя від дня народження підготовлено і видано монографію з найповнішим біографічним нарисом та бібліографічний покажчик праць і літератури про нього.

Тетяна ШАМАРІНА

заступник генерального директора з питань інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів Національної бібліотеки України для дітей

Бібліотеки України для дітей В УМОВАХ ЗДОБУТТЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Нові підходи в обслуговуванні

Організація обслуговування юних читачів у бібліотеках у період проголошення незалежності та розбудови нашої держави – надзвичайно важливий і тривалий у часі відрізок в історії розвитку дитячих бібліотек України.

Тому у статті будуть висвітлені найважливіші й актуальні напрями, інновації у проведенні заходів та форми роботи з читачами-дітьми, які найбільш яскраво характеризують епоху незалежності та відродження української державності, самобутності національної культури.

У цей час розпочався новий етап розвитку українського суспільства, а відповідно і національної культури. Процес супроводжувався переоцінкою духовних цінностей. Це був час усвідомлення українством значущості національної культури в контексті світової, повне переосмислення власної історії, надбань українського народу, повернення до національних культурних витоків, морально-етичних настанов минулого, християнських духовних норм, народних традицій та звичаїв, відродження рідної мови. Культурний процес, як і все життя суспільства у цей період, мав дуже суперечливий характер. Паростки новизни в розвитку культури зароджувалися і розвивалися зі значними труднощами, наштот-

уючись на багато складних проблем. Ці роки у розвитку бібліотек для дітей України стали переломними. Бібліотеки почали пристосовуватися до нових умов існування, праці, звільняючись від ідеологічних штампів і здобуваючи вільний доступ до надбань культурної скарбниці людства.

Поступово відбувається процес повернення до читача, вивчення та розуміння його психологічних характеристик, вікових особливостей, конкретних інтересів і запитів, пошук оптимальних шляхів повного задоволення читацьких потреб на книгу та інформацію. Максимально відкривається вільний доступ дітей усіх вікових категорій до книжкових фондів, а також їхнє розкриття за допомогою створення цікавих пізнавально-ігрових наочних форм.

Саме у цей період значного розвитку набувають такі форми і методи популяризації книги, які будуються на дискусійній, комунікативній, ігровій основі спілкування бібліотекаря і читача, значно посилюючи при цьому емоційне сприйняття дитиною літератури. А головне, що усі перетворення, які відбуваються у дитячих бібліотеках, передбачають утвердження і практичну реалізацію нових підходів до виховання юного покоління. Пріоритетним напрямом цього процесу є розвиток національної самосвідомості. Саме у цьому дитячі бібліотеки України на той час вбачали своє основне покликання, тому і намагалися посилити свою соціальну

функцію, підвищити відповідальність за виховання молодшої генерації українського народу в умовах становлення державності. Дитячі бібліотеки виробляють нові підходи до організації виховної роботи, впевнено переходять від позиції виживання до становлення закладу в новій якості, знаходячи своє місце на ринку інформаційно-освітніх послуг та перетворюючись на центри дозвілля і розвитку, трансформуючись у сучасну, насичену новими інформаційними технологіями структуру, яка посідає гідне місце в соціокультурному просторі регіону. Бібліотеки розширюють свої послуги, опановують нові технології, надають можливість користувачам не тільки знайомитися з духовною спадщиною нашого народу, а й отримувати найновішу інформацію зі світового простору.

Реалізується ряд успішних проектів як всеукраїнського, так і обласного та районного рівнів, залучаючи до їх проведення широке коло соціальних та інформаційних партнерів. Це літературно-творчі акції, фестивалі дитячого читання, програми підтримки і розвитку дитячого читання, читацькі марафони, конкурси, вікторини, програми сімейних і літніх читань. Зважаючи на вимоги часу, бібліотеки по-новому підходять до організації проведення масових заходів – це уже не окремі заходи з певного напрямку, а цільові, актуальні за своєю спрямованістю комплексні програми (всеукраїнські, регіональні, авторські, мініпрограми), робота за якими приносила відчутні позитивні результати. Такі комплексні програми стали характерними для усіх дитячих бібліотек України. Саме в цей час у них щодня відбуваються цікаві події, завдяки літнім програмам читань, які в цей період дитячі бібліотеки пропонують своїм користувачам.

Креативним підходом та системністю у вирішенні питань підтримки та розвитку дитячого читання вирізнялася діяльність Херсонської, Львівської, Житомирської, Миколаївської, Хмельницької ОДБ, ЦБС для дітей м. Миколаєва, м. Львова. Так, Миколаївська ОДБ започаткувала обласний гуманітарний проект «Велике читання» та комплексну програму підтримки читання «Я читаю книгу...». Довела свою дієвість програма «Львів читає дітям». Змістовністю і своєрідністю вирізнялася діяльність ЦБС для дітей м. Львова, працівники якої провели акцію «Бібліотека на майданчику» на прибудинкових територіях, у скверах, парках, на дитячих майданчиках. Вони читали дітям книги, проводили рухливі ігри, різноманітні конкурси.

Дитячі бібліотеки України починають широко застосовувати у своїй діяльності інноваційні форми популяризації книги та читання, які базуються на вікових та психолого-педагогічних

особливостях розвитку дитини. Так, у більшості бібліотек Волинської, Полтавської, Черкаської, Донецької, Хмельницької, Чернігівської областей читачам все частіше пропонують такі активні форми роботи, як прем'єри книги, ігри-вікторини, диспути, читацькі конференції, турніри допитливих, книжкові виставки-діалоги.

Саме у цей час у дитячих бібліотеках зросла популярність та активізувалася робота гуртків, клубів, читацьких об'єднань за інтересами різних напрямів і для різних вікових категорій. Різноманітні об'єднання за інтересами дають дітям можливість здійснювати свої творчі мрії: навчатися малювати, співати, писати вірші, оволодівати основами акторської майстерності. Можна сказати, що це соціальне явище є однією з форм популяризації книги та організації читання; у цих читацьких об'єднань є багато спільного, однак кожне має свою історію, здобутки, обличчя. Це свідчить про те, що дитячі бібліотеки прагнуть розширити свою соціальну функцію та посилити свій вплив на юних користувачів. Заслужують на увагу клуби та об'єднання, які працюють у Херсонській ОДБ. Літературні студії «Контур», «Зустрічі без прощань», об'єднання юних журналістів «Струм», студія «Бібліо TV». Неформально працювали у бібліотеках Запорізької області різні центри спілкування та об'єднання за інтересами, заняття яких базувалися на результатах вивчення читацьких пріоритетів. Так, у Запорізькій ОДБ працювали мала академія народознавства, ляльковий театр «Світлячок», школа юного патріота «Я – громадянин», інтелектуальний клуб «Знавці». В Сумській ОДБ працювало 11 читацьких об'єднань – клуб сімейного читання, «Клуб кмітливих і допитливих», літературно-музична вітальня «Акорди творчого єднання». Черкаська ОДБ славиться своїм літературно-творчим гуртком «Пегасик», який багато років очолює письменниця Майя Фролова, а Львівська ОДБ – літературною студією «Джерельце», керівником якої є львівська поетеса Марія Людкевич.

Зважаючи на події, які у роки перебудови відбувалися в країні, дитячі бібліотеки зосередили свою увагу на таких головних напрямках виховання дітей, як національно-патріотичне, екологічне, сімейне, а також робота з обдарованими дітьми, допомога дітям з обмеженими можливостями. У ці роки в полі зору бібліотечарів знаходяться питання відродження української національної культури, історії, рідної мови. Із здобуттям незалежності дитячі бібліотеки України зробили акцент на національно-патріотичному вихованні юних читачів. Україна, її історія, звичаї, традиції, видатні діячі, рідна мова, краєзнавство – ці теми стали змістом творчих акцій кожної бібліотеки для дітей. Наприклад,

комплексний характер мали заходи, присвячені десятій річниці незалежності України. Вони відбулися в кожній дитячій бібліотеці і висвітлювали історичний шлях розвитку нашої держави, її становлення, зміни в духовній та культурній сферах суспільства. Найголовнішою функцією бібліотек для дітей стало виховання справжнього патріота. Свою роботу бібліотеки спрямували на розвиток у юних почуття любові до тих місць, де вони народилися й вирости, до рідної мови, звичаїв, традицій; виховання почуття вірності Вітчизні, гордості за її соціальні й культурні досягнення, її свободу й незалежність, шанобливе ставлення до історичного минулого рідного краю та турботу про інтереси Батьківщини. Заходи, які проводили бібліотеки для дітей, зокрема уроки історії, державності, літературно-історичні мандрівки, історичні часописи, вечори історичної правди, проходили, широко популяризуючи твори як класичної, так і сучасної національної літератури. Бібліотеки Сумщини активно реалізували обласну програму з відродження українського козацтва. Тема козаччини була і залишається чи не найважливішим чинником національно-патріотичного виховання і сьогодні.

У кожного народу є сторінки історії, які не можуть і не повинні бути забутими. Одна з таких трагічних подій нашої історії – Друга світова війна. Бібліотеки для дітей проводять заходи, на які запрошують ветеранів війни, партизанів, підпільників, юних месників, солдатських вдів – усіх тих, хто захищав рідну землю та працював у тилу. Проводячи роботу з патріотичного виховання, бібліотекарі використовують твори Юрія Збанацького, Кузьми Гриба, Всеволода Нестайка, Олеса Гончара та багато інших. Бібліотека – це книга та слово, але дітям цікаво ще й зустрічатися з людьми, які стали живими легендами. Робота з патріотичного виховання, яка традиційно проводиться у дитячих бібліотеках, набула нового змісту і форм завдяки тісній співпраці з Державним комітетом України у справах ветеранів та Українською спілкою ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів). Саме за їх пропозицією 22 червня 2001 року в Державній бібліотеці України для дітей у рамках Всеукраїнської вахти пам'яті «Єдність поколінь» відбулося урочисте відкриття першої в Україні виставки експонатів копій масштабних моделей бойової техніки та військово-історичних мініатюр. Пізніше у бібліотеці розпочав свою роботу дитячий гурток стендового моделізму.

На початку третього тисячоліття виникли чотири глобальні проблеми, від розв'язання яких залежить виживання людства, – це війна, екологія, хвороби та егоїзація особистості. Тому зовсім не випадково, що освіти в галузі довілля,

формуванню екологічної культури особистості як формі регуляції взаємодії людини з природою приділяється велика увага. Діяльність дитячих бібліотек була спрямована, насамперед, на прищеплення дітям бережливого ставлення до природи та її ресурсів, поєднання раціонального й емоційного у взаємовідносинах дитини з природою: добра і краси, розуму, свідомості та патріотизму. Ефективність роботи екологічного змісту підвищувалася завдяки участі дитячих бібліотек у традиційних та нових природоохоронних акціях, співпраці з такими громадськими екологічними організаціями, як Всеукраїнська екологічна Ліга, Всеукраїнська дитяча спілка «Екологічна варта» тощо. Як пересторога для молодого покоління перед екологічними катастрофами стало проведення в дитячих бібліотеках різних заходів до роковин Чорнобильської трагедії – глобальної екологічної катастрофи, наслідки якої ще будуть даватися взнаки не одному поколінню багатьох держав. Вшановуючи пам'ять про тих, хто ціною свого життя та здоров'я ліквідував наслідки Чорнобильської катастрофи, бібліотеки щороку у квітні-травні організовували літературно-музичні вечори, вечори-реквієми, вечори-спогади. Цим формам роботи передували бесіди, огляди і перегляди літератури, діалоги, яскраво і вдало оформлені книжкові виставки. Саме такий комплексний підхід до формування екологічної культури, на думку бібліотекарів, приносить очікувані позитивні результати і допоможе в майбутньому успішно вирішувати гострі екологічні проблеми. Не менш відповідальним завданням у ці роки для дитячих бібліотек стало створення системи раціонального обслуговування дітей, що потребують соціального захисту. Бібліотеки почали створювати банки даних про дітей-інвалідів, дітей-сиріт, дітей з неблагополучних родин, а також робити перші кроки до створення умов для їх вільного доступу до усіх видів інформації: облаштовувати пандуси, комфортні зони для їх перебування у дитячих бібліотеках. З цими категоріями користувачів проводилася відповідна індивідуальна робота, влаштовувалися різноманітні за тематикою і виховною спрямованістю масові заходи, головною метою яких була реабілітація дітей, їх соціальна адаптація, формування у них віри у майбутнє, прагнення допомогти цим дітям відчути себе повноцінними особистостями. Звичайно, успіх цієї роботи залежав від ступеня налагодження співпраці бібліотек з обласними відділеннями фонду соціального захисту інвалідів, товариствами інвалідів, центрами реабілітації, інтернатами та дитячими притулками. Значним поштовхом в роботі з найменш захищеною категорією читачів став Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо посилення соціального захисту інвалідів та проведення в

Україні у 2003 році Року людей з інвалідністю». Відповідно до статистичних даних того періоду в Україні проживало 147 тис. дітей з обмеженими можливостями життєдіяльності. Тож, першочерговим завданням дитячих бібліотек стало залучення соціально незахищених дітей і їхніх родин до участі в різноманітних заходах, допомога у навчанні, організація дозвілля і відпочинку, сприяння їхній соціальній реабілітації шляхом «книготерапії». Таку роботу успішно проводили за спеціально розробленими програмами Харківська, Миколаївська, Чернігівська, Донецька ОДБ, Миколаївська міська бібліотека для дітей. Зважаючи на такий важливий і перспективний напрям роботи, при дитячих бібліотеках почали створюватися діагностичні і психолого-педагогічні консультаційні служби з питань адаптації дітей у соціум, центри творчої реабілітації дітей-інвалідів, соціально-реабілітаційні центри для дітей групи ризику, центри підготовки дітей до школи. В обласних бібліотеках для дітей з'являються посади бібліотечного психолога для роботи з цією категорією користувачів. А дитячі бібліотеки поступово перетворюються на інформаційні, культурні, освітні, дозвілєві центри інтелектуального розвитку дитини.

Бібліотеки починають плідно працювати з обдарованими дітьми. Для них організуються конкурси, турніри, які допомагають виявити творчі здібності дітей і одночасно збагатити їх новими знаннями, навчити творчо мислити, творити нове. Справжньою гордістю для бібліотек стають читачі-переможці всеукраїнських та міжнародних конкурсів, вікторин тощо. Багатоаспектна бібліотечна робота проводиться і з обдарованими дітьми. Це допомагає розвивати їхні творчі здібності і таланти.

У ці роки значного рівня сягає робота з обдарованими дітьми у дитячих бібліотеках Луганщини, Київщини, Черкащини, Миколаївщини та інших. За підтримки Міжнародного фонду «Відродження» та інституту Відкритого суспільства (Будапешт) у 2001 році в Державній бібліотеці України для дітей розпочав свою роботу дитячий гурток інтернет-журналістики, в якому взяли участь бібліотеки п'яти регіонів України: Львівська, Луганська, Черкаська, Чернігівська обласні бібліотеки для дітей та ЦМДБ м. Севастополя, а невдовзі відбулася презентація інтернет-журналу «Умка», створеного гуртківцями. Відшукувати та розвивати таланти дітей намагалися працівники дитячих бібліотек на місцях. Так, цікавим був конкурс на кращий віршований та прозовий твори «Найкращий день мого дитинства», присвячений Міжнародному дню захисту дітей, який провела Сокальська районна дитяча бібліотека, що на Львівщині.

Все частіше і більше дитячі бібліотеки починають приділяти увагу батькам своїх користува-

чів, розуміючи, що проблему читання можна розв'язати лише у тісній співпраці з родиною. Ми добре розуміємо, що формування громадянина розпочинається саме з родини, і основними вихователями для дитини були, є і залишаються її батьки. Відповідно до цього найбільший вплив на дітей має створений та культивованим батьками спосіб життя родини і психологічна атмосфера, що панує в сім'ї. Бібліотекарю ж відводиться роль консультанта, досвідченого радника у вирішенні різних проблемних питань. Така співпраця створює сприятливі умови для поєднання родинних, загальнонаціональних та регіональних традицій, звичаїв і обрядів та виховання поглибленого відчуття свого роду.

День Батьків або День відкритих дверей – багаторічна традиція у Державній бібліотеці України для дітей. Протягом останніх років він проходить у рамках Міжнародного «Тижня Освіти Дорослих», до якого у 2000 році приєдналася й Україна. Протягом тижня батьки мають змогу, відвідуючи бібліотеку, слухати лекції з проблемних питань сім'ї тощо. У ці дні працівники розповідають дорослим, чим зайняті у бібліотеці їхні діти, що корисного і цікавого є тут для них, а також, що можуть батьки дізнатися для себе з питань виховання дитини. День Батьків – справжнє родинне свято, під час якого на батьків і дітей в усіх відділах бібліотеки чекають книжкові виставки, музичні хвилини, мініконкурси, вікторини, рухливі ігри тощо, консультації для батьків з різних питань родинного виховання. У цей день батьки дивляться на своїх дітей іншими очима, відкривають у них щось нове для себе і розуміють, що бібліотека – це не тільки книга та інформація, а ще й спілкування, дозвілля та відпочинок, це освіта протягом усього життя.

Більшість дитячих бібліотек залучає батьків своїх читачів до бібліотечних рад, проведення традиційних сімейних читань, різних свят, урочистостей, відзначення пам'ятних дат тощо.

Спілкування бібліотеки з батьками не обмежується лише наданням допомоги в доборі літератури, а й передбачає залучення батьків до постійної співпраці.

Протягом останніх років даного історичного періоду в Україні є очевидними протиріччя, які існують між соціально-політичними і духовними реаліями: активно руйнуються старі стереотипи, змінюються оцінка і ставлення до багатьох подій минулих років. І чи не найважче сьогодні підростаючому поколінню? Та й ситуація, яка склалася у державі з духовністю, викликає наше занепокоєння. Тому працівники дитячих бібліотек намагаються виховувати дітей книжним словом змалечку, розуміючи, що без повноцінного національно-свідомого покоління державу не розбудувати.

Ірина ТАЦАКОВИЧ

директор Івано-Франківської
обласної бібліотеки для дітей

КНИЖКОВИЙ ЗАМОК ІЗ ВЕЖЕЮ ПРИ БОЦІ

(до 75-річчя від дня заснування Івано-Франківської ОБД)

Івано-Франківськ – європейське місто, райський куточок із красивою архітектурою, затишними скверами та парками. В самісінькому центрі міста на площі Міцкевича знаходиться обласна дитяча книгозбірня, яка 29 серпня відсвяткувала свій 75-річний ювілей.

Бібліотека має свою історію: будівля Івано-Франківської ОБД – старовинна споруда з колонами та вежею в центрі міста, що зовні нагадує казковий замок, є пам'яткою архітектури XIX ст. Будинок звели у 1895 р. для потреб польського культурно-спортивного товариства «Сокіл» за проєктом краківського архітектора К. Заремби. Будівля в стилі еkleктики, двоповерхова, цегляна, з двома фасадами. Дах двохсхилий, черепичний. Розвинутий триярусний декоративний фронтон увінчаний скульптурним зображенням польського орла.

29 серпня 1945 р. згідно з рішенням виконавчого комітету Станіславської обласної ради депутатів трудящих (назва Івано-Франківська до 1962 р. – Станіслав) заснована обласна бібліотека для дітей та юнацтва. 1962 р. на виконання наказу обласного управління культури реорганізована в Івано-Франківську обласну бібліотеку

для дітей з обслуговування учнів 1–8-х класів. Бібліотека естетично оформлена, перекриття у вестибюлі парусне. 1984 р. художник Я. Соколан розписав стелю вестибюлю фресками за мотивами найкращих казок світу.

Ініціатором заснування бібліотеки і її першим директором була В. Еліан. У бібліотечному фонді налічувалося 3 тис. книжок, обслуговували 855 читачів. Велику допомогу надавали книголюби, батьки учнів, вони дарували свої домашні бібліотеки.

У повоєнний період дитяча бібліотека була улюбленим місцем школярів: тут вони готували домашні завдання, читали й обговорювали прочитані книжки, готувалися до літературних ранків, вечорів, читачьких конференцій, диспутів. Бібліотека розвивалася, водночас в області розширювалася мережа бібліотек для дітей, удосконалювалось обслуговування користувачів. Щороку в бібліотеку прибували нові спеціалісти з вищою освітою – О. Бородіна, Т. Беляєва, М. Дика, П. Міщенко, І. Гричко, І. Богданова.

У 1953 р. директором бібліотеки була призначена А. Брезницька. За 20 років її роботи бібліотека стала культурним, науково-методичним центром області.

Вагомий внесок у її роботу зробили колишні директори: І. Пушкарьова (1975-1980 рр.), Л. Богдасова (1980-1983 рр.), Г. Колотило (1983-1992 рр.), Г. Березовська (1992-2000 рр.), Н. Маринюк (2000-2003 рр.). Під їхнім керівництвом бібліотека набула статусу культурно-інформаційного, просвітницького центру

дозвілля для юних читачів та керівників дитячого читання.

Сьогодні бібліотеку очолює **Ірина Тацакович** (з 2003 р.). Під її керівництвом завершено реставрацію бібліотеки як пам'ятки архітектури, бібліотека перетворилася на сучасний центр дитячого читання, інтелектуального і творчого розвитку дітей та змістовного дозвілля. Свій фаховий потенціал спрямовує на підвищення іміджу бібліотеки, пошук нового, удосконалення всіх напрямів бібліотечного обслуговування дітей. Ірина Ярославівна – ініціатор багатьох бібліотечних починань та проєктів.

З 2006 р. у бібліотеці діє інтернет-центр. Підключення до мережі, техніку та обладнання бібліотека отримала за кошти гранту Програми розширення доступу та навчання в інтернеті (Lip), Ради міжнародних досліджень та обмінів (IREX), відділу преси, освіти та культури посольства США в Україні.

На сьогоднішній день обласна бібліотека для дітей – спеціалізований, інформаційний, культурний, просвітницький заклад для дітей та підлітків, методичний і консультативний центр для спеціалізованих бібліотек для дітей Івано-Франківщини.

У структурі бібліотеки площею 422 м² функціонують шість відділів: 2 відділи обслуговування, науково-методичний, інформаційно-бібліогра-

фічний, комплектування, книгозберігання та 4 сектори. До послуг користувачів дві читальні зали: для маленьких читачів та для учнів 5-9-х класів. Окрім дітей, послугами бібліотеки користуються і дорослі – педагоги, студенти, а також батьки читачів. У структурі відділу обслуговування читачів-дошкільників та учнів 1-4-х класів працює ляльковий театр «Книга і лялька». У його репертуарі – понад 20 різнопланових вистав. У такій формі дітям розповідають про все на світі: від бережливого ставлення до книжок чи біографії улюбленого письменника до екологічних проблем. Лялькові вистави відвідують вихованці дитсадків та учні початкової школи цілими групами та класами.

Бібліотечний фонд багатогалузевий, загальний обсяг – майже 90 тис. примірників документів. Щорічно обласна бібліотека обслуговує понад 10 тис. читачів і видає понад 200 тис. документів. З комплектуванням літературою допомагає обласна влада, виділяючи кошти на її придбання. Поповнюючи бібліотечний фонд, працівники книгозбірні насамперед враховують запити дітей.

Як методичний центр бібліотека надає консультативну допомогу бібліотечним закладам, що обслуговують дітей. Таких на Прикарпатті – 36. Організовує обласні семінари для заступників директорів ЦБС щодо роботи з дітьми, заходи з підвищення кваліфікації й фахової майстерності, долучається до щорічних всеукраїнських соціологічних досліджень Національної бібліотеки України для дітей: «Книга року», «Книга. Бібліотека. Читацька компетентність», «Незадоволений читацький попит».

Бібліотека бере участь у всеукраїнських конкурсах, де неодноразово виборювала призові місця: Всеукраїнський конкурс «Найкращий читач України» (2006 – 2017 рр.), Всеукраїнський конкурс «Книга пам'яті мого роду» (2015), Всеукраїнський конкурс «Мрії про Україну: дитячий погляд» (2016), Всеукраїнський дитячий літературний конкурс «Творчі канікули» (2017), Всеукраїнський конкурс «Лідер читання».

Традиційно в бібліотеці проходить Всеукраїнський тиждень дитячого читання у рамках якого проводяться родинні сімейні конкурси, вікторини, цікаві зустрічі з письменниками. Skype-зустріч об'єднала юних любителів читання – читачів нашої бібліотеки та читачів бібліотек Хмельницька, Тернополя та Львова. І Міжобласний день читання «Березень. Читають всі!» відбувся у рамках Всеукраїнського тижня дитячого читання, який традиційно проходить в усій Україні наприкінці березня.

При бібліотеці діють такі клуби за інтересами, як «Чомусик» (1-4 класи), «Палітра» (сектор естетичного виховання), мовно-літературна студія «Натхнення», гурток «Книга і лялька».

Важливою складовою у діяльності Івано-Франківської ОБД є активна участь у різноманітних проєктах.

2015 року бібліотека долучилася до благодійної книжкової виставки «Український простір» (організатор – «Видавництво Вадима Карпенка»), де столичні видавці щорічно презентують свою продукцію в бібліотеках Прикарпаття з метою формування єдиного українського національного інформаційного простору, що був би стійким до зовнішніх інформаційних впливів.

У 2016 р. бібліотека спільно з обласним телебаченням «Галичина» реалізувала проєкт «Франкові читання», присвячений 160-річчю з дня народження письменника, літературного критика, громадського і політичного діяча І. Франка. Його мета – поглиблення знань користувачів про життя і творчість Каменяра.

2017 року бібліотека долучилася до програми ПОЛІС «Поліція і громада» у межах проєкту «Залучення громадськості до реформ», що реалізувалася Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) у партнерстві з Міністерством внутрішніх справ України, Міжнародною організацією з розвитку права (IDLO) за фінансової підтримки Відділу з правоохоронних питань (INL) Посольства США в Україні. У межах цього проєкту з жовтня по лютий 2017 р. у бібліотеці відбулися такі заходи: урок-гра «Молоде покоління за безпеку руху», жива бібліотека «Душа поліцейського – розгорнута книга», правовий театр «У країні порядку та права», гра «Юридичний футбол».

Івано-Франківська ОБД стала учасником міжнародного освітнього проєкту Technology Nation Благодійного Фонду «Брейнбаскет Фундейшн», що мала на меті зробити ІТ-галузь рушійною силою економічного зростання України за допомогою освітньої інфраструктури та сприяти у підготовці нових ІТ-фахівців.

У 2018 році бібліотека взяла участь у Міжнародному дитячому фестивалі «Etnobook – 2018» Литва – Україна. Проєкт унікальний тим, що діти – читачі Литви і України, через спілкування, танці, пісні, майстер-класи, сценічне мистецтво представляють багатогранність культури своєї країни, народні звичаї та традиції. Саме це дає змогу молодому поколінню глибше пізнавати культуру інших країн.

Мета заходу – зміцнення культурних зв'язків між Україною та Литвою, сприяння інтеграції української молоді в культурний простір Європи.

Цього року бібліотека долучилася до Міжнародного онлайн-проєкту «Ми українці. Я і ти!». Проєкт спрямований на популяризацію української класичної та сучасної літератури, історії України, її традицій та звичаїв серед українців, які живуть за кордоном. Цікавою була скайп-мандрівка «Я люблю наше місто привітне, я люблю мій Іва-

но-Франківськ» (Польща, міста Бартошиці та Свйонтки). Під час онлайн-зустрічі учні почули про історію назви міста та його герб, подорожували вуличками міста, оглядаючи визначні місця, архітектурні пам'ятки й низку пам'ятників: Тарасові Шевченку, Іванові Франкові, Адаму Міцкевичу тощо. Після екскурсії зустрілися з ляльковими персонажами казки «Лис Микита» І.Я. Франка. На цьому свято не закінчилося. Наступним завданням було виготовлення паперового лиса і забава в акторську гру.

За підтримки представництва Європейського Союзу в Україні бібліотека стала учасником проєкту «Інформаційна підтримка ЄС – бібліотекам для дітей та юнацтва в Україні». У рамках проєкту в бібліотеці протягом року проводилися заходи. До Дня Європи в обласній бібліотеці для дітей відбувся конкурс дитячих малюнків на асфальті «Європа очима дітей», а також флешмоб «Відкрий Європу для себе» (вікторина «Прапори країн Європи»). Презентовано європейський куточок для учасників бібліотечного проєкту «Літо. Канікули. Книга». Діти радо знайомилися з літературою, яку бібліотека отримала в рамках проєкту.

Бібліотека є учасником проєкту Конструкторське бюро бібліотекарів (проєкт професійного партнерства обласних бібліотек для дітей Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської та Хмельницької областей), протягом року проводилися конкурси, круглі столи, професійні зустрічі між бібліотеками області.

Бібліотека долучилася до соціального проєкту «Подаруй лікарні книгу». Книги передали хворим дітям, які перебувають на стаціонарному лікуванні в лікарнях Івано-Франківська.

Працівники бібліотеки на волонтерських засадах брали участь у книжковому фестивалі «Слово», де разом із директором видавництва «Час майстрів» Олегом Симоненком заохочували покупців придбати дитячі книги. У рамках фестивалю в Івано-Франківській бібліотеці для дітей проходили презентації книг, зустрічі із авторами.

Під час Міжнародного соціального проєкту «Книга добра» відбулася «Зустріч добрих сердець». «Книга добра» – це 100 історій про добро. Герої книги – діти та дорослі з усіх регіонів України розповідають про добро як неодмінний атрибут людини, без якого світ не може існувати. Представники проєкту подарували бібліотеці та активним учасникам «Книги добра», для того, щоб добро мандрувало світом, вселяло віру у мирне майбутнє, надихало на перемогу у добрих починаннях.

«Особлива книга для особливих дітей» – проєкт, що було презентовано в Івано-Франківській обласній бібліотеці для дітей. Культурний продукт – аудіокнига «Метелики в крижаних панцирах» Оксани Радущинської, який реалізується

за підтримки Українського культурного фонду в програмі «Інклюзивне мистецтво». Книга розповідає про життя та соціальну адаптацію головної героїні з інвалідністю, яка намагається позбутися комплексів та доводить усім, що важливо в житті мати гідність. У заході взяли участь авторка книги Оксана Радущинська – відома в Україні письменниця, ведуча радіо- та телепередач, переможниця багатьох всеукраїнських та міжнародних літературних конкурсів, команда проєкту — працівники Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. Тараса Шевченка, волонтери, які озвучили текст книги. Зустріч була зворушлива та емоційна.

Також у бібліотеці є такі проєкти: літературно-творчий проєкт «О мово наша рідна», «Діти. Канікули. Книга», «Від книги до творчості», «Булінгу – Ні!», «Мої права – моє життя», «Зелений одяг мого міста», у рамках яких протягом року проводяться різноманітні цікаві заходи.

Неабиякий вплив на залучення дітей до бібліотеки мають новітні технології. В обласній бібліотеці для дітей є 22 комп'ютери з підключенням до інтернету, мультимедійний проектор та копіювальна техніка, є точки доступу WiFi. Високий рейтинг серед користувачів має вебсайт бібліотеки (www.biblioteka-if.at.ua), блог про життя та творчість письменниці-краянки Віри Багірової «Світ дитячого слова Віри Багірової», блог про книжкові новинки та буктрейлери «Бібліовишенька», найпопулярнішою є сторінка у соціальній мережі Facebook.

У 2019 році було організовано літературний міні-музей Віри Багірової, де зібрані особисті архівні рукописи письменниці.

2020 — рік упровадження автоматизованої бібліотечної системи Koha.

Нині Івано-Франківська ОБД підтримує тісні зв'язки з педагогічними колективами шкіл, гімназій, ліцеїв, інститутом післядипломної освіти педагогічних працівників, центром дитячої творчості, дитячою художньою школою, обласним краєзнавчим музеєм, ляльковим театром ім. М. Підгірянки, еколого-натуралістичним центром учнівської молоді. Особливо результативною є співпраця бібліотеки з громадськими об'єднаннями та активістами. Завдяки партнерській взаємодії з громадською організацією «Інтелект UA», яка реалізує ініціативу «Франківськ, який треба берегти», перед бібліотекою з'явився сучасний простір, дружній до дітей, активісти відреставрували вхідні дерев'яні двері, а наприкінці 2017 р. на казковій вежі бібліотечної будівлі відновили вітражні вікна. Вітраж у техніці «Тіфані» виконав майстер В. Федоряк. Фінансувався проєкт приватними меценатами.

У штаті бібліотеки 22 бібліотечних працівники. Вагомий внесок у її розвиток зробили співробітники бібліотеки: В. Алхіменкова, Л. Брилюк, Є. Горбата, Т. Колодницька, О. Кондратюк, Т. Назарук, С. Недільська, Л. Острижнюк, М. Попадюк, Н. Тимків, Л. Хома, Н. Циганкова, І. Януш.

Гортаючи архівні матеріали, дивуєшся, скільки праці, зусиль докладали бібліотекарі, аби донести книгу до читача, залучити дітей до бібліотеки.

Працюючи на благо підростаючого покоління, ми створюємо у бібліотеці атмосферу любові й турботи, яку відчуває на собі кожен читач. Щодня ми робимо все можливе, щоб охопити всіх наших читачів різними заходами, щоб читачька життєва палітра була соковитою, яскравою і, водночас, різноманітною.

Книжкові новинки Національної бібліотеки України для дітей

Кращі видання українських видавництв, які отримала бібліотека у третьому кварталі 2020 року

Список підготували:

В. Красножон – завідувач відділу довідково-інформаційного обслуговування НБУ для дітей;

Н. Загоруйко – завідувач відділу комплектування фонду НБУ для дітей.

Дошкільнятам та дітям молодшого шкільного віку

1. **Браян Л.** Лис Тимко та його сад / Л. Браян ; пер. з англ. Т. Малкович ; іл. авт. — Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2019. — 40 с. : іл. *Казкова розповідь від автора бестселерів за версією «Нью-Йорк Таймс».*
2. **Гербіш Н.** Мамо, а Бог який? / Н. Гербіш ; намалювала Б. Бондар. — Львів : Свічадо, 2019. — 38 с. : іл. *Оповідання для спільного читання у родинному колі.*
3. **Дал Р.** Чарлі і великий скляний ліфт / Р. Дал ; з англ. пер. В. Морозов ; за ред. І. Малковича ; обкл. І. Сулими. — Вид. 3-є. — Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2020. — 269 с. : іл. *Дитячий фентезійний роман британського письменника, продовження роману «Чарлі і шоколадна фабрика».*
4. **Демченко О.** Котячі витівки : казки : для читання дорослими дітям / О. Демченко ; іл. Н. Петрачкової. — Харків : Ранок, 2020. — 71 с. : іл. — (Три Казки). *Казки про пригоди невгамовних кошенят із виховним ефектом.*
5. **Доманська Л.** Маленькі дослідники : понад 30 віконець! : Світ спорту / Л. Доманська ; пер. Г. Прудка ; іл. Т. Бердюгіної. — Київ : Книголав, 2020. — [18] с. : іл. — (Дитяча полиця) (Маленькі дослідники). *Пізнавальне ілюстроване видання з цікавими фактами про улюблені види спорту.*
6. **Золотковська Т.** Мені не потрібен собака / Т. Золотковська ; намал. Ю. Вус. — Харків : Ранок, 2020. — 56 с. : іл. — (Сторінка за сторінкою). *Історія дружби хлопчика, який понад усе любив грати в комп'ютерні ігри з покинутою собакою.*
7. **Маленькі дослідники** : Погода і природа / пер. з англ. Т. Кузьменко ; іл. Л. Ларіної, А. Дружинінської. — Київ : Книголав, 2019. — [16] с. : іл. — (Дитяча полиця) (Маленькі дослідники). *Пізнавальне ілюстроване видання з цікавими фактами про природні дива планети.*
8. **Манів Г.** Киці-мандрівниці : страшно цікава казка. Кн. 3 : Африка, Іспанія, Румунія / Г. Манів ; худож. Д. Печенкін ; дизайн обкл. В. Булахова. — Київ : Рідна мова, 2020. — 48 с. : іл. — (Неймовірні пригоди).
9. **Мовчун Л.** Рожевий записник детектива Стасика : повість-казка : для сімейного читання / Л. Мовчун ; худож. М. Рудюк. — Київ : Фонтан казок, 2019. — 94 с. : іл. — (Казка під подушку). *Переможець конкурсу «Напишіть про мене книжку» у номінації «Добрі казки».*
10. **Музиченко Н.** Сни для канапи : для читання дорослими дітям / Н. Музиченко ; іл. О. Драчковської. — Харків : Ранок : Літературна агенція VagaBooks, 2020. — 24 с. : іл. *Книги із цієї серії допоможуть дорослим і дітям спільно проговорювати та глибше розуміти важливі емоції й почуття.*
11. **Рабей К.** Історія однієї книжки / К. Рабей ; пер. з англ. М. Александрович. — Київ : Книголав, 2020. — [27] с. : іл. — (Дитяча полиця). *Захоплива мандрівка у таємне життя книжок із бібліотеки для читання перед сном. В основі сюжету – розповідь про книгу, яку забули прочитати.*

- 12. Радущинська О.** Павучок без імені / О. Радущинська ; худож. О. В. Рибакова. — Харків : Талант : Юнісофт, 2020. — 63 с. : іл. — (Завтра в школу). *Добра звурушлива повчальна казка, надрукована великим шрифтом.*
- 13. ThiL O.** Шерлок-молодший і безголовий єпископ / Т. Petry-Lassak ; іл. Н. Ренґера ; пер. з нім. Є. Даскал ; дизайн обкл. С. Кривошей. — Харків : Vivat, 2020. — 96 с. : іл. — (Розваги для розумахи).
- 14. ThiL O.** Шерлок-молодший і гробниця Вестмінстерського абатства : іл. Н. Ренґера ; пер. з нім. Є. Даскал ; дизайн обкл. С. Кривошей / Т. Petry-Lassak. — Харків : Vivat, 2020. — 96 с. : іл. — (Розваги для розумахи).
- 15. ThiL O.** Шерлок-молодший і лондонський ведмідь / Т. Petry-Lassak ; іл. Н. Ренґера ; пер. з нім. А. Куйбіди ; дизайн обкл. С. Кривошей. — Харків : Vivat, 2020. — 96 с. : іл. — (Розваги для розумахи). *Серія детективних пригодницьких книжок, які допоможуть у вивченні англійської мови, сприятимуть розвитку логічного мислення.*
- 16. Франкавілья Р.** Атлас видатних дослідників / Ф. Франкавілья ; пер. з англ. О. Дятел ; іл. авт., М. Сґарлати. — Київ : Книголав, 2020. — 96 с. : іл. — (Дитяча полиця). *Видання, що зручно поділено за роками та історичними подіями, знайомить із найвидатнішими географічними відкриттями: від дослідження Америки Колумбом до навколосвітньої подорожі Неллі Блай, натхненної романом Жуля Верна. Разом із книжкою діти зможуть пройти маршрутами відомих дослідників, дізнатися, які труднощі їх спіткали, та як вони досягали своїх цілей.*
- 17. Чуб Н.** 1 000 000 справ зebra Еббі : для читання дорослими дітям / Н. Чуб ; іл. І. В. Масляк, І. А. Морозова. — Харків : Ранок, 2020. — [28 с.] : іл. — (Казкотерапія). *Пізнавальна книжка, що допоможе навчити дитину правильно планувати й завершувати свої справи.*

Дітям середнього та старшого шкільного віку

- 1. Берджис С.** Дракон із шоколадним серцем / С. Берджис ; пер. з англ. Д. Березіної ; худож. Ф. Гартас. — Харків : Vivat, 2020. — 285 с. : іл. — (Книжкова полиця підлітка). *Чарівна пригодницька книжка, сповнена добра й справжньої дружби, номінант різноманітних премій і рейтингів.*
- 2. Браян Л.** Бізнес для початківців / Л. Браян, Р. Голл ; пер. з англ. Т. Кузьменко ; іл. К. Стовера. — Київ : Книголав, 2020. — 127 с. : іл. — (Дитяча полиця). *Посібник допоможе краще зрозуміти світові економічні процеси, містить безліч порад, як започаткувати власний бізнес та прилаштуватися до зовнішнього світу.*
- 3. Гарді Д.** Воно заразне. Інфекційний світ патогенів та мікробів / Д. Гарді ; пер. з англ. Я. Головченко ; іл. Д. Голінаті. — Харків : Vivat, 2020. — 63 с. : іл. — (Енциклопедії). *Світовий бестселер, що містить не тільки відомі факти про природу невидимих ворогів (вірусів, бактерій, мікробів), а й актуальні рекомендації про те, як боротися та як запобігти фізичному знайомству з ними. Автор пізнавального видання – канадська вчена в галузі молекулярної біології, біохімії та біоінформатики, науковий співробітник Центру боротьби з хворобами Британської Колумбії.*
- 4. 20 дивовижних хлопців, які змінили ХХ століття** / В. Вздутьська [та ін.] ; іл. М. Мороз. — Київ : Агенція «ІРІО», 2020. — [96] с. : іл. — Кн.-перекрутка. *Неймовірна та яскрава збірка біографій про життя талановитих, найвидатніших людей минулого століття.*
- 5. Кесслер Л.** Емілі Віндснєп і монстр із глибин / Л. Кесслер ; пер. з англ. М. Марченко ; іл. Л. Гортон. — Київ : Книголав, 2019. — 255 с. — (Дитяча полиця). *Продовження історій про дівчинку, яка раптом виявила, що вона русалка. Перекладено понад двадцятьма мовами світу.*
- 6. Кокотюха А.** Гімназист і Біла Ворона : пригод.-детект. повість : 3-я кн. трилогії «Гімназист» / А. Кокотюха ; обкл., титул І. Суліма. — Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2019. — 269 с.
- 7. Колфер К.** Країна історій. Кн. 3 : Засторога братів Грімм / К. Колфер ; пер. з англ. А. О. Юрченко. — Харків : Ранок, 2020. — 560 с. : іл. — (Країна історій).
- 8. Лебрен С.** Довкола світу з Шерлоком Голмсом : за 80 загадок : ребуси, кросворди, шаради, шифри, логіч. задачі / Лебрен, Сандра ; іл. Ж. Герле ; пер. з фр. Е. Євтушенко. — Київ : Книголав, 2020. — 96 с. : іл. — (Дитяча полиця). *Своєрідна мандрівка навколо світу у погоні за професором Морі-*

- арті, сповнена різноманітних головоломок, секретних шифрів, ребусів, математичних задач тощо.
- 9. Магрін Ф.** Атлас монстрів і привидів / Ф. Магрін ; іл. Л. Бренлли ; пер. з англ. О. Любенко. — Київ : Книголав, 2019. — 95 с. : іл. Атлас поділено на розділи, кожен із яких пов'язаний із певною частиною світу і містить карту та найцікавіші факти про відомих привидів, водяних і міфічних монстрів.
- 10. Малик Г.** Мандри та подвиги лицаря Горчика : лицар. роман для дітей / Г. Малик ; худож. С. Ковальчук. — Київ : Знання, 2019. — 127 с. : іл. — (Скарбничка). Дивовижні пригоди відважного лицаря Горчика, що здобув собі славу переможця Багатоголового Змія Горинича.
- 11. Ментен Т.** Мій братик мумія і гробниця Ахнетута : 2-а кн. сер. «Мій братик мумія» / Т. Ментен ; іл. Е. Гейс ; обкл. І. Сулими ; пер. з нідерл. І. Коваль. — Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2019. — 247 с. : іл. — (Мій братик мумія ; кн. 2). Чергова книжка найчитабельнішої у європейській сучасній дитячій літературі серії про пригоди мумії Думмі.
- 12. Мортка М.** Суцільний дракокаліпсис / М. Мортка ; іл. В. Стахири ; пер. з пол. І. Веремій. — Харків : Vivat, 2020. — 143 с. : іл. — (Книжкова полиця підлітка) (У вирі пригод). Казкова пригодницька повість.
- 13. Мортка М.** Дракон з-поза паркану / М. Мортка ; іл. В. Стахири ; пер. з пол. І. Веремій. — Харків : Vivat, 2020. — 142 с. : іл. — (У вирі пригод) (Книжкова полиця підлітка). Казкова пригодницька повість.
- 14. Мюррей Т.** Інструкція до запасного серця / Т. Мюррей ; пер. С. Стець. — Харків : Артбукс, 2020. — 375 с. Надзвичайно чуттєвий роман про підлітків, втрату близьких людей, провину, непередбачуваність кохання.
- 15. Нова радість стала** [Ноти] : улюбл. колядки та щедрівки : з нотами, живим звучанням та розкіш. іл. / іл. А. Потурайла, Р. Попського, В. Єрка ; упоряд. та заг. ред. І. Малковича. — Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2020. - 30, [2] с. : іл. Розкішно ілюстроване видання з нотами та живим звучанням.
- 16. Сазерленд Т.** Крила вогню : Пророцтво про драконят / Т. Сазерленд ; пер. О. М. Розумна ; вірші А. В. Альошичевої. — Харків : Ранок, 2020. — 351 с. — (Крила вогню). Перша книжка великої фентезійної серії «Крила вогню», що стала бестселером за версією «Нью-Йорк Таймс».
- 17. Сердюк М.** Волт Дісней / М. Сердюк ; дизайн обкл. Д. Растворцев ; іл. О. Марчишиної. — Київ : Агенція «ІРІО», 2019. — 109 с. : іл. — (Видатні особистості. Біографічні нариси для дітей). Книжка про дитячі мрії, що здійснюються. Щаслива та повчальна біографія Волта Діснея, що мотивує дітей бути сміливими та вірити у власну справу, щоб домогтися успіху.
- 18. Спретт Р.** Діти шпигунки : Мисливці на тарганів / Р. Спретт ; пер. з англ. О. Плевака. — Київ : Книголав, 2020. — 272 с. : — (Дитяча полиця). Захоплива детективно-пригодницька повість, у якій троє підлітків беруться за розслідування.
- 19. Таунсенд Д.** Дивосміт. Покликання Морріган Кроу / Д. Таунсенд ; пер. з англ. Т. Скрипник ; дизайн обкл. О. Железняк. — Харків : Vivat, 2020. — 428, [1] с. — (Книжкова полиця підлітка). Фентезійно-пригодницький бестселер австралійської письменниці, лауреата восьми премій.
- 20. Фіппс С.** Легенди про єдиного: т-во «Магічний єдиноріг» / С. Фіппс ; пер. з англ. О. Любенко ; іл. Ейч, О. Бефорт, Р. Рітчі ; іл. обкл. Г. та З. Голдгок, Ейч ; [передм. авт.]. — Київ : Книголав, 2019. — 123 с. : іл. — (Дитяча полиця). Книга складається з восьми історій про єдиного: рогів та їх зустрічі з людьми.
- 21. Харпер А.** Що знає Кара Вінтер? / А. Харпер ; пер. з нім. А. М. Євчук ; дизайн обкл. К. Хане. — Харків : Ранок, 2020. — 318 с. — (Корнуотський коледж). Третя книжка із гостросюжетної серії в стилі трилера.
- 22. Чольвіньська-Школік А.** Як витримати дорослих і не з'їхати з глузду / А. Чольвіньська-Школік ; пер. з пол. І. Тучапської ; іл. В. Стахіра. — Харків : Талант : Юнісофт, 2020. — 159 с. : іл. — (Порадник підлітка).
- 23. Чольвіньська-Школік А.** Як витримати хлопців і не з'їхати з глузду / А. Чольвіньська-Школік ; пер. з пол. І. Тучапської ; іл. В. Стахіра. — Харків : Талант : Юнісофт, 2020. — 159 с. : іл. — (Порадник для дівчат).
- 24. Шамблен Ж.** Щоденники Вишеньки : дітям з 10 років. Т. 2 : Таємнича книга / Ж. Шамблен ; іл. О. Нейре ; пер. з фр. Г. Кирієнко. — Дніпро : Наша Ідея, 2019. — 74, [5] с. : іл. — (Щоденники Вишеньки). Графічний роман, володар головного призу найпрестижнішого Міжнародного фестивалю коміксів в Ангулемі в номінації «Найкраща серія книг для дітей».

